

De vita & gestis Scanderbegi,

Et cedentes fortuna, sinem vulneribus & certamini fecere. Expedita victoria, milites ad spolia colligenda, & diripienda impedimenta versi, signa militaria omnia capta, hominum 7 millia caesa inuenta, equi ex maiori parte confossi, & deformati. Nostris paruo admodum ea victoria stetit, nanteque 30 ferè, aut paulo minus desiderati. Amesa dux, Amesa nostro à patruo belli iure concessus, qui vincetus cum cateris, & parte prade signis presertim captiuus, Croiam ducendus ei traditus est, reliqua militibus concessa. Castriotus aliquot ibi moratus dies, dum fines hostium de more percurrit, dum militem dimittit, soluitq; dum singula videt, ordinar, procurat, nundinis ipsis natalicij in urbem venit. Venientem turba senioribus magno numero & nobilibus immixtis obuiam extra portas progressa, multis gaudijs, plausibusq; excepit, publice priuatimq; ingens ultra consuetudinem latiticia exorta. Quod iam felicia auspicia bene gerendi de Mahumete quoq; sumpta dicebāt, eandem profecto, eandem eius que patris fuisset fortunam aduersus Epirotas Scanderbego duce futuram affirmantes. Cognitū nunc, cognitum satis ferox Mahumetis ingenium, & animum illum extra mortalium aleam positum, presertim tributi mentionem nuper ab eo factam commemorantes. Ita ex summa aliqua delibatione rerum, secunda, media, & ultima quaque interpretantur imperitiora iudicia vulgi, presertim si eodem & desiderium ipsorum, & fortuna sponsones tendant. Castriotus in ea temporis & rerum festiuitate, neque hosti ipsi iniquus, solui captiuus vincula, & duci ad se Amesam iussit, habuitq; domi in conuiuijs secum, & humaniter, & honorifice inuitatus, vt ipse quoque quam prebuisset, victoria frueretur. Sed rogatus primum omnium à Barbaro est, vt aliquem ex captiuis concederet sibi Adrianopolim mittendum, ad monendos suos de eius captiuitate, & precium pro redemptione afferendum, quum diceret illos, qui ex ea clade supersuerunt, ignaros fortasse eius seruitutis, credere illum cum cateris casum, nihil Barbaro negatum. De pecunia summa pro liberatione omnium in 13. aureorum millia conuentum. Dimisit itaque duo, qui captiuorum causam agerent, cum vno ex nostris, donec intuitum à provincialium iniurijs educerentur. Allatus interea ad Tyrannum de ea strage nuncijs, & visa suorum reliquia sine duce, sine signis, & sine armis, multum priuati & publici doloris eo spectaculo incusserunt. Mahumetes per cunctatjs singula, regia vanitate, ex vi indignationis in solita conuiuia prorumpens, multum & laudi nostrorum detrabere, & excusare fortunam suorum est conatus. Mouitq; longe acrius illiberalem principem noua legatio ab Amesa missa, quā audita, visaq; nuper suorum calamitas mouerat. Quamobrem nunc eam cladem illi imputando, quod stolide exercitum per noctem, & eas locorum angustias tractum amississet, nunc tacite perfidiam, & ignaua consilia accusando, facile prohibuisset quicquam

Castriotus hu
maniter tra-
ctat captiuū
Amesam.

Pecunia pro
redemptione
captiuorum.

Turca cladē
imputat Ame-
sā.

quicquam pro ea redemptione decerni, tantum ingeniosa est ad opes tuendas auaritia. Sed circumfusi purpurati, & consanguinei captiuorum, non iniquis rationibus precibusq; appositis, Tyranni animum illis conciliauere. Contendentes non posse ex aliqua parte anteacta vitæ id obijci Amesæ, eamq; inuri suspicionem. Præterea non solum in ea fortuna esse, sed alios plerosque fortissimos viros, neq; spernendam tam miserabilem causam sociorum. Quippe quum caterorum animi eo pacto offendantur, deterreanturq; posthac a rebus agendis tam duro illius imperio, neminem in posterum in expeditiones iturum, si ita insidiarum, si quid durius acciderit, vel ignauia insimulent. Excusatam semper eam belli fortunam esse debere. Inuen-

Auaritia ingeniosa ad opes tuendas.

ta proinde ocius pecunia, & data legatis. Adhuc & alia multa dona ab eis priuatim parata, & allata ad Scanderbegum sunt. Pecunia maiorem partem Castriotus nepoti numerari iussit, reliqua militibus qui aderant erogata, & Mosi diuidenda in presidium missa. sed non illiberalior patruo nepos, vix sibi quicquam ex concessa pecunia retinuit. Identidem ipse cum amicis omnibus tum periculi socys omnia in medium contulit. Hostibus exoluto precio, libera abeundi potestas facta, & ad eorum arbitrium discessus relatus. Mæstior quasi Amesæ discedere visus est, & priusquam abisset multa cum Scanderbego de ingenio Mahumetis, & ratione gerendi belli tacite colloquutum dicunt. Discedentibus, pleraque dona cum multorum dierum cibarijs data, & custodes plures ad educendos eos vsque ad imperij limites attributi. Priusquam Amesæ Adrianopolim venisset instaurari iam eius copia, & suppleri numerus amissoru captus fuerat

Humaniter dimissus Amesæ.

De vita & gestis Scanderbegi,

Debreas iussu Tyranti inſtauratis Ameſa copijs, & ſuppleto militū numero, in Scanderbegū ſigna mouit.

à Debreā quodam audacia maxima viro, neque ignaro militia, qui nimis ſolicite id negocium tum ſibi demandari contenderat à Mahumete, multis manibus promiſſis regis animum augere conatus, & ad victoria ſpem traducere, omnia ad ingenium ſuum, omnia ad conſilium, & nihil quicquam ſermè ad fortunam referendo. Illud tamen, non depugnaturum ſe totis viribus cum Scanderbego, ſed auſpicia ſaltem non ingrata victoria ſumpturum promittens, neque de maioribus copijs vlla eum cura inceſſit, niſi quos Ameſa habuiſſet, velut emulatione quadam viri, vt pari, & eodem ſermè milite fortunam reſtituiſſe diceretur. Sed neque ſolus id Debreas poſtulauerat à Tyranno, verum à pluribus alijs difficilis id laudis genus petitum. Nam quo maius apud Barbaros Scanderbegi nomen erat, & inuicta cuiuſdam fortuna fama, ita & fortiſſimi quique, vel nominatiſſimi erant, velut candidati aliqui ad præcipuos quosdam faſces honorum, & gloriæ promerendos conſuebant, augente maxime ea ſtudia hominum principis diuulgata liberalitate, qui honorifica iam pridè præmia ſtatuerat victori. Ameſa viſus, auditusq̃, multum de eis conſilijs immutauit, nam ita commendatione aſſidua, neque vana res noſtrorum, & ducis virtutem extulit, vt & Debreem penè pæniteret expoſtulari officij, & rex propior iam ad reuocandum decretum videretur, magis tamen è dignitate imperij viſum Ottomano augere copias, quàm vel operam Debreā arguere, priuſquam experta foret, vel inultam pati Ameſa captiuitatem, & recentes iniurias ſuorum. Addita proinde ad illud ſupplementum alia tria equitum millia. Ita Ameſa dum officioſus laudator, & gratus amico, alioqui & hoſpiti virtutes Scanderbegi edocet, iniquus penè illi fuit, vel auctor porius maioris laudis, & cumulatoris victoriæ. Paratis omnibus ad proficiendum, & commotis ſermè copijs, pluuia crebra, & ingentes per aliquot integros dies delapſa, tardârunt aliquantiſper deſideria militum. Ceſſantibus imbribus, & miſeſcente quoque ipſo anni tempore, veris aduentu, iter impigre arreptum. Eadem ipſa temporis ratio Scanderbegum etiam è Croia in caſtra euocauerat, ad conſultandum cum ſuis & decernendum de his, qua omiſſa propter hyemis incommoda in mitiorem partem anni reiecta fuerant. Quare fama omnis de eo apparatu, & aduentu hoſtis eum in Dibris cum Moſe inuenit. Quamobrem maxima celeritate (vt par erat) adhibita ſeptem amplius hominum millia illico conſecit. Neque hic mirari quæmpiam oportet de tam ſubitario apparatu noſtrorum, & incredibili propè velocitate in conſiciendo exercitu. Nam Scanderbegus magnam partem veſtigalium ſuorum, villarum præſertim, vel vltro nullo prouocatus beneficio, vel in præmium virtutis proceribus ſuis quibuſdam conceſſerat, ea lege, vt ingruente belli neceſſitate, varia pro qualitate cuiuſque militum præſidia impendere ſedulo deberent, & ipſi quoque corporibus ſuis.

omnibus

Velocitas in cōficiendo exercitu vnde fuerit Scanderbegi.

omnibus agendis pro eius arbitrio interessent. Hi itaq; semper ita instructi stabant, ut nihil penè præter ducis nutu expectarent. Præterea caterorum provincialium, agræstium præsertim, magnus numerus, velut certa consuetudine regionis sequi eum sine commodo aliquo stipendiorum tenebatur. Præda demum cupiditas eam semper vim militum excitabat, ut nullum melius edictum, nullum aptius classicum, vel stipendia accommodatiora viderentur ad multitudinem conducendam. Quare ex hoc satis & illud cuius intelligere licet, quod sæpe nimis multos querentes audiui, quomodo Castriotus ad tot quotidie reparanda bella suffecerit, quum non ea fuerit vis vectigalium, ac tributorum, ut alere tamdiu militem posset. Verum enimvero, & si non ille provincia mos, non ea cupiditas, & ratio præda, communis tamen periculi respectus, tum & ipsa dexteritas ingenij, ac fortuna ducis, omnibus facile in manus arma dedisset. De stipendiarijs auxilijs, & mercenario milite, multum momenti in Romanis Pontificibus, Regibus Apulia, & alijs Christianis principibus erat, à quibus quotidie bellorum (ut aiunt) nerui non deerat. Debreas superata iam maxima parte tractus Tribalorum (Bulgariam vulgo appellant) Pologum attigerat, locus est ita vocatus ab incolis, vel regio potius eiusdem Bulgaria Barbaris parens, non multum distans à finibus Epirotici imperij. Id ubi nouit Castriotus, sternere ocius equos, & infrenare iubet, tum equitum sex milia seligit secum ducenda (nam in ea rei celeritate peditum non satis commoda, & inutilis opera visa) reliquos cum veteri præsidio Mosi ordinatis, qua in rem videbantur, dimisit. Dibrensẽ priusquam ipse mouisset cum decem equitibus ad obseruandum aduentum. & exploranda consilia hostium impigre pramisit. Reliqua copia pone cum eo sequuta. Conscderat Barbarus in campestri loco quodam ipsius Pologi lucem expectaturus. Mocreus ab vna parte mons noster, ab altera oppidum Turcarum, Scopiam dicunt, terminabant planiciem. Erant & duo alij montes cingentes planum, insignis altitudinis, quos nunc peculiariori vocabulo, montes Pologi audio appellari. Moses singula commodissime contemplatus (luna enim pernox erat) facile Castriotum de omnibus exactissime admonuit, qui noctis maximo beneficio vsus, ingenti festinatione procedere militem iubet. Nondum Mocreo relicto planiciem intrauerant, quod mutatum repente cælum est, tenuisq; primo cecidit pluuia, & irrigari leniter cæpta agmina, tum paulatim accrescentibus imbribus, tonitrua, & corruscationes sequuta, cum magna vi ventorum. Steterat iam signifer, & exorto horrore quodam inter homines, alius alium respicientes velut sinistra omen dolebant, quum Epirensens irridens ignauiam, & inanem suorum trepidationem, progressus ad primos manu sua signiferos impingit, iniquos interpretes sibi ipsis appellans, ac eo ma-

Bellorum net
ui Scanderbo
go à Christianis
Princip.

Debreas ve-
nit in Epi-
rum.

De vita & gestis Scanderbegi,

Epirensis sermo ad milites

xime tempore utendum inquit, & properandum in hostem, quum non satis ille crederet venturos. Præterea instabilitatem eam veris esse, Martij præcipue mensis, priusquam adsit congregandi tempus, limpidissima omnia (ut pauloante fuerat) & quietissima habituros, sic exhilaratus miles, ac omine pro se accepto inuicem se adhortantes animum quoque duci auxere. Iam & propinquitas ipsa, & expurgatum (ut Scanderbegus prædixerat) nubibus cælum, ac lucidioribus radijs progrediens luna venientes detegebat. Quum trepidus primo hostis paratis tam ad pugnam, quàm ad fugam omnibus, dubius aliquantisper fuit, an expectaret. Ad timorem multum nox faciebat, & fiducia ipsa nostrorum, quod tanto animo progressos aduersus se extra proprios fines videbant. Ad audaciã autem e contra id exhortari videbatur, quod non in hostili solo se noscerent pugnaturos, ubi vel insidia, vel fraus aliqua à tergo timeri posset, sed illud præcipue, quod multitudinem suorum, & eo militum robore fidebat, & quod turpis admodum fuga tot millibus hominum conglobatis, vel cuius ignaui videri par erat. Dato igitur signo Debreas memor promissorum suorum, & consiliorum Tyranni, ad animandos acrius viros, nunc ad hos, nunc ad illos procurans, clamabat:

Adhortatio
Debreæ ad fu-
os ad fortiter
pro victoria
pugnandum.

Adeste, adeste vos veteres milites. En egregia ultionis, & vindicandi amissi decoris tempus, ulcisci vincula, & cladem sociorum, ulcisci sanguinem ipsi vestrum potestis. Properant nocturni bellatores, afferunt iam catenas (ut videre videor mihi) ad manus vestras vincendas. Amesam hic credunt inuenire urbanum hospitem suum, credunt Mocreas hic vales, & inuos Modrissi saltus, ac assuetas pradonibus latebras secum futuras.

turas. Domi fermè (vt videtis) in rerum omnium securitate affertur pugna, numero longe superiores sumus, virtute etiam, si vos velitis, locus ad equestre certamen non aptior ullus. Quod ad me attinet, aut vnà expirabo vobiscum, & inter chara sociorum cadauera liber saltem, licet infelix conquescam, aut ea vobis adiutoribus efficiam, qua seuera Mahumetis iudicia non arguant. Non Croienses pueri irridebunt vincula, non studiosi clementia hostis appositis epulis, & esculentorum suauitate seruitutis turpidinem leniet. Quare agite, quisque priuatum & publicum induat animum, vosq; ceteri, quos ipse mihi optaui, & manu fermè mea elegi ultores, restitutores fortuna sociorum, memineritis qua ipsi promissa mihi, qua propter vos ipse dederim Ottomano. Nemo enixius hoc muneris petijt quam nos, nemo cupidius accepit, nemo vel laudem & premia ampliora (si vincimus) vel superbiores vultus, & molestiora ludibria (si vincimur) expectare debet.

Simul hac dicens, immisso in venientes antesignanorum agmine, vt impetum eorum aliquantisper tardaret, dum stabilius consilium ipse iactanda totius aleæ sumeret, inquit paulatim pugnam.

Scanderbegus contra: Proh pudor milites, inquit, sumpsere iterū in vos arma, sumpsere animos captiui vestri, ad sunt turpes reliquiae illæ Amescani exercitus, dolēt, conueruntur vos malos conuiuas fuisse, nam optimi conuiuæ erat ita agere, vt nihil esset reliquiarum. Adest & nouus miles cum nouo (vt video) duce: quid aliud, quam nouum gloria genus? Vincite (vt consueuistis) non dicam pugnate Epirenses, ne si per socordiam vel ignauiam nostram hodie ex tam diutina, ac recenti admodum possessione illa fortuna deiciamur, Modrissum, & Mocreas valles, non vos se vicisse dicant hostes. Aperto campo, aperta appareat virtus, non peditum vos cura tardat, non impedit. Expeditissimi omnes sumus, nihil præter ferrum & hostes, numero fortasse ampliores. Sed iacentes (nisi me spes fallit) eos melius curiosi virtutis vestrae exactores numerabitis.

Inter ea dicenda maxime procurabat, vt conglobatus simul staret miles, ne ordines confunderentur, ac discrimen hostium periret, præsertim quod dissipati pauciores à pluribus facilius circumuenirentur. Tamen progrediens in se hostile agmen, haud satis fretus antesignanorum suorum robore, Mose, & Amesa cum egregia virorum manu ad primos immisso excepit: veritus ne si labassent ibi prima auspicia pugna, timor aliquis inter suos suboriretur, & audacia, animiq; crescerent hosti, reliquas turmas connexas multo silentio, & ordine tenuit. Barbarus identidem, vel noctem timens, vel ad nostrorum tenorem consilia sua accommodans, nihil quicquam mouit, sed iunctissimis & ipse ordinibus velut spectator stabat. Ita singularis quoddam certaminis genus, congressus ille antesignanorum vi-

Adhortatio
Castrioti ad
milites, vt for-
titer, pro vi-
ctoria decer-
tent.

debat. Et solliciti utrinque exercitus, subeunda pignora fortuna pendentibus animis expectabant. Sed non longum id spectaculum fecit Dibrensis, qui velut procella irruens in medium illorum, occisis fortissimis quibusq̄, facile ceteros impulit in fugam, ac omnium immemor pra animi ardore iam fugientes in mediam hostium aciem insecutus fuisset, ni Amesa reuocato milite, dictis simul factisq̄, furorem eius inhibuisset, ac retraxisset ad signa. Erat Moses vel militaris, vel imperatoris virtutibus maxime mirabilis, sed cruentato semel ore, ac erectis (ut aiunt) cristis, impatiens animi, ac modicum sibi imperans. Quare reprehensum nunc à Scanderbego ferunt, & admonitum, modestius audacia sua, consultius victoria uteretur. Excusabile id in turmalis quopiã, & priuato milite, in duce ut perniciosum, ita maxime reprehensibile, & pessimi exempli fore. Ceterum huius me viri dignitas admonet, ut pauca de eius origine in praesentia breuiter delibem, quae huiusmodi ferè sunt:

Modestius audacia, consultius victoria VII.

Moses, qui à Dibris dictus est (eò quia Dibras incolebat, ubi Scanderbegus multa ei pradia, magnamq̄, agri partem donauerat) & etiam aliàs Moses Golemus Arrianithus cognomento appellatus, natione Epiroticus, Valmorum ciuitate Epiri oriundus, patre Musachio, matre Voislaua. Cui Musachio duo fuere fratres, Arrianithes scilicet Golemus, siue Comminatus, Scanderbegi socer, de quo superius satis diximus, & Vladenius Golemus Arrianithus, qui Musachium Angelinae filium à nomine matris, aliàs Golemi Arrianithus cognomento nuncupatus, ex Angelina Scanderbegi sororis susceperat. Haec obiter de Mose sunt dicta, quare vnde egressi sumus, et de amus.

Cetera copia ea viri audacia defixa paululum, & immota steterè, hostes immodice ea re deterritos, tum demum frequentius, certumq̄, de fuga consilium iniecit. Tamen nihil aliud per eas tenebras moturos nostros credentes, & reliqui fortunam certaminis in lucem dilaturos, mansere, praesertim, quod praeter ignominiam periculosam fugam sibi per eam incertitudinem noctis videbant. Scanderbegus quoque maxime fluctuatus animo est, an diem expectaret, vel eam victoriam sequeretur. Nam se fellit eum spes primo, quod improvisos hostes, & inordinatos (ut Amesam prius inuenerat) adoriri putauit, & postea propter eam fortunam ante signanorum cessuros facile credidit, & terga daturus, seq̄, fugientes insequendo, incruenta suorum victoria usurum. Sed ubi egregie stantes, ac velut consultantes aduertit illos, rupta omni mora, & adito vndique signo in eos fertur: dum recens est hominum timor, dum recens cruor, utendum fortuna, inquiens, ac interrumpenda fuga consilia hosti, quippe qui nihil aliud mente agitet, & obseruet, praeterquam quomodo tutus, liberq̄, ex oculis euanescat. Segnius occurrentes suos De-

os Debreas ad primos prouolans tum verbis, tum audacia, ac propria virtutis exemplo multum animauit, repressusq; pertinaciter est impetus no-

Debreas animatus.

strorum. Sed quum permisceri acies vererentur, haud satis cruentum aliquantisper certamen fuit, donec vnus ex Musachijs cum parte equitum à sinistro cornu missus, ad laceffendos inde hostes, turbandis eorum ordinibus initium dedit. Scanderbegus vrgens assidue eos, qui in fronte aderant, praefectum maximo studio aucupabatur, & iusserat quosdam ex suis, multis allectos promissis, vt hominem obseruarent. Hoc peculiare illi in omnibus praelijs aiunt fuisse, vt à ducibus captandis, & tollendis, prima ac potissima consilia victoris sumeret, dicereq; solitus erat, caput semper primum incidendum, ceterum corpus per se ruere, perireq; neque nosse se genus vllum animantis in vniuersa natura, quod capite sublatos superuiuat.

Peculiare Scanderbegi in praelijs à ducibus captandis & tollendis.

Sed turbauit parumper ea consilia Castrioti motus ille à Musachio excitatus, nam relicta fronte in qua stabat Debreas, mox ad illam partem conualuit, vt expulsio hoste, restitueret ordines viris, doceretq; per ludificationem vsque in lucem valentio rem impressionem, vltionemq; protrahendam. Sensit statim hinc miles abesse duces, nam laxius pugnare iam, segnius resistere nostris, & pelli intra signa facile patiebatur. Moses stupentibus singulis, praterlatus inter densissimos illorum, auulsum signum è Barbari manu ad socios proiecit, ita ingentiores irarum, ac veluti emulationis cuiusdam stimuli hominibus iniecti. Procursum vndique maximo ardore in apertum periculi discrimen. Multi iam Moses passim, multa sine signis Turcarum agmina, ac vix vsquam bellantium vultus, sed terga

De vita & gestis Scanderbegi,

tantum fugientium apparebant. Oblitus disciplina, & ordinum seruandorum, oblitus compositae ludificationis, Debreas citato illic equo plenus indignationis simul & timoris aduenit. Reuocantem socios, ac instaurantem enixe praelium intentus iam pridem Epirensis, summa pectoris lancea rimatus transfixit, labente subter mentum ipso ferro, quod dum reflexu capitis Barbarus vitare cupit, totum accepit, finis idem viri, & certaminis illius fuit. Prolapsus ex equo sui tantum tutatus, dum viuum putant, & resiliere in equum expectant. Sed ubi immotum cadauer inspectum est, neque qui fugam multitudinis increparet, mansit, versis (ut aiunt) proris, signa pariter omnia, castra, impedimenta, socij, hostes eodem tenore relictæ. Amesianus non immemor Modrijsi, & recentis documenti nostrorum, sicut in hoc praelio maxime cautus, & studiosus salutis, ita primus in fuga fuit. Exorta lux, licet certio rem eam fugam viris, cruentio rem tamen fecit. Nam Musachus ab vna parte, Moses ab altera effusissimis habentibus in eos prouentibus, plures ferme inter fugiendum absumpsere, quam inter pugnandum ceciderant. Nonnulli eo pacto & viui in potestatem venire. Quum afflantem penè humeros hostem claudere diutius nequirent, neque ad resistendum, vel gloriose cadendum, virium, aut animi quippiam esset. Amplior adhuc multum ea victoria fuisset saltem propter numerum vulneratorum, si aliquod sagittariorum agmen habuissent nostri, sed præter scutum, hastam, gladiumq; aliud non aderat viris. Demum ubi intrantibus intima regionis Barbaris, periculosior ferme sequentibus, quam fugientibus ea persequutio est visa, firmato gradu Scanderbegus, & collectis socijs, captiuisque, ad suos multa leticia, nullo amisso, neque violato se recepit. Casa eo praelio hostium 4. millia, 120. Nostris (ut consueuerat) donata, non empta victoria. Prada iussu Castrioti in medium congesta, & diuisa eo decernente inter milites est, ne deterior illorum causa esset, qui neglecta direptione castrorum, spolijsq; de occisorum corporibus prætermisissis, & neglectis insugientes continuauerunt eum furorem belli, & laudem victoriæ. Equum Debra cum vniuersis armis manu ferme sua ipse multo decore verborum tradidit Mosi. Alijs alia, & nonnullis captiujs concessi. Musachio adolescens quidam Barbarus egregiam quandam indolem & generis & animi præferens. Sed non illepida contentio mox inter dominum & captiuum magna audientium voluptate orta est. Nam quum pro redemptione sua verba mouisset iuuenis, & de quantitate pecunie Musachij voluntatem sciscitaretur, conuentum tandem est in ducentos aureos, quos statim Barbarus deprompto sacculo numerauit, penitentem posthac libertatem Albanus irrisit: Aliunde parandum precium inquiens, iniquum fore, ut propriam ipse rem pro ea redemptione cogatur accipere, & pecuniam, & quicquid cum eo captum esset sibi nuncupari.

Debreas tras
figitur à Scan-
derbegu

Versis proris,
prouerb.

Barbari in fu-
ga necantur.

pari, & in eandem cum corpore rationem venire. Neque seruum belli iure seruare aliquid sibi liberum potuisse. Instare ille nunc ratione, nunc precibus, ut se mitteret. Postremo res ad Scanderbegum deducta est. Qui de industria utroque dicere iusso conuersus ad milites: Bellum, inquit, profecto controuersia genus istuc est. De re mea uterque istorum litigat, neque pecuniam quam ignorabamus, donauimus. Albane, neque abuti tu per hanc fraudem beneficio nostro debuisti adolescens, utpote, qui plane scires vel spiritum istum ipsum ad arbitrium alienum precarium ducendum tibi, nedum in alijs uiris quippiam relictum. Caterum neque ego etiam ipse arbiter in causa propria ture esse possum. Sed quis non aptissime iudicet in negotio libertatis? Et iura omnia belli, omnes militiae sanctiones censcat eius fauore seponendas? Damus cuncta nos tibi, scientes uolentesq; Musachi. Tu libertati hominem uel natura potius restitue, si tamen alias unquam in hanc rationem apud te uenerit, ex omni arbitrio tuo, & animi sententia in eum libere acturus. Sic latus iuuenis accepta libertate, equo etiam, armisq; sibi à Scanderbego redditis, exclamans assidue eam libertate, & Dijs omnibus, ducem, ac Epiroticum nomen cōmendans, dimissus abscesit. Nostris collectis impedimentis, deficiente iam die, in Dibram concessere, ibi deducta aliquantulum in medium illa consultatio de oppugnatione urbium, sed facile decretū, ut expectaretur quid acturus esset Tyrannus post eam cladem suorum, ne uel inania statim, uel periculosa ea consilia experirentur. Statuti igitur duo sunt menses ad eam rem indagandam, & spectatores undique maximo studio emissi, licet uix illo tempore transfuga ex Adrianopoli & alijs locis deessent. His sic peractis, ac exercitu soluto, Moses ad presidium, Scanderbegus Croiam cum Amesa & reliquis purpuratis ire perrexit. Redierat interea ad Mahumetem exercitus, licet miserabili facie rerum omnium, nihil tamen usquam misericordie inuenturus. Turbauit namq; primo regem, tum & caterorum animos tot hominū fuga, quos satis deperditam quamq; belli fortunam restituere potuisse dicebat. Deinde ubi de singulis interrogauit, & quibus locis, & quibus cum hostium copijs pugnatum esset, uehementius exarsit, ac abire illico ex oculis increpans assidue, ac eam detestans ignauiam, iussit. Debreæ quoq; casus plus fermè latiticia, quam doloris sui generis hominibus attulit, qui uel uirtuti inuidebant, uel oderant audaciam, & magnitudinem animi. Amesa adeo uerum se uatem fuisse dolens. Recte inquit, fecit successor noster, qui promissorum suorum exactores noluit expectare, habeat tamen ipse sibi eam laudem, & gloriosa pompa mortis felix gaudeat animus. Ego nihil inuideo, tum etiam & excusare fortunam suam, ac suorum fugam cupiditate abolenda ignominia audacius ocepit. Minoribus se multo copijs, insidijs quoque inter inaccessos montium anfractus, & angustias locorum, à pedite, rigen-

Perturbatio
Tyrāni ex ad-
uentu reli-
quarum De-
breæ.

De vita & gestis Scanderbegi,

tibus præterea glacie ac niue omnibus circumuentum, Debream paria omnia cum hoste, copias autem dimidio maiores habuisse. Sic tacite, ac veluti necessario eò decurrebatur, ut vel ita volentibus Dijs, vel militum & ducis virtute, inuictam rem nostram dicerent. Mahumetem eo rerum miraculo perculsum, stupor quidam nõ sine incesione timoris inuaserat, vix fieri posse dicebat, ut ea hominum paucitate, fines suos, & Pologi campestria aduersus Debream ingressum Scanderbegum crederet: tamen quum & omnium idem testimonium, & præmia falsi nulla videret, non audebat spernere hominum fidem. Quod ad rem attinebat, & rationem vlciscendi, non deerant vndique appositissima ad regum vanitatem, morbosq; inuitamenta vana adulatorum genera. Qui sollicita interpretatione laudem omnem nostris auferentes, capita ipsi sua, corporaq; pro ea re deuouerent. Artificem tant opere insidijs intentum semel precipitaturũ affirmantes, ut infinita eius generis exempla erant. Non Modrissos vbique, non noctem semper, non Amesas omnes, & Debreas futuros, cum difficili præterea hydra implicitum Scanderbegum, tot quotidie renasci capita ad eum absorbendum, quot præciderentur. Quod si in sinu Iouis esset, minime tamen tutum fore. Mahumetes audire libenter ea studia hominum, neque aperte reclamare offerentibus se vltro ad pericula multis. Nihilominus aliud coquebat callidus veterator, aliud incruentius vltionis genus versabat animo, quomodo domestico aliquo bello opprimeret Castriotum, & intestina arma, insidiasq; in eum excitaret, ut in alios saepe feliciter experta illi fuerat fraus, quod in Græcorum præsertim imperio extorquendo fecerat Amurathes, facile fretus (qua humana cupiditatis incitamentum fuit, maxime ubi imperij causa agitur) inuenturum se ex magis intimis, & charioribus viris adiutores, & auctores consilij sui. Plerique ea tempestate erant, quorum magna autoritas gratiaq; apud Scanderbegum tam domi, quam militia vigebat. Sed Moses sicut præcipua in bello virtute, ita splendore quodam egregio nominis primas partes inter eos sibi vendicabat. Tentare igitur tacite virum, & magnitudine promissorum ad perfidiam pellicere in animo sedit. Accedebat & illud ad commoditatem rei, quod maxime vicinum imperium eius finibus suis ac Sfetigrado præcipue audiebat. Sic commodius inuitari ad colloquia hominem posse, & agi singula secretius & expeditius ratus est. Itaque quantum ad bellum & inanes suorum iactationes, simulans se non iniqua ratione nunc differre Epiroticam vltionem velle, adhibitis paucissimis admodum ex purpuratis suis socijs eius consilij, literas de hoc ad Sfetigradi magistratus multo ingenio, studioq; confectas dedit. Alias quoque eiusdem sententia Alchriam ad præfectum urbis missas dicunt, sed non multum refert, an has scriptas epistolâ, an secus quispiam credat. Melius tamen (ut arbitror) est putare vix vnus tantum literis eam

Adulatores
appositissimi
ad regum vanitatem.

Mahumetes
vult Mosẽ
Scanderbego
abalienare.

ris eam

vis eam rem agitatam. Ad quod existimandum, & negocij huiusmodi ratio inuitat, & illud fortasse, quod Alchrienses nullus unquam effectus est sequutus. Illas ad se delatas & resolutas Sfetigradensis quo cautius poterat, habuit, & mandata Tyranni cupidissime ad animum transmittit: nam si rem ex voluntate regia peregisset, multa quoque honorifice promittebantur sibi. Formula vero literarum, quantum ad Mosē attineret, ea erat, ut nomine Nabumetis cum eo ageretur, dareturq; illi optio vel pecunie, & dignitatis, si mallet apud Turcas, vel Epirotici imperij ex omni arbitrio eius, si Scanderbegum tollere posset de medio, vel id agere, ut eius ministerio tolleretur, aut saltem illo relicto ipse Turcarum arma sequeretur. Tum & alia verba multum idonea ad persuadendum apposita, neque de Mose comprehensum literis, sed & de reliquis, licet non ita nominatim facta mentio, ac data prefecto potestas agendi, prout tempus locusq; posceret, ac censeret ipse magis è dignitate, commodoq; regis futurum. Nihil omisit ex his Barbarus, summa ratione, consilioq;, in inuitando primum ad colloquium Mose usus. Nam communicato eo consilio cum vno ex suis, & Christiano, & Epirotici generis, illum ad hominem accersendum misit, multis oneratum promissis, si id persuasisset Dibrensi. Nox ad ea agenda (ut par erat) adhibita, & Epirota locorum peritus nihil aberravit. Inuentus est cum presidio Moses ad imperij claustra, summoq; teste, hostili nuncio copiam sui commodissime fecit. Ille priusquam aliquid de ceteris mandatis attigisset, ut Sfetigradum accedere vellet, eum inuitavit. Negantem acriter, ac velut irridentem impudentiam hostium, tunc demum ad seria veniens, & totus in blandimenta versus sibi hominem attentum fecit, & animum Tyranni ex parte illi aperuit. Audiuit non inuitus ea Moses, hausitq; cupidissime (que precipue militaris vanitas est) apposita illa condimenta laudum suarum, presertim quod regem Turcarum tam honorifice de se sentire audiebat, & vnum ex totius Epiri flore vltro ad se & voce, & literis inuitare, ni erubescendum potius fuerit glorioso militi, quod vnus ex alijs multis veluti perditus homo ad tam insignem perfidiam, & detestandum facinus potissimum eligeretur. Verum obliuisci omnium præ glorie & imperij cupiditate consueuimus. Talem tamen se nunc nuncio illi vultus, sermonisq; habitu præbuit, ut neque approbare que dicebantur, neque repudiare videretur. Sfetigradensis coniectata satis hominis voluntate, nihil diutius loquutus, pollicitusq; se propediem rediturum, eo concedente ad prefectum reuersus est. Interrogatum de eius colloquijs Mosē à militibus respondisse dicunt. Exploratorem ex agro Sfetigradensi occultissime venisse ad apérienda quadam consilia hostium, sperareq; se eius ministerio maxime cogitatus Scanderbegi adiuturum. Credita facile omnia ab ignaris, presertim

Forma literarum de tollendo Scanderbegi.

Cupiditas imperij & gloria facit omnium obliuisci.

De vita & gestis Scanderbegi,

tim quod & habitus & sermo ipse Christiani hominis id ipsum suadebat. Quid praterea Mosi non crederent? cuius fide neque antiquior vlla apud ducem, neque notior, neque gratior esset, qui toties, praesertim Daynensis belli temporibus, totius imperij summam illi credidisset, dum hinc Mustaphas, hinc Veneti rapere Epirum conarentur. Cogitabundus tamen secum Dibrensis tanta rei conscientia, & maestior aliquantulum visus, impellebat animum huc, illuc nunc Scanderbegus nihil tale veritus, & fortuna suae gradus, cuius nullum sanè pœnitere potuisset. Nunc maiora omnia à Mahumete proposita, praesertim promissum illud diadema tantum miseris expertum mortalibus, ita dulce primo stare loco. Expectabat tamen intentus assidue exploratorem suum (quod satis efficax erat corrupti animi signum) O faciles aures, immo vero impias, quae audire ea diutius potuere, & hominem longe ingratisimum, qui pacisci tam facile patriam, principem, socios, Deos ipsos, dignitatem ociumq̄, suum pro inani quadam spe, & re maxime incerta voluerit. Reuertitur interea scelerata legatio non verbis solum aptioribus armata, sed muneribus etiam, auroq̄, onusta. Imbibisse perfidiam tantum Mosem, aliud nihil accepisse inuenio. Nuncio tamen ita responsum, ne se amplius adiret, accipere regis voluntatē, & quicquid sit de alijs, enixe curaturum, ne se hostem vlla ex parte posthac ille sentiat. Ita dum Scanderbegus ignarus hincinde exploratores mittit, Mahumetis consilia rimatus, hinc multo suneſtiora alia in caput eius cudebant. Iam tempus prefixum ad dilatatum prius bellum, & oppugnationem urbium aderat, & quæ simul omnia ab Adrianopoli nunciabantur, quum Castriotus reputans iam pridem quam rem animo concepisset, & quæ necessaria essent ad omnia recte agenda, statuit omnino Italica auxilia (si posset) ad eam rem sibi adiungere, quando sicut ad campeſtria certamina, & equos utrinque concursus, copias se habere optimas existimaret, ita non satis idoneum militem Epiroticum ad oppidorum expugnationes, & id belli genus planè crederet. Erat Apulia rex Alphonsus in ipso propè conspectu, quo ut sapius dictum est, non ille solum, sed totus ferè Christianus orbis familiarissime utebatur, de nullo alio tunc Epirosem cura incessit, quippe qui neminem vel cupidius, vel celerius id oneris sciret subiturum. Quare priusquam aliquid de delectu habendo mouisset in prouincia, duobus nauigijs egregie apparatus, multisq̄, lautissimis muneribus impositis, duos ex purpuratis suis cum literis ad regem, multa fiducia (ut consueuerat) ac ioco quodam contextis in hanc ipsam sententiam misit:

Noſtri milites cum viris tantum pugnare & depugnare nouerunt, cū muris nesciunt. Vos Itali (ut audio) id belli genus & callētis, & amatis summopere. Itaque opus est in presentia mihi auxilio & industria vestra. Sunt oppida quadam hostium in Epiro, vel in ipsis propè visceribus imperij

Moses cogitabundus.

Legatio Turca ad Mosem, non verbis armata sed muneribus & auro.

Legatio Scanderbegi ad Alphonsum apuliam regem.

perij nostri, vetus est desiderium meum tollere eam ignominiam ex oculis si velint Dy, sed absiduis bellorum incommodis detentus, non potui quippiam ad hunc usque diem feliciter attentare, Tempus istud est propter anni accommodatum tempus est ocium Mahumetis, cuius bis tam furorem repressimus, aptissimum ad eam cupiditatem exoluendam elegi. Paucis tenere potes quid factos sit opus. Cetera omnia ferme in procinctu sunt, vos tantummodo expectamus, dabis milites (nihil enim recusio) qui eminus pugnare didicerunt, scorpionatos scilicet istos, et sclopigeros, nam caterorum nobis ad facietatem abundat copia. Sed o felicem te rege Apuliam mi Alphonse, ex qua ita liceat omne virtutis specimen, tanquam ex thesauro aliquo affatim depromere. Si pace, si bello utiles viros optauimus, tu forum, tu militiam ornasti, tu legibus, tu armis Epiroticum fulsisti imperium. Te domi, te militia omnis sexus, omnis aetas, omnis Epiri angulus celebrat. Ego verò ita benevolentiam tuam amplector, et foueo memoriam tuorum erga me officiorum, ut interdum vel eam fortunam exoptem tibi (et si non satis aequè agere videor) qua amicos (ut aiunt) probat, non parat, quo voluntatem in te meam certiore aliquo experimento cognoscere valeas.

Datis ad Regem literis, ipse cum Amesa nepote, Musachio Topia sororio, et alijs purpuratis Dibram ad presidium concessit, consultaturus ibi de singulis, et delectum insuper habiturus. Quò cum peruenisset, et interrogaret Mosen, an aliquid haberet ipse noui propter vicinitatem hostium, quod sua interesset, nihil inquit, praterquam, quod cum homine Sfetigradensi collocutus sit, an aliqua esset ratio, aut modus urbis habenda, et illum maxima asseueratione id ipsum negasse, ita viris, armis, comitatu, et custodijs diurnis, nocturnisq. exactissime oppidum munitum obseruari. Veritus est Dibrensis, ne Scanderbegus ad Sfetigradi oppugnationem animum intenderet, et necesse sibi foret Mahumethi quoq. promissa non seruare. Quare ad id ipsum maxime intentus, Scanderbegi curam facile Belgradum transtulit. Verumenimvero Tyrannus auditis his, qua transacta fuerant cum Mose, non multum quieuit animo, cum nullum videret promissa fidei pignus datum sibi. Tamen urgentibus alijs curis ex Gracia, et poscentibus arma, deposuit aliquantulum Epiroticam expeditionem, quando vel ipse tunc ire, vel magnis copijs rem agere commode non posset. Leuibus verò agminibus (ut fecerat) lacessere ulterius hostem, vel alere potius, neque è dignitate, neq. ex utilitate sua videbatur fore. Itaque tantum renouatis literis, et datis ad praefectum Sfetigradi, quibus laudabat, et acuebat magis diligentiam hominis, aliud nihil de ijs, qua ad Epiroticum bellum pertinerent curauit. Alphonfus interea legatione literisq. Scanderbegi honorificè acceptis, summa festinatione conquiri

Scanderbeg
Mosen con-
uenit.

l militem

De vita & gestis Scanderbegi,

militem inſiſit. Delecti illico ſunt, ita exigentibus legatis mille pedites, quin-
genti ſcopiſeri, reliqui ſcorpionarij. Adijcere numerum maiorem volen-
tem regem prohibuerunt, negantes maioribus copijs opus Scanderbego
fore propter breuem oppidorum hoſtilium ambitum, qua oppugnatum
eſſent ituri, & multitudinem ſagittariorum, quam haberent in provin-
cia. Petiere tamen ad ea armatorum auxilia instrumenta quadam belli-
ca, & veſtes ferreos ad ſubruendos eruendosq; muros. Data omnia, & tor-
menta pleraq; varij generis, artiſicesq;, qui ijs vterentur. Neque conten-
tus his rex, pecuniam etiam ampliſſimis addidit ad adiumentum eius bel-
li, ac totidem alijs nauigijs magnifice inſtructis. Ventis, Dijsq;, homines

commendans, à ſe dimiſit, ſed non ſine literis & ipſe, quibus ingentes pri-
mum gratias agebat, ob ſibi data munera, tum laudabat fiduciam Caſtrio-
ti de rebus ſuis, quibus vti vt proprijs hortabatur, & augebat officioſiſſi-
mis verbis illam, ac mira liberalitate ſermonis pollicebatur omnia. De mi-
lite verò id facetiſſime reſponſum, Italos non cum viris tantum & muris,
ſed cum ſæminis melius pugnare noſſe. Cauerent itaq; Epirota, ne quos ad
gerenda eminus bella inuitarent, cominus domeſticos ſibi bellatores ſen-
tirent. Cætera qua laudauerat in rege, omnia (vt ſolet) ad magnitudi-
nem amoris relata. Et contra virtus, fortunaq; noſtri ducis, incredibili de-
core verborũ extra omnem propè gloria humana aleam poſita. Auſtro ſpi-
rante mox placido proſpera nauigatione ſunt uſi, pauloq; poſt patriumq;
littus à nauticis ſalutatum (traiectus enim breuiſſimus eſt, vix 60. milli-
um paſſuum) & miles in terrã cum ſarcinulis & armamentis expoſitus, ac
prope-

In Italos face-
te dictum &
falſe.

properatum illico Croiam. Castriotus adhuc in Dibra morabatur, propter captam delectus curam, qui propè perfectus erat, & obseruabat, an motum aliquem ab Adrianopoli sentiret. Peractis, & comparatis egregie singulis, cum uniuerso exercitu Croiam pergit ire. Ibi & regia auxilia sibi adiuncturus, qua certissima spe expectabat, & accepturus quadam, qua ad eam oppugnationem sibi opus erant. Moses in Dibra cum vetere presidio mille equitum, totidem peditum relictus. Non omisit interea Scanderbegus inuolare hominem ad Belgradense negocium, satis cupiens tantum virum eo bello adesse sibi, & mallens alij eam curam finium tutandorum demandare. Hortati sunt & alij ad id ipsum Dibrensem, sed ille tergiuersando, & causando multa, pertinax hostibus fidei data seruator non mani ratione se subtraxit, quum diceret non relinquendam ita opportunam iniuria, eam partem provinciam esse (nam Belgradum in diuersa regionis parte erat, procul à Dibra centum fermè 40. millibus passuum) neminem cauius, vigilantiusq; res suas, quam seipsum tutaturum. Non fuisse recusaturum, si Sfetigradum iretur vicinum oppidum, & nulli molestus fore, quam sibi, ab eo apparatu abesse, ubi & gloria multum, & utilitatis plurimum sperare posset. Sed neq; se (ut credebat) sine bello futurum: non enim quieturum Mahumetem, ubi obsessam urbem audiat, irrupturum fortasse ab ea parte in provinciam, ut nouo inde excitato belli incendio, Epiroticum exercitum à Belgradensi cura auocaret. Accepta omnia ut dicebantur, & laudatum perfidum consilium ab ignaris, dataq; potestas presidiij augendi, si tempus resq; posceret. Castrioto venienti Croiam, regia agmina obuiam processere, & multo gaudio, clamoreq; exceptum duxere in urbem. Reliquus exercitus fixis tentorijs non procul à portis confedit. Exposita sunt omnia à legatis, qua acta cum rege fuerant, & pecunia numerata, ac tradita litera, qua multum risus mouere Scanderbego. Idemq; ceteris, nam eas magna suorum frequentia legi voluit Epirensis. Laudauere omnes summopere tantam comitatem, ac populare ingenium regis. Castriotus magnificentiam eius, & amorem in Epiroticum nomen longa concione testatus est. Copias ab eo missas, prout gradus cuiusq; ac ordo poscebat, laute haberi publicis cõuiuijs iussit. Reliqui purpurati interim machinas & tormenta apparare, expedireq; alias necessitates, exercitus, ac omnia imperata enixe facere. Perfectis singulis Epirensis, sequente (ut fit) omnis generis multitudine, usque ad castra ipsa urbem reliquit, ibi primum percensito exercitu, supplicationes votaq; pro reditu, & victoria facta. Per solutis his, & expectante iam milite signum ad proficiscendum, Scanderbegum ita exorsum ferunt:

Vndecimus iam hic annus est milites, ex quo (ut videtis) nihil aliud agimus, præterquam ut in Epiro maneamus, ut auorum sedes, ut patria possessionem

Radix Ca-
strionarvrbis
Croia, Dibra
cum nouo
lactu, relicto
ibidem Mofo
cum vetere
præsidio.

Laudatur per-
fidum consi-
lium Moisi.

De vita & gestis Scanderbegi,

Oratio Ca-
strioti ad du-
ces & milites
in profectio-
ne sua ad urbē
Belgradi op-
pugnandam.

possessionem fati magis quodam, quam vlla ignavia nostra amissam recu-
peremus, recuperatamq; retineamus. Nunc enitendum est tandem vobis,
agendum ita, ne hostes hic maneant, & frena iugumq; qua benignitate Deū
tot undecunq; bellorum periculis, & laboribus exantlatis tam gloriose de-
posuistis, alijs gloriosius imponatis. Quod si illis, qui imposuere vobis pro-
hibet fortuna nostra, at saltem testandum praclaro aliquo documento

vires defuisse vobis, animos, & pertinaces spiritus non defuisse. Nisi satis
fortasse testatum est id ipsum vniuerso terrarum orbi, quum oblatas olim
vero ab Amurathe (cuius memoriam temporis libenter repeto) pacis non
inhonesta conditiones, immemores patriae, immemores parentum, vxor-
um, filiorum, quietis, ocij, & omnium rerum, praeterquam praecipui cuius-
dam decoris, & incorruptae libertatis obliti velut sordidissimas respicistis.
Non subiectas oculis cruentissimus Tyrannus, non infixas oisibus vestris
tam horribilis exercitus memoria, mouere feroces animos potuit, & desti-
nata semel pectora libertati, donec vel ipsi egregie cum ea caderetis, vel
memorabilis cuiusdam victoria confessionem tanto hosti vel inuito expri-
meretis. Adiuuit cogitatus vestros, Deus optimus maximus, vidistis, per-
speximus omnes eodem ferme temporis momento & tributa poscentem A-
murathem, & efflantem nobis ingentem scilicet spiritum, & tot mortalium
votis petitum. Tunc relicta Epirus, & data est nobis. Tunc vera libertatis
omen acceptum, ac sequendum cupidissime fuit, & per recentis illius sangui-
nis vestigia hic, quem nunc paramus, ducendus erat triumphus, ac ampli-
anda gloria vestra. Sed quid frustra praeterita quarimur? praesertim qua &
non

non iniqua ratione possint excusari. Amplior fortasse hodie laus, & cumulatiora omnia seruata vobis. Non ex patre solum fortuna vestra, sed ex filio quoq; sat egregia auspicia sumpta. Dedit experimentum noui rex & animi, & fortuna sua, quale vos ipsi, si fors daretur, eratis petitori. Tributum poposcit primo egregius dux, sat iam armis vestris domestico exemplo planè edoctus, & altera fermè manu paternum suus ducebat, altera pacem querebat à vobis, licet honesto quodam prætextu tributi, talem tamen laturus, qualem eratis concessuri. Sed consilium illud Tyranni propter Persicos tumultus, non timorem quis dixerit? Quid dicam? Vos eodem vultu, pertinacia eadem, qualiscunq; ratio causam ei vel timori, vel consilio dedisset, ex postulatum negaturi fuistis. Et ita alacriter negata omnia, neque negasse quæmpiam pœnitet. Armatus postea id ipsum exigere voluit Mahumetes, dati exactores ad vos, persolulistis egregie omnia. Numerastis in Mocrea valle publice, priuatimq; petitum tam cupide tributum istud, numerastis nuper in Pologensi agro. Vbi vbi est, oro, recens adhuc, & cruentum Debraa caput illud? Hoc signum sequendum erat vobis, hoc ad Belgradenses portas figendum. Prodesse hac multum & possunt & debent ad vos animandos, cateraq; euentum ipsam belli respiciunt, tempus, locusq; optime suggeret. Proinde nemo obijciat hodie mihi vel maiores hostium apparatus, vel formidandos aduentus Ottomanici. Vbi armis oportebit, obnixò vultu, & intrepidis animis resistemus armati. Vbi consilio, prudentiaq; opus fuerit, temerario laudis appetitu fustigatam gloriam non petemus. Nemo vel pugnam, vel fugam nostram rite imitam poterit arguere, ut & in Sfetigradensi oppugnatione factum à nobis meminisse potestis. Obsidemus urbem, vexauimus quoad commode licuit inclusos. Quum de aduentu Amurathis fama percrebuisset, nolimus expectare ut ipsi obsideremur. Qua tempestate nedum hostem immodicum, sed ne id tempus quidem expectaui, quod iniquiorem vobis proculdubio, quam obsessis obsidionem illam faceret. Domum in hyberna vos reduxi, ommissa totius vltionis, ommissa urbis recuperanda, & honoris propè mei cura præ quiete commodoq; vestro. Belgradensis oppugnatione eadem ipsa ratione agenda est nobis, & agatur quantum consilio humano effici poterit. Considerabimus cautè sub muris, aduentum hostium cautissimè obseruabimus, ut tuti interim a tergo, & sine respectu aliquo pugnetis. Venientibus vel cedemus, vel resistemus, prout res tempusq; feret, prout ipsi statuetis. Et accommodabimus rationem omnem eius obsidionis ad vestram omnium voluntatem. Si aliqua (ut sit) vel belli fortuna, vel pertinacia hostium desiderium nostrum protrahet, aut eludet forsitan, non ideo stolta obstinatione consenscemus sub muris. Idem & autumni erit, & oppugnationis nostræ finis, ni magna aliqua ratio continuandi

De vita & gestis Scanderbegi,

andi eius belli nos impellet, aut alicunde illiceat. Sed neque autumnū virtus vestra expectabit, neque inglorios vos ego, & vacuis (si viri eritis) manibus demos reducam. Nam per Deum immortalem quid agent tot dextera? tot opposita artificia, & bellici apparatus? Quid regius flos iste militia ex omni propè Apulia electus, & datus vobis, vel relegatus potius ad hanc causam in Epirum? Examinanda hac omnia vobis summo consilio sunt milites. Horum ratio exactissime singulis animaduertenda, & pensanda saltem hoc pacto Sfetigradensis iactura Epirenses. Nihil alienum appetimus, non noua gloria vlla queritur nobis, si vincimus, sed vetus restituitur nobis patrimonium, & recens ignominia aboletur. Nec nostra solum, sed totius penè Epirotici generis, nonne & Christianorum id oppidum, & consanguineorum vestrorum? Omnes serè meministis, quod post Theodori Corona, reguli eius loci mortem, intentus iam pridem Amurathes nepharia id sibi arte sicut cetera vendicauit. Plena adhuc est vrbs (vt audio) veteri habitatore. Adiuuabunt hac multum (ni fallor) conatus nostros, intus extraq̄, oppugnabitur hostis, & incruenta sorte vos victoria manet. Expectant assertorem aliquem, ac auctorem consilij sui. Mox velut longis pressi tenebris, ab oblatam à vobis lucem, & auditum nomen libertatis ardentissime conuolabunt. Quare agite dum, vel adesse expectantibus virtutem vestram, vel cogite hos quoque vnà cum ceteris, si obstinatos inueneritis. Gloriat̄ maxime Hungaria Belgrado suo Danubij ripam apposito, & inter maxima virtutis sue exempla id oppidum refert, ad arguendam hostium ignauiam. Patimur itane (si dijs placet) & ipsi insigni totius Epirotici nominis ignominia, Belgradum nostrū diutius in oculis, & visceribus nostris ab infestissimis hostibus possideri?

Ab hac voce, velut signo dato, undique sublato alacri clamore, procedere iam agmina cœpere. Sed Scanderbegus nihil adhuc ipse mouens sistere signiferos, & redire ad sua quenque loca iussit. Nondum enim de more premissi fuerant praecursores ad perlustranda rite singula, & occupandum castris locum. Electa ad hoc tria expeditorum equitum milia, & Tanusio assignata. Qui mox abscissa omni mora discessit, & veluti ex oculis hominum euolauit, cupiens si posset, celeritate praeuenire hostem, & in re improvisa egregium aliquid nauare, ante reliqui aduentum exercitus. Castris post hac praecedentibus impedimentis cum ceteris copijs sequutus est. Praeuenerat iam fama prior, & instruxerat hostes de singulis. Quare nihil penitus vel ad insidias, vel ad aperto Marte sciendum materia inuenire nostri. Nam agrestes, & qua meliora in campis fuere, omnia iam pridem in urbem recepta. Et frumentum omne (in medio enim aestatis erat) demessum, ac contractum intra mœnia ab oppidanis fuerat. Miles impatiens ocij, ubi neque ad laudem, neq̄ ad prædam relictum sibi quippiam vidit, ad

Theodorus
Coronaregu-
lus.

Tanusius cū
tribus milli-
bus equitum
praerit iustum
exercitum.

dit, ad iniiciendum tectis ignem, per agros, & reliquis satis, ac arboribus nocendum discurrisset. Sed prohibuit Tanusius se nihil tale à Scanderbeggo accepisse inquiens. Dispositis itaque hincinde custodijs, nullo neque verbo, neque facto laceffens inclusos, quietissime consedit sub muris. Neque ab oppido motus aliquis fuit in subiectos. Intus tamen procurata studiosissime omnia, ac stationes (ut operæ precium erat) diuisæ, & ministeria sua singulis assignata. Præsidium Tyranni satis validum erat, mille amplius militum numerus, Christianorum tertia parte maior multitudo vilium ad arma, nam infirma ætatis sexusq; capita non curata. Variatum multum sententijs est inter regios, an id præsidium Christianum eiceretur ex urbe, an retineretur. Suspecta fides hominum erat, nam & ritus, ac ingenia diuersa, & alij quoque Dy, omnia suspecta magis iure faciebant. Minuebat tamen eam suspicionem, quod relictî tam diu ab Ottomanis præsidio urbis, & habitî honorifice essent. Neq; vlllo satis tempore aliquod perfidie indicium in illis fuisset deprehensum. Videbant præterea uxores, liberos, parentes ipsorum, & fortunas omnes velut quasdam pignora in manu sua esse. Jgitur multa in diuersum dubias mentes trahebant. Præfectus cupiens & retinere illos in urbe, & efficacius aliquod fidei alienæ pignus habere, ac tuto (ut aiunt) tergo, & sine respectu domesticæ rebellionis pugnare: conuocatis senioribus quibusdam Christianorum priuatim multa cum eis tacita insinuatione suspicionis egit, & militum suorum consilia illis aperuit, inquiens, non sine seditione rem transituram, ni aliqua securitate, & vinculo fidei illorum animi sedarentur. Se de officijs & fide ipsorum nunquam dubitasse, neq; in præsentia quicquã dubitare, & non minus spei in eorû armis, quam in seipso, & regio præsidio ponere. Sed habendam rationem aliorum, neq; spernenda postulata illorum, quorû res agebatur, & præcipuè intererat unicû tantû existimare se habere hostem. Conqueri Belgradenses nihil se tale vlllo satis tempore comisisse, ut pœnitere Turcas fidi sua posset, vel suspectu apud quempiã animorum suorum sententia esset. Nullam subesse ratione, vnde tantus timor perfidie sua oriretur, nisi ex eo, quod Christiani, & Epirotici generis essent, sed iniuria profecto id obijci sibi, an scilicet meliores se Christianos sub alijs futuros sperarent. Quum neq; liberalius, neq; indulgentius ritus, legesq; suas seruare sibi à quopiam permitti, concedere posset, quam eousque à Mahumethe sit permissum. Reliquas causas inanes proculdubio omnes esse, quæ Scanderbegum illi conciliare proponerentur. Nunquam subiectum id oppidum Castrisio fuisse. Deditgnari id iugum Belgradenses, & prius extrema omnia, quam eam ignominiam perpeffuros. Timeri id posse si aliqua Theodori soboles extaret, & cupida veteris fortunæ multitudini offerretur. Extinctã cum eo esse omnem Belgradensium societatem, & consanguinitatem cum Epirotarû gen-

Præsidium Tyranni in Belgrado.

Colloquium Præfecti cum senioribus Christianorum,

De vita & gestis Scanderbegi,

tem, ac Ottomanum abinde imperium tam patientissimis, quam cupidissimis animis acceptum, libertatem se illi, patriam, uxores, liberos, parentes, corpora denique, ac sanguinem suum dicasse, deuuisseq̃. Neque habere nunc aliud certius pignus, vinculumuē, quo fidem suam regio obstringant presidio, praterquam id ipsum quod dedissent Amurathi. Omnia in manus eorum esse, filios, uxores, fortunas, & quicquid charum, iucundumq̃ in vniuersa vita possiderent. Barbarus non tam quae dicebantur, quam animos, vultusq̃, dicentiū contemplatus, accepit alacriter orationem, studiaq̃ illorum, tamen maximo ingenio pluribus adhuc actis, transactisq̃, nō prius eos dimisit, quam satis magnum numerum ex suis velut obsides promississent. Sic promissi pariter & dati sunt, ac ducti in arcem custodiendi, vbi Turcarum tantummodo presidium morabatur. Misisset profecto libenter eos ad aliquod oppidū vicinum, vel Adrianopolim ad alligandam melius hominum fidem, sed obsidione impediēte non potuit. Pacatis eo modo, ac firmatis omnium animis praefectus, quum stationes singulas obisset & perlustrasset portas, ac loca quaeq̃ vrbis, & in foro iuxta morem ad varias rerum necessitates disposuisset agmina armatorum, excitare deinde suorum animos, & injicere suos quibusq̃ stimulos fidei virtutisq̃ his verbis cepit.

Obsides dati
ex Christiani-
nis.

Adhortatio
vrbis praefecti
ad Belgradē
fēs, vt vrbem
munirent, fi-
dē seruarent.

Si quid dicendum a Duce militibus in praesenti hac causa erat Belgradenses, & si quid animorum vobis ex me sumendum fuerat, praeuertit certe id ipsum, praecipitq̃ orationem meam omnem oculis subiectus hostis. Nulla efficacior adhortatio, nullus acrior stimulus vel fortibus, vel ignavis illo esse potest. Non hortatur vos ille, non inuitat, vt facio ipse, sed urget, cogit ad arma. Strinxit ferrum in iugulum vestrum, attulit vincula iam iam impositurus, si iacentes inuenerit. Affert ampliora alia omnibus publice, priuatimq̃ Scanderbegus. Videor iam videre mihi insolentissimum hominis aspectum, & cruentum os illud vocantis vos ad seruitutem. Obturate, occludite aures, rogo per Deos immortales. Ad sordidam vobis, turpemq̃ vocem, non ore, non labris, sed gladio, sed dextera respondendum est fortibus viris. Appositis fortasse verbis, & honesto aliquo praetextu societatis pellicere ad se animos vestros conabitur, & velut vana & lenia muliercularum ingenia in singulas partes versare tentabit. Eodem ad omnia vultu, eadem pertinacia vtendum est vobis. Luctuosum profecto est quouis modo, turpissimum autem ita libertatem pacisci. Et priusquam sanguinis aliquid forti viro sit profusum, eam exprimi turpis ignavia confessionem. Non ideo ferrum, armaq̃, sumpsimus, vt verbis expugnaremur. Non portas eo animo clausimus, & valide fiximus, vt ipsi aperiremus. Aperiat tandem iter sibi hostis, si fortuna ferat, sed timendum hoc minus, quam nunc caelum ruiturum. Quod si vel vrbis munimenta, vel abundantes omnis generis commeatus, vel habitum ipsum loci, vel nu-
merum

merum vestrum, vel virtutem specto, toties expectatum mihi huius belli euentum, & cupitam victoria palmam certissimo mihi animo spondeo. Potuit Sfetigradum in medio quasi hostium solo, & presidio adhuc minore omnem Epiroticum furorem tamdiu contemnere, & Ottomanum nomen seruare in Epiro? Potuit Croia (liceat ex hoste quoque exempla virtutis petere) uniuersum fermè Europa atq; Asia robur tam cupide & audacter expectare, ac prostratis undiq; mœnibus, omni nudata presidio, pertinacia sola, tam insignem gloria titulum in omnia secula promereri? Nos in rerum omnium copia, ac fermè abusu, in proxima etiam spe auxilij ab Adrianopoli, infame huiuscemodi pradonum agmen, non solutis undique animis bona cum spe aspiciemus.

Exempla virtutis ab hoste petere.

Inflammauit ad eò ea oratio militum ingenia, ut præter multas (ut fit) iactationes, sponsionesq; fidei, nonnulli circa præfectum circumfusi, summa contentione poscerent copiam erumpendi, ac congregiendi cum hoste, sed nihil concessum, quum Scanderbegus in propinquo esse nunciaretur, neque multum spaci inter hac, & aduentum eius intercessit. Quartæ erat hora diei, quum exercitus noster omnis contractus est ad urbem, &

Aduentus Scanderbegi cum reliquo exercitu & copijs suis ad urb. & obsidionem.

consedit sub muris in campestri loco. Pransum primo per quietem, & curata corpora, tum impigre partita copia, & sua quibusque loca assignata statuerat namque Castriotus eodem ipso die oppugnationis initium facere, ni pacatum aliquid allatum fuisset ex urbe. Quindecim hominum millia erant, octo equitum, septem peditum, disposita circum & per planum, & per montem omnia, qui non multum arduus neq; erectus non pe-

De vita & gestis Scanderbegi,

*ditum solum, sed equiti quoque satis commodam stationem prebebat: subdu-
 cta eo ipso tormenta, & locata à peritis, ac opposita mœnibus diuersis locis.
 Ordinatis tamen omnibus, nocti concessum est, intus multum de recenti
 illa hominum audacia aspectus ipse nostrorum, & is præsertim appa-
 ratus machinarum detraxit. Adueniente die, ubi concuti muros erectis tor-
 mentis videre, & nudari quibusdam locis munimentis & propugnaculis
 urbem, simul consultantes, simul reficientes mœnia, varia uere aliquanti-
 sper sententijs, an colloqueretur cum hoste, priusquam ad scalas, & milita-
 rem furorem res deueniret, verentes tueri non posse urbem. Etsi in ipso ar-
 dore pugna id attentassent, hostem victoria spe inflatum non concessurum,
 tamen renitente præfecto, quum nondum talem vim periculi, & nunquam
 copiam eius turpitudinis desuturam diceret, supersestum. Idem & die se-
 quenti factum, nam Scanderbegus nondum satis facta uia militi, per fra-
 cturam murorum, cominus adhuc nihil moliebatur in oppidanos. De-
 mum elapsis duobus alijs diebus, & urbe iam ruinis deformata, qua par-
 te magis obnoxia iniuria erat, sepositis tormentis, militum iam animis,
 operaque agendum ratus, postera diem uera oppugnationi, atque uirtu-
 ti præfixit, omnia apparari iubens, ut cum aurora ipsa succederetur mu-
 ris, quod factum est. Caterum inferentibus iam signa nostris, & clamore
 sublato procurstantibus ad hostem, progressi illico legati ex urbe, & dedu-
 cti ad Castrorum, inducias eius primo petiere, qua nullo negotio fuere con-
 cessa. Sciscitantibus deinde illis, quas dederentibus sese conditiones esset al-
 laturus, responsum qua dederentibus deberentur. Salua eorum corpora
 cum armis & sarcinulis esse uelle, reliqua uictoribus deberi. Reuersa le-
 gatio, & exposita omnia, ac audita maxima omnium molestia, quod tam
 graua sibi re adhuc integra statuerentur, qua salute penitus in armis de-
 sperata, & urbe ferè amissa impetrare uicti facile possent. Mæsta ubique
 agmina, ac incerta quid agerent, timore, indignationeque in diuersum tra-
 hentibus. Christiani nihil mutire, nedum dicere auditi, licet prout condi-
 tiones à Scanderbego propositæ essent, priuari se patria & patrimonijs suis
 uiderent, tamen si urbs dederetur, sperabant facile sibi quacunque petissent,
 concessurum Epirenses. Itaque neque pro conditionibus, neque contra eas
 intercessere, ne qua etiam in eos suspicio renouaretur. Rogati à præfecto
 quid de ea re sentirent, nihil respondere, iussumque se, non rogationem ex-
 pectare, quod ipse è dignitate ac utilitate omnium censeret, se & armatos,
 & inermes approbaturus. Multum eius diei consultando transactum, de-
 cretum tandem, ut menstrua induciæ peterentur. Quod si per id spacium
 auxilium non haberent à Tyranno, nihil essent recusaturi eorum, qua im-
 perarentur, sperantes Mahumetem celerrime aduenturum, neque passurum
 eam ignominiam, quem ante ipsum Tanusij aduentum, de eo apparatu in
 se con-*

Belgradenses
petunt indu-
cias à Scander-
bego.

Christianorū
in Belgrado
prudencia.

Menstrua in-
ducia petitz.

se contracto, pramonuerant. Et sic libertatem se, ac ciuitatem incruentos seruaturus. Quod si negasset id hostis, acuendum ferrum, animosq; & pertinacia aduersus pertinentes utendum. Remissa itaque ea legatione in castra, Scanderbegus deridens eiusmodi postulata, sanius deliberare de omnibus, & apparari ad bellum iussit. Deinde ubi obstinatos, & vix quinq; dies ei tempore detrahentes vidit, acrius exarsit. Sed nox interueniens diremit eas actiones. Purpurati quidam, & periti militia viri, non respiciendas omnino eas inclusorum conditiones censebant. Videndum tamen an minus id tempus ab eis petiitum posset, allegantes difficillimam oppugnationem loci, quum & mons in cacumine, quo vrbs amplectebatur, non satis tutum ascensum ex maiori parte praberet pugnaturis. Et lapides viui circum pluribus locis assurgentes, ac opere humano in munimenta deducti, contemnerent omnino, & veluti eluderent ictus machinarum. Ex eo euentum belli tardiore aliquantisper, & rem longiusculam futuram, vel darentur inducia oppidanis, vel non darentur, utroq; modo credere se auxilium Tyranni, eo loci accessurum. Magis tamen periculosum fore, si & occupati forsitan, & sepsi offendantur. Si verò vel non veniat, vel tardet id presidium, incruentos se, & sine militum pernicie posituros vrbe. Si veniat, tempore vsuros, & occasione. Aptissima sibi omnia ad pugnam, ad victoriam, ad laudem esse. Nihil maiorem se copijs memorabilem illam cladem Alybassa insigisse. Immemorem praterea tunc Epiri, ac oblitum ferè omnium Mahumethem pra Trabifondei imperij cupiditate. Non alia ratione putare se, obsessos id spacij ad tradendam urbem petere, nisi ut Tyrannus tam subitam & ignominiosam eorum deditioem non possit arguere: & profugi olim, ac rebus omnibus exuti venia apud eum, & misericordia aliqua digni videantur. Subridens ad ea Castriotus: Saginatos tot victorijs Epirotas, deliciaiores factos esse, inquit, superiore anno frigoribus, nunc caloribus nimis impediri. Opus esse (quod Diu omen prohibeant) aliqua fortuna, qua eam ignauiam, & torporem excutiat animorum. Credulos etiam plus nimio appellans eos, prioris temporis haud absimilem Sfetigradensium perfidiam fuisse inueniens. Quid facturos demum, si quum tempus prefixum negotio adierit, vel coctam tacite fraudem, vel mutatos hominum animos sentiant. Datturos pœnas eius crudelitatis, & amissi iacturam temporis nequicquam dolituros, ac pendendum tandem interim ex hostium voluntate, fideq; quia tamen vera multa praesertim de difficultate oppugnationis, ac occupationibus Tyranni dicebantur, non ideo se quid opus factum esset differre debere, & si aliquis interim apparuisset motus ab Adrianopoli, sat egregias vires suas ad se defendendum, & ad omnem iniuriam excludendam esse. Dibras praterea Mosi presidio tutissimas esse dicebat, passus est tamen & ipse trahi in eam sen-

Cōsiliū quorundam purpuratorū de inducijs.

Castriotus inder cōsiliū purpuratorū.

De vita & gestis Scanderbegi, Liber Septimus.

Inducia fed-
eris dierum.

tentiam. De tempore multis vltro citroq; transactis, denique 16. dierum interuallum concessum. Sic re composita cum oppidanis, Castriotus primum omnium prater ceteras custodias à Tanusio prius dispositas, 25. milites super monte quodam non procul misit ad latiore[m] securitatem suorum, vt visum à longe hostem sublatis accensis fasciculis primo, deinde ipsi aduolantes proderent, quo spacij aliquid militi ad instruendam aciem & arma sumenda foret. Hoc pacto deinceps vt meliora exercitui statiu[m] faceret, & separatis aliquantisper tentorijs, respirarent agmina ab ijs caloribus qui tunc vigeant, ipse cum Amesa, & nonnullis purpuratis, retentis tantummodo tribus equitum millibus, & mille peditibus, montem tenuit proximum oppido, singulis summa ratione dispositis, & tormentis quibusdam in procinctu habitis, ne impetus aliquis in se ab oppido fieri posset. Musachium & Tanusium cum reliquo exercitu in subiecta planicie maioris commoditatis causa castra transferre iussit, & quiescere ab armis, ceterisq; operibus militem, donec praefinitus oppidanis dies aduenisset.

MARINI

MARINI BARLETII SCODRENSIS SACERDOTIS, DE VITA ET GESTIS SCANDERBEGI EPIROTARVM PRINCIPIS,
Liber Octauus.

HEllesponti prope in littore ipso, & transfretantem iam in Asiam Ottomanum ad Trapezuntium imperium sibi vendicandum, multiplex, neq. mendax fama Belgradensis obsidionis inuenit conquerentem maxime & iniquo ferentem animo, quod tam ingentis parata facultas gloria sibi eo impedimento è manibus quasi eriperetur, quem etiam non sine stomacho dixisse ferunt:

Tyrannus ad dita Belgadi obsidione, ommissa omnia cura, totus in eam soluedam est conuersus.

Semper Epirus aliquid mæsti rebus nostris affert. Moxq. Asiaticis rebus tunc ommissis, & in alia die prius dilatis, toto animo Belgradi curam suscepit. Non desuere quidam ex satrapis, qui minime interrumpenda ea consilia suaderent, neque tantam rem, ac tam insignem apparatus ob infamis vnius Epirotici oppiduli periculum praterrmittendū. Mahumetes autem nō id exemplum se à maioribus suis accepisse inquit, ut dum plus nimia forsitan cupiditate appetit aliena, sua indefensa & iniuria exposita

Sordida victo-
ria, imperium
hinc ampliare
inde amitte-
re.

relinquat. Sordidam victoriam omnem, & nullius se momenti quantum-
cunque gloriam putare, qua minima alicunde ignominia deformetur, am-
pliandum ne hinc imperium expedire, amittendum inde? Quem vero suo-
rum quieto animo pugnaturum in Asia, ubi insultantem Macedonia, &
laceratam corpora suorum nepharium transfugam assidue credat? Mul-
tum laudis, plurimum prada fore apud Græcos, sed maiorem iacturam ex
Belgradi amissione, quam commodum ex totius acquisitione Asia videri
sibi, & eam fama rationem presentibus posterisque hominibus ab imperato-
ribus velut ab optimis tutoribus exactius reddendam esse. Trapezuntium
præterea non fugere, Belgradum si auferatur, recuperari difficile posse. Ex-
tinguendum prius eum ignem, ne contemptus vires sumat, & comescen-
dum furorem insolentissima gentis. Croiam documento omnibus esse de-
bere, qua inultis adhuc cladibus, & malis suorum, maxima Ottomanis no-
minis ignominia stet, & tantum eo titulo velut insignita inter ceteras E-
piroticas urbes caput efferat. Instare tum illi, munitissimum rebus singu-
lis id esse oppidum, procul abesse, ut vlla satis vi expugnari queat, vel de-
cernendum id auxilium Belgrado, ut neque ipsum quicquam patiatur, neque
Asiaticum negotium interpelletur. Sed nulla ratione suadere quicquam
potuerant, aut obstinatum eius auertere ab Epiro animum. Belgradensis
obsidio, & ignominia sola totum hauserat hominis ingenium. Ita nullum
hominum genus diligens magis est, & anxium ad imperium custodi-
endum, quam Turcarum natio, & insignem in omnia secula iniuriam cre-
dunt, si vel lapidem unicum ex rebus suis sine ultione sustulerit hostis, vel
aliquid innouauerit. Multa de his exempla licuit semper, & quotidie
inspicere licet. Illud obiter non pigebit referre, de quo recens est hominum
memoria. Quum Pannonos, quos Hungaros nunc vocant, iuxta Danu-
bii ripas Turrim quandam ligneam, rem prorsus memoratu indignam, con-
struxissent, ad varias necessitates, & priuatas magis quam publicas com-
moditates, auditum id Parazetes iste ita a quo animo ferre non potuit, ut
exercitum validissimum, & impensas maximas ad eam rem subuertendam
facere sit aggressus. Neque eo contentus ipse impatiens ultionis, illuc ma-
ximis incommodis conuolauerit. Cessit pariter, & derisit hostis egregium
eius rei spectaculum, neque multum id damnum, aliaque ob eam causam depo-
pulationes sibi factas conquestus, multas illi tales victorias libenter impre-
cat us est. An laudanda sit diligentia, an vitio danda, euentus ipse rerum
sanè docet. Nos timendum nihil credimus, donec ad cubiculum & pului-
nar ipsum irrepserit ignis. Quo fit, quod dum crastinam semper aquam
apparamus, presenti conflagremus incendio. Consilio igitur, quod maxi-
me ad id rerum genus accommodari solet, vsus, ex eius copiis 40. equitum
millia Sebalia cautiore, quam audaciori duci decreuit, exercitum, & nu-
mero

Studium Tur-
carum in im-
perio custodi-
endo.

Pannonos
Hungari.

Crastinam a-
quam appa-
rare, & præsen-
ti incendio con-
flagrari.
Sebalia ma-
gnis copiis
mittitur con-
tra Scander-
begum.

vero & virtute hominum pulcherrimum, & firmissimum. Egit deinde cum illo Tyrannus non adhortationibus modo, sed precibus quoque, & quam efficacibus potuit verbis, ut quicquid animi, virtutis, industria, vigilantia in eo esset, tunc maxime ostenderet. In euentum belli prosperum, ac liberationem ipsam urbis, dona ingentia, ac excelsi quique gradus dignitatum promissi, presertim si Scanderbegum aut viuum, aut occisi saltem illius caput attulisset, & sic finem Epirotico bello imposuisset. Caterum hanc rem aliter etiam transactam inuenio, duosque ex eo exercitu longe fortissimos viros, Abmath & Barach eorum nomina erant, accessisse sponte ad regem, & in exitium Scanderbegi ingentem summam pecunia stipulatos, atque maiorem promissa prestantem animam, & preciosum plane corpus, quod tanti estimet auarus. Sebalias re ipsa magis, quam verbis consilium Tyranni amplexus, factoque ad ea peragenda opus esse ratus, nihil ferme moratus, tollere precipua celeritate signa (ut opus erat) iussit, & militi querenti quo duceretur, Epirum ostendit. Nihilominus ipse de ea re, quam Mahumetes anxius, Belgradum illi ubique vigilantia, in somnis, noctes diesque ante oculos erat. Quare veritus, ne inclusi rem sibi integram non seruarent, & cupiens dubios confirmare ac implere spe proximi auxiliij, vix relicto rege, expedire celerrime nuncium ad obsessos cum literis statuit. Sed vix inuentus, qui id muneris acciperet, & tam apertum periculum subiret, licet ea promissa proposita forent, ut (qua mortalium libido est) non allicere possent, sed cogere quemcumque, ad accipiendum. Nuncio equus (ut par erat) qui pernicior in omni exercitu eligi potuit, ad eam rem datus, qui diebus ac noctibus omni labore ac tempestate contempta, tribus paulo plus diebus ad oppidum quoddam Turcis parens, 125. millibus passuum procul à Belgrado, cui Girocastro nomen est, aduolauit. Nam de mutandis equis id statutum est à Tyranno pro istis nuncijs, quos appellant Ulach Turca, ut quicumque inter currendum offeratur, nullo personarum discrimine habito, ex equis statim desilientes poscentibus illos tradant, & sic frequenti mutatione, recentibus semper equis incredibili celeritate peragunt iter. Ibi re communicata cum magistratibus loci, consilio eorum usque ad aduentum noctis mansit. Tunc demum equo relicto, mutatoque habitu, pedibus profectus densissimis tenebris, non procul ab urbe se collocauit fallenda custodia, ubi Scanderbegi agmina erant. Nam reliqua campestres copia, & Topiarum castra remotius stabant, quam ut sentire possent. Facile tamen elusi omnes, quoniam declinata eius statione ab alia parte montis, ubi difficillimus aditus erat, maximo silentio praeterlatus, vix quoque sentientibus suis, muros subiit, sibilo dato, vocatis allocutusque, custodijs cognitus, & fune demissa, acceptus illico in urbem est. Circundederat iam undique multitudo euntem ad praefectum, & quid attulisset

Belgradū mit-
 titur nuncijs
 à Sebalia, & ve
 dubios eōs
 met.

Girocastrum
 oppidum vici
 nū Belgrado.

De vita & gestis Scanderbegi,

tulisset presidij, quid spei pendentibus animis expectabant, ac sedulo percontabantur. In propinquo enim erat finis induciarum, & tempus migrandi ex urbe. Praefectus summotâ turba, & silentio omnibus indicto, paucis tantummodo eius consilij socijs assumptis, audiuit per ocium hominem, & lectis demum literis, fidem singulis, quae dicebantur, letissimus adhibuit. Decretum insuper inter Principes presidij fuit de defendenda, si opus esset, ferocissime urbe, donec Sebalias aduenisset. Die orto impertientiam publice eam latitiam censuere. Communicata itaq; est inter omnes nō per clamores, & voces praconum, sed per praefectum primo in foro, dehinc alijs per alios, & tegi res cautissime iussa, ne quicquam persentiret hostis, quem tum ludificare de termino dato proposuerant, tum incautum opprimi cupiebant. Tamen dum silentio fallere nostros conantur, alio clamore, indicio, seipso prodidere. Nam verentes Sebaliam ad diem sibi dictum nō affuturum, & aut deditioe, aut defensione opus fore, fracta quibusdam locis mania, & munimenta tormentis disiecta, solliciti reficere, atq; instaurare incipiunt. Sensit Castriotus, & coniectatus fraudem, valde indignatus, iam propior ad oppugnandum fuit. Sed quia vix triduum deerat ad euentum conditionis, sedato aliquantisper animo, nuncium ad obsessos mittit, acriter obiurgando, quod stante saedere inter se icto aliquid innouarent, & id apertum signum latentis alicuius perfidia esse, aut mox cessarent ab opere, aut hostilia omnia si paterentur, non fidei suae, sed sibi ipsum imputarent. Paruit oppidanus, & abstinuit prorsus ab ijs, quae videre hostis, aut sentire posset. Cetera neq; interdum, neque per noctem omisit, in conuehenda intus terra, & firmandis aggeribus fundamentis murorum, ac praeparandis lapidibus, & alio missilium genere ponē munimenta. Quantum spes potest in variandis mortalium animis? Modo visus solum hostis tantum ignauia integris iniecerat. Nunc quassatis undique muris, & nudati eoque presidij munimentorum parantur in hostem, & eo maiori bus irarum stimulis exarsurum, quod fractam sibi fidem ultore gladio iure queat exposcere. Procursant tamen seduli per muros, per priuatas ades, ac publicas, & loca quaeque eminentiora urbis, sicubi tam expeditum, & promissum sibi presidium conspiciant, si puluerem, si strepitum aliquem venientium notent. Omnis sexus, omnis etas ad id maxime intenta. Plus assueti vident oculi, & ab ea tantum parte immoti haerent. Quicquid vel offeratur, vel per strepet sensibus, omnia Sebaliam, omnia Deos suos esse credunt. Eadem ipsa res, quae spei oppidanis, timoris nostris causa erat. Prospectant & hi solliciti cacumina locorum custodijs suis assignata, an ramus, an ignis, an signum aliquod nunciet arma capienda, sternendos, frenandosq; equos, quos neq; stratos semper tenere poterant, neq; ipsi stare armati, deficientibus penē corporibus propter anni tempus maximis caloribus

Castriotus
mittit nunci-
um ad obses-
sos.

Quantum spes
possit in vari-
andis mortali-
um animis.

incom-

incommodum. Prius tamen hostilia signa, clamoresq̄, quàm aliud quippiam vel videre, vel audiuere. Tanquam naua quandoq̄ in medio mari defixis in vexilla sua oculis, pinacula multi dicunt, iam pridem herent, expectantes qua parte moueantur, quis ea ventus agat, ut vela, ut antennis expediant. Caterum subita tempestas exorta, quam non nebula, non aquoris fremitus, non mina aliqua cælestes præcessere, nihil tale timentes obruit, disijcit vela, ac rudentes è manibus excutit, & properantes ad ministeria sua turmas, sat agentes hos, parantes illos nudo ordine opprimit, ac rebus tandem desperatis omissa caterorū cura, priuatè salutem homines consulere cogit. Sic mirantibus nostris super capita quasi ipsa gladium extulit hostis. Mirari aequè & me cum illis non immerito me hercle subit, quomodo talis apparatus, & tam propinquus aduentus Barbari calatus eoufque stare potuerit, ut non flumina, non lapides ipsi proderent. Ita forsantolentibus Dÿs, qui (ut inquit ille) ex altero dolio, continuum fortuna successum, interpellare voluerunt. Nullo fermè bello desuere transfuga exploratores, litera, & occulti nuncij ab amicis Scanderbego, tunc omnia aequè desiderata, ni id forsitan fuisse causam dixerimus, quod parato iam pridem in Gracos, Asiaticos, & habito ad manum exercitus ea celeritate actam rem, ut non potuerit fama aliqua prauertere venientes, sicut in parando, & conficiendo delectu, usu fieri consuevit. Litera præterea & nuncij non sunt id negotij genus, ut semper possint rectè expediri. Et inuidere fuisse veteres amici gloria viri, quem eoufque, extra auitos limites efferentem caput aequo animo ferre non potuerunt. Sed hac sicut incerta, ita non satis audacter confirmanda nobis. At recensenda tamen sunt, ut negligentia saltem aut tarditatis crimen euitemus. Nam si quid minus verum dictum fuerit, excusabit iustissime nos ea auctorum penuria, in qua paucis aut nullis extantibus scriptis vix aliud propius vero elici potuit. De custodia quoque illa, qua in opportuniore & clariore prospectu erat, & ex qua potissimum pendebant oculi nostrorum, variant homines. Alij enim corruptos promissis, & muneribus ab hoste illos dicunt, alij negligentius pererrantes quosdam per amœniora loci, quosdam dormientes ab antesignanis hostium oppressos, & sic occisos omnes, priusquam aliquid de constitutis signis facere potuissent. Quid credam ipse non satis indicare possum, nam perfidia sicut nullam causam, ita non facile adeo eam rem puto fuisse, nam quod facile forsant fuisse in paucis, difficile profecto in eo numero existimandum videtur. Occisorum quoque nulla cadauera, nulla vestigia postea visa. Quamobrem non desunt, qui captos eos non iniqua ratione asserant. Alia custodia non eam partem obseruabant, unde periculum fuit, & qua obseruabant, non poterant venientes, nisi in propinquo aspiciere hostem. Hi itaque aliquantulum spacij prabuere stationibus ad se instruendum. Non potuit

Marinz tempestatis descriptio.

Homer. Iliad. vii. lib. scribit in Iouis limine sita esse duo dolia, quorum alterum sit plenū tritibus, alterum lætis.

Scanderbeg destitutus exploratoribus.

De vita & gestis Scanderbegi,

de more longius spectatores mittere Castriotus, neq; prospicere melius salutis suorum, ne incolarum insidijs, vel aperta etiam vi tollerentur, quum omnia ubique hostilia essent. Praesidium illud montanum, & vel negligentia (ut diximus) vel perfidia hominum causa totius mali fuit, ac decepit exercitum, ita ut Musachium, cuius viciniora ad accedentem hostem tentoria, & primum venientium impetum exceptura erant, inter antibus, & clamantibus custodijs, adesse Turcas, & pulverem ferme ostendentibus grauate credidisse dicant. Tamen hunc ipsum nonnulli alea ludentem cum contubernali quodam ex regijs, dormientem aliqui inuentum asseuerant, & imminente tandem hoste, quum ascendendi equi spes, atque copia precisa foret, pedibus effusa fuga petisse montem, sed mox oppressum. Nos & tempus licet angustissimum ad equum, ad arma capienda habuisse, & acriter dimicantem inter primos cecidisse accepimus, & illius interitum, principium fuga fuisse. Nam quum apparere iam signa hostium, & procurfare antesignani viderentur, ipse instructus (ut potius) copijs, dubius primo tam de pugna, quam de fuga fuit: sed quia propter nimiam hostium vicinitatem nihil incruentior hac futura apparebat, praeterea non ratus eam hostium multitudinem, nolens deniq; Scanderbegum cum ceteris, qui in monte erant, relinquere, excepit acerrime impetum venientium, ac integer animi, viriumq;, aliquantisper oppetenda mox vltionem mortis sua ipse dextera sumere volebat. Sed ubi cadentibus vndiq; socijs, nudari omni praesidio latus, & inanem virtutem suam, inanem pertinaciam vidit, citato equo sapius sequente milite fugere in montem conatus est. Nullus enim alius locus propè erat, ubi differri, necdum euitari id periculum posset. Oclusis tamen omnibus ab hoste itineribus, & velut circulo saeptus, tum demum virtute in rabiem versa, ipso audacia miraculo hostem deterruit, Tanusius Thopia licet ab altera parte & ipse vix minore arderet incendio, miseratus Patruelis casum omnium oblitus, ac velut amens dolore, aperire viam illi facto in hostem agmine pluries tentauit, sed ubi irrita omnia, & eam tantum pietatem praestari homini posse aduertit, ut socius illi caderet, saluare tum reliquos, & colligere circa se, ac hortari ad fugam coepit. Idem Tanusius Ginachius ac ceteri fecere. Vix tamen quicquam periculi, vel sanguinis diminutum per fugam, nam partitij, & effusi vndique hostes, hi circa Musachium, donec aliquid superesset reliquiarum, alij circa fugientium agmen captum semel victoria tenorem nusquam interpellabant. Scanderbegus, cuius remotiora castra aliquantum ab ea iniuria fuere, sapius descensurus ad socijs quoad poterat auxilium ferendum, vel cum eis gloriose cadendum sustulit signa, tamen rogatus a suis, ut occasionem aliquam captaret erumpendi, neque in tam apertum discrimen, & certam mortem rueret, infruens dentibus, & ore iam dudum cruentato,

nunc

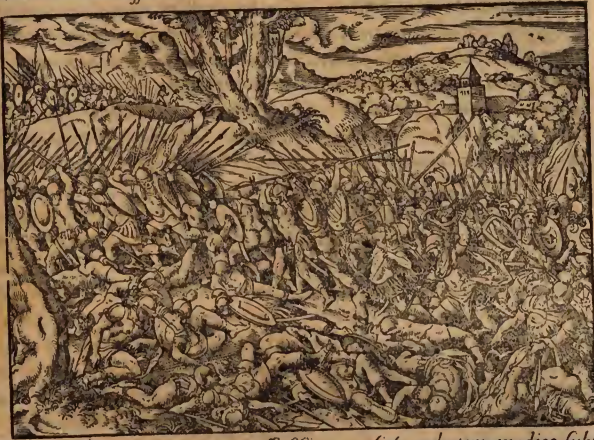
Praesidiū montanum causa totius mali.

Musachij fuga & interitus.

Tanusij Thopia pietas in patruelem.

nunc huc, nunc illuc crebro ferebatur motu. Nam serunt de eo illud quoque dignum memoratu, quum initurus praelium foret, vel in ipso etiam pugnandi ardore, prater cetera mirabilia mutati vultus signa, labrum inferius scindi solitum cum copia multa sanguinis, quod etiam nedum in bellicis rebus, sed civilibus quoque negocijs frequenter visum, quum prater modum excanduisset. Barbarus Musachij copijs cum duce ipso concisis,

Mos Scanderbegi, labrum inferius scindendi, vt sanguis effluat.

Tanuisum, ceterosque fugientes effusissimo cursu sequebatur, modico subsidio post terga relicto. Hinc forsitan credi potest montanas copias nostras ab illo non curatas, seu partim oclusas, partim qua expedita campestri victoria, facile intercipi possent, aut ita forsitan trahente ardore, et studio insequendi reliquam rei benegerenda occasionem amiserunt. Tum Castrionus ubi non multum periculi pone vidit, dispositis, vt in eo tumultu, summo consilio copijs, ac pedite intermedio accepto, relictis omnibus, descendit in planum. Ex oppido nulla vsquam eruptio vel instantem eum, vel discedentem facta. Quod satis mirandum est, quum eam ubique victoriam suorum, et tuta quasi omnia viderent obsessi. Timuere (vt plerunque fit) eos qui non minus timebant. Tamen Scanderbego discedente, mox aperta urbs, et multitudo ad diripienda castra discurret, priusquam victor miles ad eam pradam aduolaret, raptam per ocium omnia, et tormenta multo clamore, leticiaque tracta intra muros. Scanderbego relicto Musachio cura, ubi ultione potius, quam auxilio villo opus erat, in insequentes maximo impetu delatus, simul lacerabat hostium terga, simul clamabat suis, vt sisterent gradum, et nouo auxilio uterentur. Agmina Turcarum, que

Scanderbeg fugit cum reliquis copijs.

De vita & gestis Scanderbegi,

in subsidijs suere, & cum Musachianis depugnaverant, omiſſis socijs, no-
 strisq; ad pradam hincinde & spolia legenda circumfusa, multum laxamen-
 ti prabuere Scanderbego ad deterrendum hostem, & inhibendam fugam
 suorum. Nam ubi eripi sibi victoriam a tergo, & instare Caſtriotum ad-
 uertit Sebalias, conuerſis prius signis, & obnixo vultu aliquantum & ac-
 cepit cladis, & intulit. Dehinc retracto ab vna parte exercitu paulatim
 cedens firmavit aciem, donec diſperſum hincinde, & inordinatum militem
 collegiſſet. Scanderbegus non multum inſeſtuſ cedenti, cogere & ipſe reli-
 quias ſuas, ac vnire procurauit. Nullum respirandi tempus permiſſum a
 Barbaro, licet & ſeſſa, nec dum ſatis composita eius agmina eſſent. Irruit
 contemptu, ac deriſu quodam in aduerſos, ſinem iam iam Epirotica inſolen-
 tia, ac ſupplicium rebellioni ad eſſe minitans, abſorbereq; ſe cum equis ar-
 misq; eam paucitatem crebro diſtans. Nam prater alios qui apud Ta-
 nuſium, & inter fugiendum ceciderant, tria millia amplius cum Muſachio
 oppreſſa, duo peditem, reliqui equites. Scanderbegus velut intrepidus ma-
 giſter, collectis eius naufragij tabulis, ac vix reſecta carina, ad nouam ſe-
 tempeſtatem, maiore animo quam ſpe accingit, clamitans ſuribunda vo-
 ce: Me me ſequimini comilitonem, ad eadem, non ad pugnam, increpansq;
 ſuos, & ſingulos appellans: Qua ſocordia iſt hac veſtra? Quis inſolitus ti-
 mor? lacedunt ne inulta tot egregia ſociorum corpora? Cadetis inulti vos?
 Hoſtis vetus eſt, hoſtis inquam nil aliud, quam aſſueta materia gloria
 veſtra. Ac inter ea dicta ad conſertiſſimos quoſque prouolans, neceſſitate
 iam etiam ipſa cogente vltima audere, Homericum illud ubique exactiſſi-
 me verum eſſe probabat: Fortitudinem ſolam inter virtutes ſepe furen-
 tes quoſdam impetus habere, quare nunc cedentium, nunc reſiſtentium
 cade & ſanguine cuncta replebat. Inuictus ſemper, ac ſelix bellator, ſed
 tunc virtus eius maxime enituit, & priora omnia fortitudinis opera lon-
 ge eſt ſupergreſſus. Cetera quoque illius copie furentes, deſperatione, ac ra-
 bie velut caci ruere in ferrum, & ſequi in quencunq; euentum Ducem. Ce-
 terum Georgij Thopia Tanuſij fratris ſubitus caſus, multum timoris reli-
 quis intulit, quem humi collapſum, ac obrutum propè vix ex hoſtium ſu-
 cibus eripere noſtri, ac impoſuere in equum. Pedites noſtri cauere me-
 lius vim hominum poterant, quam equorum, nam ab eis pluribus locis
 ſtrati obterebantur. Quare ſummo ingenio atque celeritate equos occiſo-
 rum, vel ſuos, vel hoſtiles, quos habere poterant, conſcendebant. Ea res
 cauſa ſalutis multorum fuit, & totius etiam exercitus, quum velut dupli-
 carentur eo modo vires hominibus. Scanderbegum perſeſto quodam
 cuneo hoſtili, penetrantem ad vexilla, & ſtationem ipſam Ducis, ut inde
 victoria auſpiciam, & conſeſſionis hoſtibus exprimeret, progreſſi ante
 alios duo viri, qui in caput eius olim iurauerant Tyranno, ſtriſtis gladijs
 exceperè.

Triamillia cum
 Muſachio op-
 preſſa.

Pulchrum ſi-
 mile de tabu-
 lis naufragij.

Fortitudo ſo-
 la inter virtu-
 tes ſepe furen-
 tes impetus
 habet.

Georgij Tho-
 pia caſus.

excepere. Eo loci Musachus Angelina, dum patruo suppetias ferre cupit, vulneratus est in dextero humero. Idemdem ceteri à fronte, à tergo, à lateribus pauci, à multis onerati vix respicere ad Castriotum poterant. Ita vnus duobus velut sorte quadam relictus, omnium oculos in se conuertit, nam Barbari expellentes manu, voceq; socios, soli eam ferre laudem & premia ab Ottomano proposita volebant. Circumeunt crebro virum, & citatis hincinde equis sine respectu sui discriminis inuisum caput, & ferocem spiritum petunt. Iniecta Castrioti virtus, ac experta totiens dexte-

Stratagemata
Scanderbegi
cum duobus
Turcis.

ra, sollicitos suorum animos, & trepidas turmas solabatur, quippe quem toties & ex duobus, & pluribus victorem excepissent. Multa tamen timore facit timor & ferocia, ac audaces hostium insultationes. Impellunt ubique agmina opposita, & re adhuc integra, quod poterant auxilium, ferre Duci contendunt. Interim Scanderbegus hostibus cominus congressis ipsorum alteri, cui Barach nomen supra diximus, mediam faciem ense, qua sedes oculorum est, aperuit, alteri quum multiplices inter se ictus ambo sine vlllo haustu sanguinis consumpsissent, gladius humi prolapsus. Tum impiger hostis acto propius equo, victorem vtraque manu tenaciter amplexus, excussis stipendijs, & equo relicto, humeris eius toto corpore se suspendit, vt eadem illum ruina traberet ad terram secum. Tum circumfusi passim Turca, vt commilitoni suo suppetias ferrent, celeriter couolant. Sed statim praecisa pendentis cernice, Epirensis liberum se accurrenti frustra hosti obtulit, aucti ex eo & ceteris animi, ac sequentes victorem, inclinatos iam Barbaros multis confodiunt vulneribus, atque alios super alijs iacen-

De vita & gestis Scanderbegi,

tibus addunt. Attulere multum & molestia inde, & solacij hinc ea victo-
ria auspicia, ac mutata fortuna omen acceptum. Sed defatigatio nimia
hauserat iam utrorumq; vires, & parendum iam nocti erat. Prior Bar-
barus confessionem vel timoris eius, vel lassitudinis præbere cæpit, ac hor-
tantibus ducibus colligere se circa signa, & recipere in montem, priusquam
tenebra eos in planum operuissent. Castriotus & ipse immodico labore
ac dolore confectus idem cum suis fecit, collemq; proximum 15. ferme sta-
dijs procul ab hoste conscendens, ibi usque ad secundam vigiliam noctis
mansit. Ac tunc demum non somno, non cibo corporibus curatis, quum ne-
que adesset quippiam, neq; præ mæstitia optaretur, silenti admodum agmi-
ne discessit, Sebalias ea nocte oppidum non est ingressus, sed comportatis
ab oppidanis cibarijs, per montem, & suburbia tentorijs fixis, multisq;
custodijs adhibitjs, eam victoriam celebravit: nam credidit nostros ibi
diem expectaturos, & denuo velut insuetos vinci homines, & impatien-
tes eius ignominia, postridie fortunam belli tentaturos. Quare luce orta
instructis ad pugnam omnibus, descendens in planum, crebra agmina suo-
rum hinc inde dimisit, ad laceffendum hostem, si alicubi latitaret: licet
enim sensisset secunda vigilia strepitum, & signa quadam discedentium,
tamen ratus est vel aliquo tutiore loco illos vel aptiore ad insidias contra-
ctos quiescere. Hac eadem quoque causa fuit, ne ad depopulandam, & de-
vastandam provinciam exercitum duceret, veritus eam victoriam, ac rem
tam suis inusitatam, casu aliquo deformare. Igitur neque fugam nostrorum,
& sperata copiam pugne ablatam sibi, multum moleste tulit, parti eius in-
sueti quasi decoris, & possessæ semel fortuna nimio plus studiosus, id quod sa-
tis hesternæ pugna ostendit, quum prior facietatem, vel defatigationem
suam confessus receptui signum dedit. Confici enim tunc forsitan potuisse E-
piroticum bellum non difficile crediderim, si plus animi Sebalia fuisset, quip-
pe quum lassitudinis, & temporis par utriusq; ratio, paria incommoda es-
sent, immo virium autem plus, quo plures erant, & equites omnes. Quam-
obrem erupturos iam pridem fuisse nostros in fugam non dubito, si salutis
quippiam deprehendissent in ea: sed quia tum tutior pugna pediti visa est,
tum mali sui confessionem tumido hosti dare nolebant, ita forsitan statuenti-
bus Dijs, qui & augere his, & illis minuere spiritum voluere, ac noctis demum
tam opportuno beneficio desperatas iam res tutati sunt, ne tot olim armo-
rum laudes, ac persurgenda gloria materia eo die clauderetur, ac pessum
iret Epiroticum imperium, priusquam ferme creuisset. Vbi itaque vacua
circum omnia hoste visa, & libera victoribus relicta, tunc demum reli-
quum ira, odijq;, quod in vivos non poterat, in iacencia passim cadauera
insolens dextra explevit. Spirantes tamen adhuc multi inuenti, præsertim
qui attriti ab equis perfractis cruribus inutiles tam ad fugam, quam ad
arma

Sebalias victo-
riam celebrat.

Sebalia pufil-
lanimitas.

Oidium Tur-
carum inia-
centia corpo-
ra.

arma ceciderant. Quorundam manibus praecisis, reliquum corpus inuisum spiritum seruabat. Aiunt etiam nonnullos vel multis laceratos vulneribus, vel ferreis hostium clauis deturbatos, ac relictos, per eam noctem tacite surgentes, per loca vicina latitasse, & postea Croiam peruenisse. Cafa sunt eo pralio nostrorum 5. millia, 3. peditum, reliqui equites, vulneratorum magnus numerus. Regium auxilium Apulorum totum ferme deletum, nam maior pars eorum cum Musachio fuit, prater agmina quadam, quae Castriotus in monte secum habuit, & in re tam subita inutiles scilopi, & id genus armorum fuerat, quin ex nostris quoque plurimi inermes, & sterneutes equos, oppressi: viui octuaginta capti. Illud tamen fœdissimum & teterrimum fuit, quod hostes cupientes testimonium aliquod priuatae virtutis secum habere, discurrentes per stragem nostrorum, palpitantia adhuc cadauera, ubi ceteris rebus nudassent, capitibus quoque (ut eorum mos est) priuabant. Et quia tum propter longitudinem viae, tum calores aestiuos, eò quod subito putrescerent, incommodum id onus erat, excoriabant ea, & cutem tantum acceptam, quae formam oris seruaret, palea implebant. De multis hoc factum, illis praesertim, quos vultus & habitus ipse, vel notiora nomina digniores eo odio fecerant. Musachij non caput tantum omni fœditati & iniuria destinatum, sed discerpta singula membra, & velut nefariorum grassatorum regionatim sparsa. Aly quoque, trunci tracti per loca, & valles adiacentes, ne fœtore vexarentur oppidani, & feris auibusque relictis. Licuit impune omnia, & per securum oculum agere, nam Castriotus longè aberat, & addito ad eas reliquias recenti milite, loca quadam, & saltus obsederat, ne irrumperet hostis, & penetrare interiora prouincia posset. Sape libido incesit nouum aliquod vltionis genus tentare (ita quandoque instare periculo impetus est nobis) sed nunc immodicus, & victor hostis, nunc longinquitas viae, & grauantia sociorum vulnera prohibebant. Impleuit subito fama eius cladus vicina circumquaque loca, ac prouinciam omnem, quin & longius progressa marorem ubique, & lachrymas ingentes excitauit: nam dictum est à multis, exercitum nostrum omnem deletum, & Scanderbegum ibi casum, vel cõiectantibus ita hominibus, vel astruente libenter (ut fit) vulgo praclarum aliquod, licet luctuosum mendacium. Aly eadè ipsa fortasse ratione abolitas copias omnes affirmabant, & solum eum pugnando prius egregie, deinde fuga seruatum. Plures (id quod & verum erat, & propius vero videbatur) magnum numerum nostrorum amissum, Scanderbegum vix credibilia diuini propè corporis, ac inuicta virtutis experimenta dedisse, & sola quasi sua dextera & animos & vires hostium fregisse, ac demum eius pralij laudem à manibus victorum extorsisse, & illasum, inuiolatumque, cum reliquis esse non longe à Croia. Ceterum luctus & ululatus plena ubique omnia viscebantur, sordidate matrona,

Cafa Christi-
norum quin-
que nullia.

Crudele iacē-
tia cadauera
capitibus pri-
uare.
Cadauera ex-
coriare, & cu-
tem paleam im-
plere.

Vulgi mos
prclarè
mentura

De vita & gestis Scanderbegi,

Moses perfidus arma vertit in patriam.

trona, & domus omnes in lachrymis ac squalore, licet nihil ad huc certi haberent, quid dolerent, tamē funera iam iam sua, veluti si ante oculos essent, lugubriter expectabant. *Mosis perfidiam, & occultam iam pridem rebellionem, prospera Scanderbegi fortuna, & res secunda suspensam & dubiam eoque tenuere. Sed ubi audita exercitus clades, & cognita calamitas eius, tum demum cupita iam diu occasione accepta, vertit & ipse scelera arma in patriam, ac diripere cepit (ut aiunt) naufragij tabulas, quas & struxerat ipse olim, & septennero seruauerat. Sed quia sordidum suapte natura factum eo fœdus Mosis videbatur, quo nullum eius negocij socium haberet, cupiens participes aliquos sceleris sui comparare, & multitudine quasi peccantium, infamiam suam minuere, atq; maiore aliqua auctoritate accedere ad Ottomanum, ne si solus velut transfuga isset, perinde ut vilis contemneretur. Seduxit quosdam ex suis magis intimos, & quorum satis peruas aures eiusmodi consilij credebatur. Ac velut dolens primo vicem Scanderbegi, & calamitatem Epiri tacite, & Mahumetis in se animum, & qua ab eo multoties sibi oblata essent, illis aperuit, alliciens multis verbis ad se sequendum homines, & ad eam perfidiam complectendam, mutatam fortunam Epiri, ac coactos tandem, si nunc respuant qua proponantur sordida, & infœlicia omnia subituros inquiens. Et reflexa deniq; oratione, quid praterea semper se sub Scanderbegi auspicijs victuros? & sanguine, ac sudoribus suis alienam gloriam aucturos, cum alioquin tam certa imperij spes, & ingentis materia laudis detur à Tyranno, multisq; subinde confictis criminationibus in Castriotum inuectus, animos illorum ab eo alienauit. Solicitasset & alios fortasse Moses ad eam defectionem, & multitudinis, ac populorum ingenia conciliare Turcis procurasset, sed ita singulorum mētib; harebat Castriotus, & tam infixum omnium pectoribus nomen, ac imperium viri, ut facilius (quod aiunt) Herculi clauam eripere potuisset, quam à vulgi affectibus Castrioti benevolentiam amoremq; demoliri, namq; unā cum corporibus ipsis, non cum vlla variatione fortunæ fides eorum expiratura apparebat. Quare non solum inanem eum laborem, sed etiam periculum aliquod sibi veritus Dibrensis, nihil ulterius tentauit. Sed coniuratis suis contentus, & ordinatis omnibus, dato per noctem signo, Sfetigradum eos duxit, ut inde literis à magistratu habitis, & libero per ignota hostium loca impetrato commeatu, Constantinopolim securus accederet. Neque quippiam frustra à Sfetigradensibus desiderauit, sed perbenigne ab omnibus acceptus, & literis aditus est, & comitibus qui euntem ab iniurijs prouincialium seruarent. Sebalus aliquot dies cum oppidanis commoratus est, donec munimenta quedam instaurasset, ac disiectos ab hoste muros aggeribus stipitibusq; solidasset, nam in ea celeritate non poterant apparari lapides, & alia ad renouanda mœnia demolita tormentis,*

Herculi clauam extorquere. Ioni fulmē eripere. Prouerbia natiū ex Maronis Apophthegmate.

mentis,

mentis, sed et hac procurata, at que ante eius discessum summo studio parari capta, prater cetera tamen copiam ingentem frumenti, et reliquos affatim commeatibus inuehi in urbem procurauit, quoniam ad uetus presidium septingenti amplius lectissima et fidelissima opera viri additi. Tormenta etiam qua ablati nostris fuere, omnia oppidanis concessa, prater machinas quasdam minores, scorpiones, et sclopos, que cum ceteris occisorum spolijs ad ornandum triumphus sui spectaculum ad Regem ferenda reseruauit. Ita munita egregie urbe, ac obsidibus traditis Christianis, laudatisque publice omnibus, maestam admodum, et quasi trepidam ciuitatem latissimus ipse reliquit. Sed neque illis etiam deerat causa dolendi, qua tam immodicam sui latitiam contunderet, et mancam redderet, licet insuetis vincere hominibus nihil ea victoria pulchrius, nihil praelarius uideretur, nam relicta ex ipsis quoque sub Belgrado tria paulominus occisorum milia. Illi prater ea duo viri, quorum sanguine, satis redempti Musachij manes uidebantur, merito cum felicitate illa compensari poterant: factis tamen militariter soneis, humati omnes, ne uicti forsan ad cladem recensendam, et funera sua accurrentes, per lacerationem inuisorum corporum uisionem, et nouam quandam satisfactionem quarerent. In Dibra orta luce, ubi nusquam uisus Moses, magnus tumultus, et mæror simul excitatus, presertim inter amicos, et cõiunctiores uiri. Quæsitus est sollicitè multis locis, et expectatus usque ad noctem. Nonnulli occisum, quidam tacite ad explorandum aliquid profectum, et aut captum ab hoste, aut si id non esset, mox reuersurum crediderunt. Plures consecrantes pridiana eius consilia, et latentes seductiones quorundam, id quod in re erat, affirmabant, que sententia ideo maxime recipiebatur, quod et suspecti eius coniurationis nusquam apparebant. Quamobrem trepidatum est multum in Dibus, presertim inter milites presidij, qui et adhuc hostem uictorem in Epiro, et se sine duce esse sentiebant, proditumque, presertim ab ijs quibus minime debebat Scanderbegum, dolebant. Tamen militaribus pro tempore suffragijs, ac consensu inter se (ut fit) mox et duce, et reliqua que opus erant, summo studio statuerunt. Erant inter ceteros nobiliores eius loci, et principes iuuentutis duo fratres ex uetusta Berisiorum familia, Demetrius, et Nicolaus, quorum et praelara, et frequenti opera utebatur Scanderbegus: hi audientes tum fortunam exercitus nostri, et Belgradensis obsidionis euentum, tum defectionem ipsam, ac perfidiam Moses, nihil tardati, mox ad presidium et imperij claustra aduolarunt, uerentes ne uel timore aliquo, uel licentia solueretur illa custodia, et uacuis defensore locus relinquere tur, presertim quod Sebalias adhuc in Epiro esse nunciabatur. Summa itaque ratione primum intentissima conquisitione habita, auxere id presidium, et formauere uerbis, factisque, animos hominum, concilian-

Sebalias mu-
nus Sfetgradū

Moses fugit
ex Epiro.

Demetrius
Nicolaus
Berisiorum
familia.

De vita & gestis Scanderbegi,

tes illis omnibus modis Scanderbegum, & eius fortunam commiserantes, ac perfidiam Mosi detestantes, quem fortasse profectum ad introducendum illuc hostem, & mox affuturum dicebant. Credita facile omnia, ac redactus tutiore loco miles, & apparatus singula, quasi iamiam expectaretur hostis. His ordinatis Demetrius, matre ibi cum presidio relicto, ipse cum nobilibus quibusdam Dibrensiis ad Scanderbegum magnis itineribus ire perrexit, ut illum admoneret, quo in statu in Dibriis res essent. Interim Sebalia discessus à Belgrado ac tota Epiro certis auctoribus & exploratoribus nunciatur. Scanderbegus vel domestica calamitatis, vel ignominia fortè quadam commotus, fugiens tam fœdum & luctuosum spectaculum, reuerti amplius ad inuisum locum ad mala sua spectanda, ac renouandas lachrymas noluit, & quos viuos saluare non potuerat, neque mortuos componere curabat. Sed quum fremerent passim milites, & consanguinei occisorum, non defraudanda saltem tumulto ossa suorum, & recentia adhuc cadauera feris, auibusq; relinquenda, ne vulgi voluntatem offenderet, concessit illis omnia, inanem licet non ingratum eum sepulchri honorem appellans. Caterum ne qui ad beneficium alijs præstandum contenderent, iniqui sibi ipsis forsitan essent, & auerent magis corporibus suis, quam detraherent funera, si vel pauci, vel inconditi irent, ex eis copijs quas secum habebat, 7. amplius lectissimorum hominum millia ad eam rem elegit, qui illos tutos redderent ab iniurijs hostium, & eruptionibus oppidanorum. Tanusio id ipsum cupide petenti hoc munus commissum, ac exercitus cura tradita, qui præter cetera sollicitus de corpore amici, & Musachij reliquijs, mox Scanderbego relicto Belgradum sine signis, sine ullo bellico ornamento conuertit iter. Castriotum Croiam cum ceteris euntem, Demetrius est in ipso quasi ingressu urbis affecutus. Effusa est passim ciuitas obuiam venientibus, & licet à varijs prius nuncijs, à saucijs præsertim, quos statim post acceptam cladem præmiserat Scanderbegus, mala sua didicissent, voluptas tamen quædam erat miseris accuratius singula de venientibus percontari, præsertim quod repugnantia multa, & incerta ab alijs dicta fuerant, vel quod mortuos etiam suscitari ad vitam, & restitui sibi per Scanderbegi præsentiam posse credebant. Fæmine, viri, senesq; nullo discrimine, hi vestes, alij dexteras militum per omnes gradus præstantes, miserabili voce fratres, viros, & chariora filiorum pignora reposebant, & ab inuitis alij luctus & doloris sui causam extorquebant. Alij insperato nuncio restituti, gaudia sua, ne cæterorum offenderent animos, celabant, & priuatam ac publicam mæsticiam imitabantur. Vix tamen ullus, nisi qui præsentia corpora suorum in oculis habebant, vero & stabili gaudio affectus est, nam reuersio illa ad Belgradi oppidum continui timoris & doloris causa erat. Conquesti sunt primum Dibrenses de

Christiani occisi à Turcis sepeluntur.

Croienfes obuiam vadunt Scanderbego.

Catastrophe belli.

viciſſi-

vicissitudine rerum, & varietate fortuna, nunc appositis verbis, lachrymisq; velut transferentes eius in se dolorem, nunc ingentibus animis conso-

lantes virum, & hoc documenti cuiusdam loco computantes Epiro. Statimq; in Mosen delapsa oratio, & tota circa eum consumpta, in eo preferim, quod dubitabatur, ne ad Sebaliam accersendum, & instruendum de rebus Dibrensibus iisset. Attonitus Castriatus primo, & vix compos sui, velut immobilis aliquandiu stetit, mox interrogando libentius, quam credendo, nonnihil temporis consumpsit, magisq; tandem dolere de eo visus est, quam de tota Belgradensi clade. Caterum regia, ut consueuerat, voce, parcere se inquit haud grauat e Mose, quod ea fortuna illum sibi abstulisset, qua vel constantissimorum quorumcunq; animos mutare posset: adeo ut quum legati ipsi, itemq; ceteri qui aderant (sicut libenter & euentu iudicant, & interpretantur singula homines) veteris, & iamdiu cocta rebellionis illum accusarent, & criminarentur: ideo Sfetigradensem oppugnationem dissuasisse, ideo fugisse Belgradensem, ut hoc nefarium expleret consilium, velut indignatus plura de eo audire, silentium iusserit dicens: Vtinam cum Mose perfidia omnis, & mala fortuna migrauerit ex Epiro. Cetera qua de Sebalia introducendo non iniqua ratione dicebantur, non curata multum, quod egressum omnes Epirotici imperij fines, & nusquam interpellato itinere properare in Graciam audiuerat. Tamen quia res magni momenti erat, & sedari eum timorem, vel suspicionem hominum oportebat, ac confirmare dubiam aliquantulum, & maestriorem prouinciam propter eam insuetam cladem, vix ea nocte ibi moratus, mane cum Amesa, & egregia

Scanderbeg
dolet Mose
vicem & en-
cusat.

De vita & gestis Scanderbegi,

Scanderbeg
ad Dibras cō-
cedit.

equitum manu in Dibras concessit. Tanusius cum exercitu ab oppidanis
visus, nonnihil pristini timoris renouauerat, procursum in muros, & ad
priora ministeria reditum ingenti festinatione, nam futura mox oppu-
gnatio à multis credita, non id quod re ipsa erat. Sed postquam & pauci-
tas ipsa, & inordinata agmina propius cognita, leuati metu animi, & se-
data mentes, nostris ex fœdissimo suorum aspectu, ignauis aque, fortibusq;
vis ingens lachrymarum euocata, præsertim quod audio fœminas nonnul-
las ex locis vicinis Tanusium secutas, & ad disquirenda funera sua pro-
gressas. Vix tamen ullibi certas figere lachrymas, aut domesticum funus
honorare alicui concessum est. Horum infames trunci, ac nuda cadaue-
ra illorum deformati, ac corrupti iam vultus, nedum certam illam & pe-
culiarem, suisq; cognitam, sed & humanam effigiem omnem amiserant.
Multa et iam iam dealbata ossa à feris, vulturibusq;. Flebant tamen miseri
ad quodcunque oblatū cadauer, dum omnia sua esse credunt. Non fœtor,
non tabes vlla dimouere homines potuit ab amatis corporibus. Demum
ubi satis perfuncti officio suo oculi, ac lachrymis exaturatus dolor, instan-
te Tanusio, factis circum crebris velut tumulis, terra terra reddita, ac ge-
mitus omnis repressus. Non potuit ulli melius hac cura quam Topia in-
iungi, nam ubi ea suis obsequia quam gratisime poterat, exoluit, ne ea
tantum causa venisse videretur, & derisus perinde ab oppidanis abiret,
quarens qua ratione rabiem suam expleret, & dolendi aliquam causam
hostibus relinqueret: primum in subiectos hostium oculis agros, immisso
milite ferroq; simul, igniq;, non vitibus, non arboribus, non rei vlli parcens,
luctuosum inclusis spectaculum adidit. Deinde progressus pertinaciter
ad muros, quod sine periculo potuit, nihil damni, nihil ignominia in ho-
stes omisit. Exin dicunt nonnulli, & multorum opinione affirmata res est,
erupisse maximo impetu regio, & iniectum in suburbia ignem, tum tor-
mentis, tum oppositione corporum suorum arcuisse, ac vtrinq; acriter
pugnatum fuisse, sed nostros facile victores, & illos compulsos in urbem,
atque ita nihil ultra tentatum, verentemq; Albanum, ne aliquis in se
impetus ex locis vicinis appareret, si diutius ibi mansisset, scelerata lo-
ca & nostrorum clade infamia, multis detestationibus ac imprecationibus
reliquisse. In Dibris crebra consilia, & conuocationes seniorum à Scan-
derbego facta. Et illud primum omnium quaesitum, ac perscrutatum sum-
ma ratione, an ullus alius ex coniuratis Mosis lateret in prouincia, & ali-
qua occulta perfidia sua vestigia reliquisset Dibrensis. Neq; tacite tantum
hac versata res, sed palam per præcones acta, ac præmia ingentia delatori-
bus proposita. Nihil tamen non solum perfidia, sed ne suspicionis qui-
dem inuentum. Tunc acta Dibrensibus gratia, & laudata honorifice fi-
des, ac promissis, & munificentia etiam insigni pellecta, Mosis bona pu-
blicata,

Fœminæ pro-
gressæ ad dis-
quirenda sua
funera.

Terra terra
reddita.

Topia rabies
in hostem.

Consilia habi-
ta in Dibris.

blicata, & in fiscum relata. Cateri qui cū eo defecerant, sicut non satis nota erant conditionis, ita tenuioris fortuna, quam ut id publice curaretur. Stipendia, quæ Mosi iam pridem statuta à Castrioto fuerant, post eius rebellionem fisco adiudicata, & inter priuatos diuisa sunt. Dignitas vero ipsa ad neminem translata, neque ulli collata fuit, sed vacua atq; extincta permansit, maximo consensu omnium, ac militum voluntate. Firmatis Dibreusum rebus, ac praesidio ibi validissimo assignato, reuersum Croiam. Tanusius ibi cum exercitu inuentus, qui tradito Scanderbego milite, domum mæstissimus ac inuitus quasi abiit. Noxæ ibi lachryma, nouus luctus ex aduentu eius renouatus, atque auctum magis hominibus Musachij desiderium. Namiz a conuocatis de more gentis multis matronis, exequias viri in longo squalore, ac lachrymis, non interpellatis diebus, noctibusq; celebrauit. Id Nenia appellasse antiquos non iniqua ratione putauerim, nam inter flendum non virtus defuncti solum, & fortia facta recenseri, sed patrum res gesta, & omnes auitæ imagines, ac vetusta familiaræ ornamenta interferi consueuerant. Quæ res in tanto usu olim apud multos Orientis populos fuit, ut ad id munus conducerentur doctæ feminae, quæ cantu gestuq; flebili lachrymas inuitarent, sed nunc sicut cætera

Mosis bona in
fiscum relata.

Nenia carnis
laudandi gratia
apud veteres
in defunctorum
funeribus cæteri
ad tybiam solitum.
Est autem
Nenia factici-
um nomen, à
similitudine
voci eorum
qui queruntur
& dolent.

multa, paulatim lachryma quoque ipsa in desuetudinem abiire. Dimisso exercitu, Scanderbegus Apulos, qui ex clade super fuerant, mittere cum legatis ad regem decreuit, qui fortunam suam nunciarent, & excusarent. Sicq; quamprimum per incommoda vulneratorum integrum fuit, culti officiosissime, ac impositi nauigijs sunt. His expeditis, ipse statim in Musacheniam ad sororem concessit, sedaturus priuatas & publicas lachrymas,

De vita & gestis Scanderbegi,

ac curam imperij in ea rerum mœstitia, ac demissione animorum habiturus. Tanusius tutor nepotibus, & curator bonorum datus, qui ea fide ac diligentia per omne tempus res eorum administravit, ut maiorem diligentissimus quisq; paterfamilias adhibere non posset. Nomen & dignitas imperij apud matrem fuit. Fiac ea moderatione, ac ingenij dexteritate in tractandis populorum animis usa est, ut vix concordia maior subditorum unquam fuerit in prouincia, quod perraro contingit, obedientia incondita multitudinis, maxime tamen ex eo laudari præclarum quoddam huius fœmina ingenium potest, quod in rebus agendis sociam consiliorum à Scanderbego adhibitam sæpenumero audio. Vota alterius mariti, vel secundas nuptias nunquam appetijt, insigni pudicitia atq; castitate defunctum virum usq; ad extremos cineres in honore habuit. Idipsum præter insitam ingenio continentiam & gravitatem, illa etiam fortasse ratione, quod irreparabilis excelsi animi fœmina Musachij iactura videbatur. Fuit enim ille (ut proprias virorum virtutes taceã, quas satis præclarus exitus eius declarauit) ad eò grata quadam morum indole, & ingenij iucunditate, ut nemo facilius, meliusq; singulorum animis illaberetur, pulchritudine præterea (quod proprium mulierum spectaculum est) ac vultus, membrorumq; decore maxime ad ea anima ornamenta composito & accommodato. Verumenimvero dum tam solícite nostrã curamus, & singulorum la-

Mulier sociam
consiliorum
Scanderbego.

Musachij do-
tes.

Triumphus
Sebaliz, quo
venit Con-
stantinopo-
lim.

chrymas prosequimur, distulimus nimio plus fortasse Sebaliz triumphum. Præcesserat iam fama euntem de rebus bene gestis in Epiro, ac multiplici- ces nuncijs regis animum inclinauerant aliquantisper ad credendum, nam
insue-

infueta usque ad eam diem, & insperata res minuebat vera dicentibus fidem. Mosi aduectus primum triumphi spectaculum, ac delibatio laticia tam publica, quæ priuata fuit, maturnius hic aliquot diebus Constantinopolim venit, quam Sebalias, quum & incommodior via à Belgrado venienti, & trahenti exercitum iter segnus agendum esset. Ab eo exactius exposita omnia, ac credita à rege sunt, neque vix vlla gratior victoria Mahumeti, quam Mosi presentia, & mutata à Scänderbego voluntas fuit. Non occurrit sagacissimo Tyranno, quod eum res Epirotica aduersa ad se traxissent, eisdemque restitutas sibi auferre denuo posse. Sebaliam ingens festiuitas populi, ac multitudinis clamores excepere, maiorque laticia hominum apparebat, quam expugnata nuper Gracia fuerat. Captiuus vincētis post terga manibus primi oblatus cum hostilibus signis. Tum reliqua spolia, ac bellica ornamenta exposita, necnon capita occisorum, qua diximus, ubi vendita auro palea est, passim ad pedes vulgi proiecta, & iactata ioculriter à pueris sunt. Seruorum Italorum subhastatio facta, ac venire plures, præter paucos grauioris ætatis, ac iam emerita militia viros, qui cum cæteris Epiroticis aut pallis (præacuta sudes sunt) infixi, aut ferreis uncis in altum attracti, sociorum gloriosam sub Belgrado mortem laudabant, & ignauiam suam, ac sædam vitæ cupiditatem sero detestabantur. De nostris deformiora quoque alia spectacula adita, vixque vllus à crudeli hoste seruatus odio gentis & indignatione nimia fortasse, aut victoria insolentia. Vel potius, quod non maximopere Epiroticos seruos liceri solent Turca, nulla enim gens, nullum captiuorum genus (ut audio) difficilius emptorem inuenit, quam Epirota, & Hungari, utpote quos minime seruitio aptos, & imperiosos nimis dicant, neque vnquam ex eis bonos Turcas fieri consueſſe. Qua de Scanderbego narrata sunt, multum & admirationis, & doloris Tyranno extorsere, ita, ut victum exercitum eius, victorẽ eum diceret. Auctaque magis ex eo pralio fama viri, ac nomen apud hostes ampliatum est, quam vllò alio imperij sui tempore. Diuinum omnes credere, dicereque, ac inuulnerabile corpus viri, & non ferro, non vlli humana iniuria obnoxium. Sebalia facta ingentibus præmijs non defraudata, & solus aliquandiu in ore vulgi fuit, quod primus Scanderbegum vinci posse docuisset. Moses quoque multo decore verborum acceptus, ac decreta ei alimenta honorifica, stipendiaque. Poscenti tamen copias, & bellum aduersus Epirum negauit Mahumetes, causatus hyemem in proximo esse, aut ea ipsa ratione, aut fortasse (ut cauti quandoque iudices faciunt) non multum baptizato recenter Iudæo credens. Ita nedum per Mosen quippiam aggrediendum, sed neque per alios quoque curauit, immuniq; à belli Epirotici cura traducere id tempus statuit. Ab Alphonso interim Castrioti legatio reuersa plenis (ut consueuerat) manibus, alijsque regijs legatis, qui

Tyranni vox
de Scander-
bego.

Vtracque
Mosis à Ty-
ranno.

Castrioti lega-
tio redit ab Al-
phonso.

introduciti

De vita & gestis Scanderbegi,

introduciti ad Scanderbegum, longa & apposita oratione eius dolorem lenire conati sunt, excusaruntq; iacturam suorum communi (ut fit) Martis fortuna, & vicissitudine rerum, usu id saepe numero euenire in belli discrimine dicentes, & maiora omnia, si opus foret, regis nomine offerentes. Castriotus gratijs actis, & insignibus donis regiam liberalitatem superare conatus, honorifice à se dimisit, opera eorum perinde atque sua, si res ferat, se usurum sine respectu dictitans. Non desuere ab alijs quoq; Italia principibus, & populis vicinis legationes cum praclaris muneribus, promissisq; ne animus caderet, & eam iacturam immoderatius doleret, non laboribus, non sumptibus, non periculis ullis parsuros Christianos pro eius salute, dignitateq;. Miratus est Scanderbegus eius rei famam, & magis tunc cladem & ignominiam suam cognouit, quam fumantibus adhuc vulnerebus suorum senserat. Inuictò itaque animo, & praclara voce negans eum esse pudorem, & ignauiam Epiri, quam homines concepissent, & sat suas vires fore sibi ad recuperandam fortunam, ac superandam etiam omnem priorem laudem inquiring, latissimos omnes domum remittebat. Partem eius hyemis ipse Croia, partem in Dibris, atque varijs prouincia locis consumpsit. Praesidium Dibrense minuit, & ad solitum numerum duum millium equitum, mille peditum redegit. Custodias crebras statuit, ac exploratores frequentes dimisit. Sed neque excursionibus ullis per id tempus lacessitus hostis, nam & qua in proximo stabat, corrupta iam pridem omnia erant, & inferre interius arma, neque immodica frigora, ac perennes quasi niues, neque Scanderbegus consulto permisit, moliens altius quippiam animo, & ad praclarium ultionis genus seuos seruans spiritus. Ita segnia ea hyberna transacta, ac in summa quiete fuerunt. Iam verò appetebat, & omnia caelo terraq; temporis gratia mitescebant, quum Moses assiduus ante Tyranni fores stimulator, arma bellumq; cupidissime poscebat. Exigente tempore quoque ipso, Mahumetes ad eum totus versus, qua petijt, omnia propenso iam pridem animo concessit. Nam per id spacium temporis (quod plusquam semestre fuit) acta singula, atque consilia viri exactissime scrutatus, efficacia multa indicia constantia, & fidei pertinacissima, ac abalienatissimi à Scanderbego animi deprehenderat. Virtus quoque quanta in pace potuit, conciliandi sibi regis causa, satis multis indicijs demonstrata, & robustissimi pleraque, idemq; audacissimi corporis documenta expressa, adeò quod interrogasse ferunt Mahumetem (id quod referente postea Mose pro palatum est) an plures tales viros haberet Scanderbegus. Respondisse illum innumeros huiusmodi apud eum esse: laudasseq; Regem modestiam eius sermonis, tum (ut fit plerumque, quum laudare apertius nos detinet pudor, velut ex obliquo per alienum contemptum latentem quem alijs detrahimus locum, perstruimus nobis) paulatim

Legationes
principum ad
Scanderbegum.

De aduentu
Moses cōtra
Scanderbegum,
cum exercitu.

Mahumetes
inquit Mo-
sen de Scan-
derbego.

latim prius per gradus caterorum ad Scanderbegum ipsum dilapsum Dibrensem, atque multis modis conatum minuere famam viri. Et promississe post multa Tyranno, se omnino eo praelio, si copia adsit (id quod ex parte tentauit) periculum sui corporis cum illo facturum, fortunamque tentaturum, militum amplio rem numerum noluit, quam quindecim milium equitum, quos ipse sua quasi manu delegisset, atque ordinasset. Ottomanus sicut curam exercitus illi tradiderat, ita omnia ad arbitrium eius referebat. Miles est si ea paucitate aditum Epiri abhorreret, ingens tamen fiducia viri bene feliciterque interpretari singula cogebat. Magna praterea Moysis autoritas apud suos, est consanguinitas in prouincia, non iniqua ratione acuebat hominum animos, quod credebant ingentiora se auxilia ibi offensuros. Id quod est regi Dibrensis, est ipse fortasse sibi persuaserat, pollicitus colloquutum se cum senioribus Dibrarum, est principibus quibusdam loci, latereque ibi multos socios, est adiutores coniurationis, qui mox se viso promptissima iuuentute conuolatu ros, est arma versuros in Scanderbegum. Sic omnibus paratis ad profecti onem intercalario mense, quinto kalendas Martias Constantinopoli abiit, non qua Sebalias prius ierat, sed visitatori via per Thraciam, indeque Macedoniam in Dibras dirigens iter, in patria conspectu, visceribusque sceleratum ferrum stricturus expediuerat. Castris quoque iam pridem arma tum tempus ipsum, tum frequentes nuncij, est nihilo incertior fama, designatque pluribus locis, ac velut ad manum habito milite, noui aduentum hostis mitiore, quam consueuerat, animo, est remissione aliquantisper odio expectabat. Quod vix adhuc credebat Moysen hostilem in se animum induisse, est spectatam tot bellis annisque fidem, tam leuissima rei momento tam cito mutatam. Illum forsitan veluti stratagemate hoc usum, ad praclarum aliquod facinus graui hostium mina posteris testandum, etiam est si verus hostis patria veniret, tamen ex aspectu natalis soli, est presentia, sociorum paulatim subeuntem pietatem, iram omnem nominis, est nefarium propositum demolituram. Sed ut cunq; esset, parato ipse ad omnes casus exercitu, stabat armatus, omnino aut voluntatem amici accepturus, aut acri indignatione contra illam pugnaturus, neque cura eum vlla incesit per fraudem quippiam agere, aut insidias prauertere venientem, quod neque immodicas copias eius audiebat, atque militem suum est virtute, est numerosa idoneum ad apertam vim iniuriamque videbat. Vel quod difficile forsitan, est non satis tutum erat, artificem quondam earundem insidiarum, est familiarem (ut aiunt) hostem suis captare laqueis. Ita liber ubique, Moyses, nusquam interpellato itinere, Dibram inferiorem intrauit, iuxtaque planiciem multis praelys, Mustaphea praesertim clade notissimam in Epiro confedit, nihil quicquam mouens vel ad sollicitandam, vel deuastandam prouinciam, nam est

Moses in patriam strin-
git ferrum.

Moses venit
Dibram infe-
riorem.

De vita & gestis Scanderbegi,

exercitus noster in propinquo esse nunciabatur, & cupienti singulari certamine pugna auspicia sumere, apertiore virtute, & collatis potius signis, quam tumultuarie dimicandum censebat. Non diu desideratus Scanderbegus, moxq; ordinata, ut operae precium erat, acie, & stricto quasi ferro aduolauit, fremebat maxime vulgus, & infrendere dentibus miles audiebat, vix prae vehementi indignatione, & animi ardore continens se intra signa. *Castriotus* velut anxius pater, quum insolentem ob oculos filium conspicit, quem nefaria regnandi libido, & impatiens iugi adolescentia armavit, percunctatur singulos gradus, segnius promouet signa, & lenibus prius nequicquam verbis depugnare cum filio conatur, ac differt, quo impensius potest, chari supplicium capitis, & luctuosam proprii sanguinis victoriam. Non secus ipse armatum, & frementem iam *Mosen* aspiciens, urgente pietate, multifariam animum eius interpretabatur. Cupiebat cominus alloqui, & pertractare aliquanti sper assuetum amici ingenium, libenter legatis, libenter pijs consilijs ageret, sed neque dignitas imperij, & rigor ipse militiae, neq; militaris insolentia, & vibrantes iam gladios turma ista fieri patiebantur, dum confessionem potius sceleris Deo, quam timoris hosti dare malunt. *Alia* *Mosis* voluntas, & diuersa maxime consilia erant, apparans namq; se ad promissum Tyranno spectaculum, militem iam ad Scanderbegum prouocandum ire iubebat: sed interpellauit, distulitq; ducis factum priuata virtus, & insignis Turcae vnus animus, *Ahemaz* e nomen erat, qui progressus ad *Dibrensem*: Liceat, inquit, nobis egregie Imperator prius viam tibi eam, quam dii dederint ad hanc praclaram gloriam aperire, quandoquidem indecorum nescio quid, & praeter ius vsuq; militiae videtur ad supremum aciei robur, & caput ipsum belli decurrere, priusquam leuiore opera auspicia pugnae sint tentata. Acceptus militis animus, & permissum ut arma caperet, nunciusq; ab alia parte ad Scanderbegum missus, qui voluntatem eius sciscitaretur, an sinerent, ut priusquam ad iactandam totam aleam deueniretur, eo modo virtus vtrinq; & fortuna depromeretur. Viso nuncio *Epirensis*, mutatum (ut optabat) amici propositum putauit, sed audito demum, abire paulatim ex animo *Moses* cepit. Quae petita tamen omnia concessa. Quin quosdam ex nostris militibus respondisse audio, paratos se libenter, si mallerent, eo dimicationis genere exercitus totos periculo exsoluere. Ita simul & nuncius ad suos remeabat, & confurgens hinc impigre miles noster *Zacharias* *Groppa*, veritus fortasse, ne quis prior eam sortem ferret, ad Ducem ingenti animo, ac turmalium clamore pergebat. Amplexatus maxime ab eo est, & laudata virtus viri. Socij inter armandum non robur maius, non animum illi, non ferociorem dexteram, sed fortunam tantum *Manesij* a superis peroptabant. Solitum genus armorum acceptum, & alia superna ornamenta, quae hosti magis, quam

Castriotus cum *Mose*, ut pater cum infocent filio agit.

Ahemaz consilium.

Zacharias *Groppa*.

ipsi animos acuerent. Nulla re inferior Barbarus prior in medium profiliens, quum vixdum inuentum sibi crederet hostem, & armatum, & infesta iam cuspidem in se properantem conspexit, tum altiore voce compellans virum, & satis temporis ad mortem properantibus fore inquitens, per amice ad colloquium inuitauit. Quumq; & nomen, & officium militis sciscitatus esset, demum certamini conditiones subnectere pergebat, non absimiles ab his, quas Paulus olim irriferat. Identidem Zacharias ea velut inania verba praeiens: Optare se ait plura capita, quo (si ita statuerit fortuna) animum eius cumulatius exaturare queat. His dictis frementes adinui-cem, & toruis se metiti oculis diuersi abeunt, elongatiq; aliquantum, ut concitari equorum cursus ad ictus acriores possent, conuersa utrinq; cuspi-

Certamen Bar-
bari, & Za-
chariae Grop-
pae Albani.

de effundunt habenas, equorumq; armos calcaribus fodiunt. Neutrū ictus fefellit, effectus tamen utrinque inanis fuit: nam lancea amborum quum umbilicos ipsos scutorum, quos ferrea lamina tegunt, perstrinxissent, sine ullo haustu cruoris sunt perfracta. Ipsi quoq; eo impetus tenore corporibus ad inuicem collisis, equi, viriq; corruere. Nec illasi bellatores equis relictis, strictis cominus gladijs acriorem ineunt pugnam. Ornare multifariam fortuna id spectaculum statuerat, non alteri iniquior magis quam alteri. Multis nequicquam sine cruore ingeminatis ictibus, ferrum amobus è manibus collapsum est. Ensum id vitium fortasse, qui quum recurui, & graues, equitibus potius parati forent, incommodiores ad pedestrem pugnam erant, aut per lassitudinem forte, vel imprudentiam immodica ferendi cupiditate excussi sunt. Tum abiectis leua scutis, velut Athleta in-

De vita & gestis Scanderbegi,

mes, confertis manibus, quod supererat virium, exhauriunt. Spectant acies pari lance timoris spei. Vbi vero aliquandiu luctati, certamen interpellassent, neque alter alterum loco mouere aut sternere posset, ultimo conatu ad inuicem se tollentes, ambo eadem ruina corruere. Barbarus subter resupinus, Albanus in os iacentis pronus incubuit, eductoq; impigre pugione, iugulum rimatus confodit, resoluta tum paulatim manus morientis. Liberq; victor cum ingenti suorum clamore surgens latus, ense apprehenso, qui iuxta iacebat, caput spirantis adhuc hostis abstulit, & simul eo, simul reliquis onustus spolijs, pedes ad progressos passim obuiam socios perrexit, nam equi iam pridem initio ipso certaminis aufugerant, ambo tamen in nostras stationes venerant, quod letis animis omen acceperat vulgus. Premia eadem Zacharias quæ Manesius, à Scanderbego tulit, laudes tamen ab exercitu longe maiores, quod difficultas pugna, & varietas ipsa rei augere virtutem viri, & ornare magis victoria gloriam videbantur. Interea Moses, licet offendisset spectaculum feroces viri spiritus, & debortarentur ab ea re Duce, pauentes iam ex socij euentu turme, citato ocius equo, in fumantem adhuc sanguine locum prouolans, compellato voce Scanderbego, prouocationis signum dedit. Obstupuere nostri, ac horrore quodam inter homines orto, pra insolentia tam scelerati facti nemo ferme vocem emisit. Non dum omnis à Scanderbego abscesserat pietas, ac reluctatus paulisper secum, domestico sedare sanguine dexteram nolebat, sed ubi pertinacius instantem, & probra etiam immodice ingerentem vidit, explosum tum omne ius, fasq;, & frustra retinentibus suis, atque transferre in se eam ultionem volentibus, plenus irarum in expectantem fertur. Aufugit extemplo Moses, & receptus ad suos, nihil pra verecundia locutus, mouere totius exercitus signa, & apparare ad ultimam dimicationem exercitum cepit. Scanderbegus cum magna laude, & militum gratulatione reuersus est in castra, neque ingrata omnino ei Mosi fuga. Leta tamen valde regijs fuit, quod imparem eum maxime Castrioto palam dicerent, crederentq;. Ego si initium & insolentiam prouocantis, contraq; fugientis ignauiam, ac exitum rei spectem, credere licet Dibrensem, vel promissionis illius pudore commotum, exolucere se eo velut alieno are voluisse, & praesenti periculo deterritum terga dedisse, vel temeraria & inani quadam aestimatione id fecisse, putantem non egressurum Scanderbegum, id quod ipse postea patria restitutus palam confessus est. Nostra quoque vexilla sine mora vlla promoti, & clamor undiq;, qualis à victore exercitu solet, aditus. Castriotus licet & eximium militum robur (sex enim equitum, quatuor peditum millia fuere) & affuturam iam multiplici omine, ac certam quasi victoriam conspiceret, nihil tamen vel in distinguendis exactissima cura copijs, vel inflammandis ingenti ardore ad

Zacharias victor.

Moses prouocat Scanderbegum ad fingulare certamen.

Moses fugit.

re ad pugnam militibus prætermisit. Orationem eius inter redeundum in castra ab inani Moſis prouocatione, talem comperio fuiſſe:

Procedite vos quoque (quando exaturaturi adeoſque hoc ſpectaculo ſtatuit fortuna) ad aliud utinam fortiffimi milites. Traditum vobis ferum, & vltices poſcenti patriæ expedite dexteras, ac armatos ſequimini deos. Expellamus iam ocuius quaſo, ſi nulla alia ratio, vel temporis, vel ho-

Oratio Scanderbegi ad ſuos, ante congreſſum cum Barbaris, & eius victoria.

ſtilis impatientia ſtudeat, ex oculis noſtris tam nefarium, quam moleſiſſimum ſpectaculum, ac paratiorem iam ad fugam, quàm ad pugnam hominem, ex inſontis, atque nihil huiusmodi merita patriæ conſpectu, graui aliquo impoſterum documento tollamus. Ad audaciam, ad expectationem totius victoriae, ſigna ſatis præclara oſtenſa, dataq; ſunt, dum pari virtute atque iuſtitia progreſſus hoſtis, alter miſerabili cruore, ac capitis ſui precio, alter ſordidiorẽ fugam expectata nobis hucusque victoria auſpicia dederunt. Pugnauiſſus ſatis pietate dum integrum fuit, inhibuiſſus publice priuatimq; ardorem iſtum, ac iuſto imperauiſſus ferro. Nunc ſola hæc pietas relicta vobis, patriam, liberos, uxores, ac caput hoc (quid proloqui reformidat animus?) libertati noſtræ, ocio, quieti natum, dicat umq; defendere, fidem, delubra, ſacra, deos ipſos, quæ omnia euertere, ac priſtinas ſordes inuehere in Epirum properat, inſignis patriæ ciuis. Utinam audire potuiſſetis, quæ promiſſa, quàm ignauiæ & ignominia veſtræ plena omnia præſtiterit Tyranno. Nullum accommodatius hodie eſſet, nullum acrius adhortationis genus. An creditis quod alia ratione maiores copias neque petijt, neq; acceperit? niſi vel vires, & virtutem veſtram con-

temnens, quum omnem pristinam fortunam Epirotici nominis in se tantum positam fuisse dixerit, vel perfidia uestra confidens, & sperans noua se hic auxilia, nouos exercitus inuicturum? Et ob id ipsum Dibram hanc fortasse, ac locum istum Dibrenses egregio facinori elegit, ut domestica saltem arma duci suo praesto essent, & armatum sequeremini, quem inermem sequi noluisistis. Sequendus scilicet nunc maxime fortibus uiris, quum ad perfidia, ad rebellionis notam, fuga quoque ignominia addita, contemnunt fugientem Dibrenses. Abominantur inuisum dijs, hominibusq; proditoris caput. At sequendus tamen, & persequendus totis signis, animisq;. Et aut scelerata uestigia penitus ab hoc solo abolenda, aut ingrata ossa uictrici patria, & oppugnato nequicquam natali solo mature reddenda.

In maximo tumultu, & clamore militum, & cepta quasi & explet a est oratio, moxq; a concione itum est in hostem nihilo segnus obuiam prodeuntem. Exercitus noster in cornua diuisus fuit, ex quibus alterum Musachius Angelina nuncupatus, alterum Giuriza Vladeni obtinuit. Scanderbegus assuetum locum medium non mutauit. Munia ibi acies hastatorum robore, & quorundam equitum Italarum, sagittarij per cornua in fronte cum scorpionarijs, & reliquis id genus militibus distincti. Sicq; peditatus & equitatus tam circa signa ad primos impetus, quam in postremis agminibus ad solita subsidia, & variationem fortuna distributus. Mores unica tantum fronte in amplitudinem deducta, quatuor ferme millia suorum sub ipsis vexillis locauit, ac apposuit hosti. Totide pone millia, iuxtaq; hos lectissimorum uirorum corpora, ac nobilissimorum quorumcunque assignata, qui & timorem fugientium, oppositione corporum suorum arcerent, & subuenirent fessis, ac furorem hostilem reprimerent, donec subsidiarijs, & Mose ipsi, cuius statio non longe aberat, aut ad inuadendum hostem, & restituentam, si opus esset, fortunam, aut ad consulendum, si quid durius incideret de fuga, spacij aliquid esset. Dibrensem ex maiori parte equites Epirotici generis cingebant, ac latus ipse suum eorum robore firmauerat. Quod lingua, & mores hominum notiores, consilia aptiora, & dare, & accipere posse uidebantur. Multiq; ex ijs ab eo ductores agminum constituti, atque varia munia eius praelij commissa uiris, ceteris nihil recusantibus, vel moleste ferentibus, quum libera rerum omnium potestas Mose data fuisset a Tyranno. Caterum congressis utrinq; maximo ardore ijs, qui in prima fuerant acie collocati, nostrisq; validam impressionem facientibus, iam primum hostium agmen pellebatur, & retrocedentibus sensim signis, nostri mediam aciem pari timore atque periculo onerabant, frustra minantibus focijs, ac reuocantibus fugientes, quum equi uiriq; immisissis maxime sclopis, ingenti pauore percussis repeterent castra, & passim sternebantur. Nusquam ociosus Dibrensis, nunc hac, nunc illac maximo periculi,

ac uita

ac vita et contemptu obequitabat, verbis, factisq; animans viros, et restituens praesantia sua multis locis certamen, ac instaurans ordines suorum turbatos. Secundana acies nondum satis dissipata, vel loco pulsa fuerat, propter robur virorum (quod diximus) ponè ad custodiam assignatū. Instante tamen sine intermissione Scæderbego, deficiebant vires, animiq; hominibus, et via ad postremū agmen ac cardinem ipsum pugna aperiebatur nostris. Quum non diuius moratus Moses, impulsō, quem iuxta habebat signifero, cum promptissimorum quorumcunq; manu illuc accurrit, cruentioremq; aliquantulum nostris non incertiolem fecit victoriam, nam secuta Scanderbegum reliqua turma, ac cornua utraq; ibi circumfusa, obsederant quasi undiq; pugnantem. Fugientium nemo curam habuit, donec Moses quoque verteretur in fugam, qui acri aliquādiu pertinacia, et indefessa dextera, licet magna suorum pernicie sustinuit hostem. Scanderbego viso, atq; in se irruenti, nusquam est congregari ausus, sed vitabat quo magis poterat, aspectum omnem, et viri congressum, vim tamen omnem, ac robur suorum in illū vrgens, atq; impellens, si quo modo sine periculo suo caderet, sine quo res Albana cadere non poterat. Nostris circa Turcarū latera, et ceruices interati, non prius ad ducem conuertere animos, quam primam legionem omnem sustulissent, et perfregissent secundam multis signis ablatis, occisisq; quibusdam ductoribus exercitus. Tum eorum capita à vulgo (ut fit) lanceis fixa, satis latum timorem reliquis incussere. Nullus tamen memorem fugæ Dibrensem conspexit, antequam omni praesidio latus eius nudatum, et irreparabilis fortuna belli perito duci visa fuit. Sed colligens ardentissime circa se palantes, ac ignauiam hominum increpitans, renouabat per omnes gradus sudorem hosti, victoriaq; exitum anceps longumq; faciebat. Miratus Scanderbegus tantam pertinaciam, ac rabiem potius quandam pugnantis: vix se inquit proruenti ante oculos patria, et tractus ob ora filijs pari odio fuisse decertaturum, sequentemq; Tanusio, Amesa, et ambobus Strefys nepotibus integro animi ardore impetit virum, compellantibus nostris quibusdam illum nomine, ut Epiroticum diadema paratū sibi expectaret. Sed neque mina, neq; aspectus venientium perterruit ferocem hominis animum. Verum succedente circa eum postremo, ac subsidiario agmine primum nostrorum impetum egregie et sustinuit et repressit. Hic Barbarus quidam vir pari animo atq; virtute procedentē Scanderbegum conspicatus, effusus habenis, et cuspage directa ita venientem excepit, ut resupinum sterneret super dorsum equi, clamoremq; suorum excitaret occisum credentium. Ea res tardioris aliquantiisper fugæ, et maioris sanguinis causa fuit, nam et animi creuere cateris. Et firmatum super equo Castriotum felix semel dextera viri tanquam sibi debitum poposcit. Non passus est egregius dux ultionem ignominia sua ab alio sibi, quam à se

Moses non ausus
congregari
Scanderbego.

Scanderbeg
sternitur à
Barbaro.

ipso

De vita & gestis Scanderbegi,

ipso exolui, ac velut insuetum cum pudorem aequo animo ferre non posset, fremens, frementi stricto gladio occurrit, illasusq; penitus ipse, multis vul-

neribus confectum hostem deiecit ex equo. Tunc vero clamore ruentem humi persecutus est Albanus, & furor omnis in Mosen versus, qui profecto pro gloria saltem, si non pro victoria stetit, nisi socij & dies simul deseruissent pugnantem. Tunc sicut belli, ita ducem etiam fuga miles est consecutus. Epirotica iuventus per quinque amplius stadia vestigia fugientis non reliquit, si quo modo viuum, aut saltem mortuum habere possent, vel quod optare summopere nouerant Scanderbegum. Cesi multi ex postremis sunt, ipse integer omnino manus eorum effugit, ac peritus locorum cum infamibus reliquijs, vix quatuor hominum millibus, pariter labore atq; fame confectus, mox in tutum euasit, refectis ibi corporibus diem expectaturus. Nostrorum minus quam centum occisi, vulnerati 80. qui non labore, non vulneribus, non tenebris tardati, per noctem & tentoria, & spolia iacentium audidissime diripièrunt. Captorum nemo notioris conditionis fuit, præter unum, qui multis deformatus vulneribus Zacharia se tradiderat. Hic solus seruatus, & redemptus postea est pulcherrimis pro eo missis donis. Cateri partim ignorante, partim etiam non prohibente Scanderbego, varijs supplicijs ab exacerbatis Belgradensem cladem hominibus destinati, sicq; publice & priuatim ira exatiata, ac compensata (prout potuit) prior iactura. Ita expedita victoria, ac tam suis, quam hostilibus vasis collectis, in antiqua castra reditum, ordinatoq; solito presidio, paucos ibi moratum est dies, ac pridie nonas Aprile reuersum cum insigni triumpho Croiam. Tunc dolor ille, quem tempus iam ipsum (ut solet) paulatim mitigauerat,

Moses vt belli
ira & fugæ
dux.

Victoria Scã-
derbegi & tri-
umphus.

tigauerat, penitus fermè obliteratus, & animi hominum noua hac leticia restituiti, atq; erecti. In Dibris longiore festiuitate, atque excellentioribus ludis eius victoria laus celebrata, quam vlllo alio belli successu, & habito ex hoste triumpho aliàs factum fuerit. Quod ignominiam velut quandam suam aliena contractam culpa expurgasse, & certiora pignora ac documenta suspecta prius aliquantisper fidei sua Castrioto dedisse viderentur. In Apuliam legatio missa cum insignibus noua victorie spolijs, quibus & Belgradensis ignominia, & domestica perfidia vltio cupidissimo regi testata redderetur. Accepta est & remissa ab Alphonso honoratior longe, & quam accesserat opulentior eadem legatio, licet & ipse recenti Florentino bello, ac irrita Plumbini oppidi obsidione, & pecunijs, & viribus exhaustus maxime foret. Sub idem tempus Moses cum socijs non longe ab Epiro per aliquot vagatus dies, haud satis animi certus erat, quo verteret iter: nanque tanta ignominia, cladeq; accepta, Constantinopolis aditum, & Tyranni conspectum abhorrebat, moliri aliud contra hostem, ad excusandum saltem, si non expurgandum fortuna prioris euentum, neq; paucitas copiarum, neq; demissi militum animi patiebantur. Tentare tamen apud suos eam rem, quum ingentes sibi spiritus non descicerent, statuit omnino. Exorsusq; furore, & casu quodam multa interdum perfici solere, quæ nulla ratione aut virtute effici posse sint credita, ac vnicam tantum illam salutem relictam victis, vt nullã deinceps nisi vicerint, sperare possint, aut vita celebri, aut gloriosa morte querendam fortibus viris tanta abolitionem ignominia, sat multis verbis in hanc sententiam disseruit, pollicitus præterea se propter peritiam locorum, & regionis illius, vel die, vel nocte malint, vsq; ad ipsa hostium castra incruentus ducturum, quum exercitum nostrum mox Croiam redisse affirmaret, & presidium ad custodiam prouincia relictum, minime sibi vel virtute, vel numero militum parem. Nihil persuasum hominibus, sed clamoribus & crepitu ipso armorum exhibita sententia Moses, arripereq; iam in Graciam iter, damnato sine variatione ducis consilio cœpit miles. Neesse fuit omnium voluntati parere Dibrensem, suppressaq; reliqua voce, pari silentio atque mœrore tanquam ad supplicium aliquod raperetur, quam semel voluntaria perfidia deseruerat, denuo cogere fortuna, tacitis nequicquam suspirijs, dulcem infœlix patriam reliquit. Inter discessum eius ex Byzantio, & reditum, duo paulominus menses intercessere. Quare nihil certi affirmante fama, multa secus ac erant Tyrannum tam diutina absentia eius credere cogebat. Nunc cum toto exercitu internectione casum, nunc saluum illum & proditos suos putauit: aut ipso singulari certamine (vt præfixerat) Scanderbego congresso, & illius manibus occiso, reliquas copias eandem fortunam subiisse, vel præ timore dedisse se hosti (nunc id quod quum maxime

Moses post cladem à Castrioto acceptã, in cõtempu ab Ottomano habitus, pœnitentia ductus, ad Epirensẽm redijt.

Sententia variaz Tyranni de Mose.

De vita & gestis Scanderbegi,

optaretur, hominum more magis ad animum transibat) victorem ex eo bello Dibrensem, in reliqua prouincia demastatione captiuitate ire proclinem, victoriam persequi, & promissum sibi sceptrum apparare, libenter credidit. Sed ab similibus ab omni expectatione aduentus, & sordidissimum venientium spectaculum, nedum sub irati animum regis, sed populi quoque oculos summopere offendit, laceratusq; tacite Moses est. Quod eum hominum florem vel perfidia sua, vel imprudenti audacia amisisset, & iacentes hostium animos ex Belgradensi clade tam propere crexisset. Albanus tam fortuna calamitate, quam fuga illius sua pudore atq; memoria, non linguas, non oculos hominum ferre poterat. Conciliabant tamen illum multorum animis, infamiam simul propriam propulsantes non ingrata militum voces. Quum in pralio & militis & Imperatoris officio functum exactissime dicerent, neminemq; illo pertinacius instaurare iam concidentem belli fortunam contendisse, & prouocationis illius ignominiam, inuicta Scanderbegi virtute, ac humana fragilitatis obtentu excusarent. Ita sibi militaria studia comitas, & populare ingenium viri, sed magis insignis dextera, ac prestans bello virtus deuinxerat, que precipue ornamenta amare in hoste quoq; consueuere Turca, adeo, ut quum (velut fit) captiuum sibi fortem virum fors belli tradit, plerumq; aliquid de solitis supplicij remittant, seueriores longe ignauis, quos velut ali indignos, & consumendis frugibus tantum obnoxios perire utile quasi ducunt. Tyrannus nulla satis ratione adduci potuit, ut eius iactura, & doloris sui ultionem ab insonte & afflicto aliquo modo non exigeret, non aures, non animum regium veniam poscenti, & culpam omnem eius facti in se reijcipienti prabere vsquam voluit. Quin satisfcens insolentissimi odium Tyranni (licet nihil ferre in eo prater fortunam reprehendi posset) in caput ipsum, & supplicium viri erupisset, nisi purpurati quidam, & magis intimi, pœnam eius alienationem caterorum omnium imposterum fore dicentes, sanioribus consilijs regis iram demoliti essent. Sic venia Mosis exorata, & questio omnibus de capite eius abolita, tamen in eo contemptu relictus adeo despectui habitus, ut vix alimentorum illius ratio à Tyranno haberetur. Eodem ad omnia vultu Dibrensis dissimulabat singula, lacerans intus varijs curis animum, & non cibi, non somni capax, quum hinc periculi, inde infamie sua magnitudinem non iniquus pristini erroris iudex sedula accusatione metiretur, inops quid ageret, quo verteret studia, quam degenda vita eligeret rationem: tandem in optimum longe in ea re consily genus non inanis cogitatio euasit, Mahumete relicto, qui ex euentu, non ex consilio iudicare nosset, offensa adeousq; patriæ denuo se tradere, & quam male promeruerat fidem suorum sequi, dulce piumq; desiderium in sedis. Ita & scelus suum saltem, si non infamiam sceleris ea se pœnitentia aboliturum, & alio-

Laceratus tacite Moses.

Dotas Moses.

Discrimé Turcarum in captiuos.

Moses cõtempusissimus apud Tyrannum.

Et alioquin de ingrato Tyranno ultionem sumpturum se sperans, praesertim quod clementiam Scanderbegi longo interuallo delicti sui magnitudinem vincere sciebat. Sedato itaque ea deliberatione animo, indies modum aliquem et facultatem fugiendi captabat, rox maxime fuit ad eam rem (prout factum est) adhibenda. Sic egressus in exitu diei ignaris custodijs, integram noctem cum die sequente (nusquam ferè interpellata progressus contentione) itinere adiecit, donec eam regionem Thracia, qua Macedones contingit, intrauit. Tum tranquilliore animo reliquam viam est prosecutus, sicq; paucis diebus ingressus Epirum, recta ad praesidium in claustris imperij nostri positum perrexit, inde ad Scanderbegum transiturus. Caterum viso eo Dibrenses, demolitis sola quasi aspectus maerititia animis, desiderium veteris ducis cum pristina consuetudinis cura incepsit, oblitte-ratoq; quod patriae, quod sociorum et sanguinis sui proditor fas, iusq; omne generis humani praerertisset, non sine lachrymis illum excepere, et sic inter longos militum amplexus, magnam partem eius diei consumpsit. Admonitusq; ab his Scanderbegum non longe abesse, mutato proposito Croiam eundi, ad illum ire perrexit. Secuti sunt plures ex praesidio hominem, ut honoratior iret, et facilius veniam promereretur. Parum restabat diei, quum cingulo de more gentis circa collum conuoluto progressus, obambulantem ante tentoria Scanderbegum inuenit, atque maeritissimus ante eius genua prouolutus, supples, ut non aliquo eius merito, sed ipse sua liberalitate, animiq; humanitate ignosceret sibi, incolumemq; vellet profusis lachrymis poposcit. Non abstinere eo officio cateri qui cum illo erant. Castriotus manu prehensum hominem surgere illico iussit, et non segnis ad ignoscendum, per benignè allocutus, multiplici amplexu, osculoq; reconciliatum illi animum suum satis aperte ostendit. Non multum admiror in Scanderbego, quod Moses paenitentiam tam cito admiserit, licet et id quoque non sine summa esset admiratione pensitandum, quum tot publica et priuata odia, iniuriasq; in eum euomisset, in caput ipsius, in libertatem patriae tam nefaria conirasset. Sed quod tam cito, tam facile ignouerit, ut vix visum, vix auditum adeo insigni liberalitate, et diuina quadam verius quam humana clementia sibi ipse conciliaret, quum nondum nuper occisorum dolor, nondum sparsus suorum cruor, et recentia vulnera coaluissent viris. Neq; multos post dies, qua ablata Mosi, aut fisco adiudicata, aut diuisa inter priuatos fuerant, reddi omnia curauit. Pristinamq; dignitatem viro, secundo vulgisa-uore in integrum restituit, eaq; animi moderatione et sibi gloriam ingentem peperit, et culpam illius, infamiamq; leuauit, atq; omnem flagitij memoriam de hominum mentibus aboleuit.

Moses cogitat
de patria ad-
eunda.

Mos gētis cir-
gulo circa col-
lum cōuolu-
to.

Moses redit
in gratiam cū
Scanderbego.

Clemētia que
dam diuina
Scanderbegi
in Mosē.

De vita & gestis Scanderbegi,
MARINI BARLETII SCO-
DRENSIS SACERDOTIS, DE VI-
TA ET GESTIS SCANDERBEGI
 EPIROTARVM PRINCIPIS,
 Liber Nonus.

Quantū Epi-
 rus in Moseos
 reditu in pa-
 triam lætata
 est, tantum
 Mahumetes
 fuga illius ex-
 canduit.

SIMVL & hinc immemor iniuriarum patria ducis
 sui modestiam imitata, vario gratulationum ge-
 nere restitutum sibi Mosen gaudebat. Edicto eti-
 am per Scanderbegū lato, ne quis eius facti mentio-
 nem vel publice vel priuatim moueret. Et inde
 creptum sibi hominem Tyrannus acrius excande-
 scens, non sine molestia maxima ferebat, præsertim
 posteaquam rediisse denuo in Epirum audiuit, atq;
 tunc demum non fortunam hominis in illo pralio, & clade suorum, sed per-
 fidiam tantum accusans, fugam eius & defectionem illam tam impudenter
 à se creditam, Scanderbegi stratagemam fuisse dictitabat. Cæterum de ratio-
 ne gerendi belli, seq; vlciſcendi, & rebus Epiroticis, ex multis sententijs illa
 præualuit, quæ abstinendum omnino ab armis per eum annum censebat. Et
 aut occasionem aliquam expectandam, aut totis Turcarum viribus cum
 ea gente bellandum. Recepta eo libentius ea sententia, quod non satis belli
 rumores ex Asia & Perside nunciabantur. Nissum tamen præsidium ad
 finium custodiam, licet non satis validum, quod a populationibus assuetis
 nostrorum saltem insolentiam compeſceret. Et si opus foret Sfetigradensi-
 bus, &

bus, & locis vicinis vsui esse posset. Castriotus quoque cognitus tum ex Mose, tum recentibus exploratoribus consilijs Tyranni, belli curam, & ipse paulisper remisit. Audito tamen aduentu noui presidij, contracta haud satis ampla manu suorum, in insidijs per aliquot latuit dies, sed regijs iuxta Alchriam confedentibus, inanis expectatio eius fuit. Quamobrem multis procuratis, ac relicto ibi Mose, ipse ad locum quendam maritimum qui Redoni dicebatur, ad reliquum estatis cum uxore transigendum concessit, ibiq; venationibus, atque alijs id genus studijs magnam autumnam partem consumpsit. Non tacebo hoc loco de eo, quod maxime in claris ducibus exigere solitus est, Imperatorum omnium facile Imperator Scipio Africanus, continentiam certe admirabilem, nedum in alterius sœmina, sed propria quoque uxoris nimia frequentia vitanda, quum nullum maiorem hostem & animi, & corporis viribus, quam sœminam esse diceret. Sicq; proprio exemplo & milites suos crebro domos reuisentes damnabat, assiduis vigilijs, ac duris laborum thoris castigandum corpus inquietus, ad omnes libidinum astus facile extinguendos. Non scorta militaria, non aliquod (ut fit) eius lasciuia vestigium in castris unquam Scanderbegi visum, sed vetus quadam disciplina inter homines, ac religio verbis, factisq; mirum in modum conseruata. His fortasse artibus seruatum est, & auctum per tot annos tanta gloria atque felicitate imperium. His conciliati superi & animos & gladios hominum tantopere acuebant. Interea temporis Moses intentus maxime, quatenus & ignominia sua maculam recenti aliquo facinore a' stegeret. & Tyranni simul ingratitude plecteret, aucto presidio, ac duplicato ferè numero militum, totos dies in deuastandis hostium agris, ad laceffendas nouas Turcarum custodias consumebat, nunc interdum cum paucis, nunc per noctem latenter sequente multitudine progressus, occisus aliquis vel exceptus inter pabulandum, vel in eiusmodi ministerijs, tamen non audentibus progredi regijs nihil dignum memoratu gestum. Hinc Dibrensis ad infamiam suam abolendam manibus, pedibusq; (ut aiunt) acriter contendeat. Inde Amesam velut tanta perfidia haredem, nescio quis demon, & fata sua depromebant. Multa scribentem, hoc loco deterrent, & ad silentium quasi me inuolant, quod ea domestica scelerata, ac ingratitude mortaliū sicut meminisse, ita referre horret animus. Illud vero magis, quod nihil certi affert fama de hominis fuga. Varij varia interserunt mendacia, & plura ferme absq; similitudine aliqua veri. Quare ea tanquam neque vsilia ad historiam, neq; legentibus placitura, instar pictoris penicillo oblitivito contegam. Pristinam tantum rationem illam in Amesâ defectione secutus, quam in Mose quoque sollicitando corrumpendoq; adhibitam retulimus, per nuncios scilicet, & magistratus vicinos locorum, praesertim quod non difficile colloqui sapius cum

Latus Scanderbegi à cœmentis exemplo Scipionis Africani.

Castra Scanderbegi à cœmentis immunita.

Mosis studiū, ignominiam suam insigni aliquo t'cto abstergere.

De fuga Amesæ ad Turcic.

Amesa hosti erat, & occultis agere nuncijs. nam regionem quandam Epiri non ignobilem ad Turcarum fines vergentem, patrius beneficio possidebat, & referentis, quod tam diu apud se priuatus ageret. Tyrannum vero (ut diximus) Asiaticis rebus occupatum, illa quoque non imprudens ratio de homine sollicitando & accersendo mouit. Quod quum & de principum sanguine esset, & gratia ingenti polleret apud populorum animos, admissuros longe facilius imperium eius Epirotas, si vel parua periculi vis urgeat, quam in Mose facturi fuissent, non abre credidit. Et hac eadem cum Amesa per nuncios agitata, multumq; ad fidem promerendam valere. Ita nedum perfidos, sed credulos plus nimio homines regnandi vesana cupiditas facit. Sed callidi vir ingenij, utpote quem aliena fortuna euentus satis de omnibus instruxerat, ne cum aliqua perfidia suspitione, & capitis sui periculo iret ad Ottomanum, uxorem quoque, & paruulos liberos secum eius sceleris socios duxit, traditurus hosti velut non inefficax fidei suae pignus, & vinculum. Maximum in prouincia tumultum, & stuporem quendam hominum fuga eius excitauit, mirantibus singulis, & sciscitantibus causam rebellionis, quum ad id quod nepos Scanderbegi, socius etiam, ac collega quasi imperij esset. Patruus re audita maxime aegerferens, atque ingemiscens: Hoc, inquit, deerat mihi ad tot labores molestiasq; ut domesticis etiam, & intestinis armis oppugnarer. Ita ne inuisum hoc caput? Ita male merita patria? An tam preciosum potius Epirotici diadematis decus? Inuidit Amesa. Coss, inuidebit iterum, si me Diij, si ius, sacq; generis humani, si virtus, & fides vestra non fallit. Intrauerat iam hyems, & nuda pabulis tellus, ac temporum incommoda satis per se hostium apparatus, atque aduentum prohibitura videbantur. Quare Scanderbegus non inanitate ratione credens Amesam ad noua consilia vernam temperiem expectaturum, reducta Croiam familia, neq; ad delectum habendum, neq; ad vllum bellicum apparatus per id temporis animum intendit, solum crebro Dibrense praesidium reuifens, & custodijs, ac exploratoribus assuetis praeparans se, ad satisfacta pericula hyemem transmisit. Ottomanum non tam visus Amesa quam auditus postea mouit, quum verbis, atq; prudentia, & grauitate consiliorum virtus, & peritia viri in rebus bellicis satis cognita & perspecta fuit. nam breui statura fuit, & non ea membrorum, ac oris veneratione, quod idoneum esset ad occulta animi bona, & latentes intus virtutes indicium. Ingentis vero supra modum animi, & tam callidi, quam excelsi ingenij, oculi vnus impatientissimus, & qui primi, ad gloriam, ac conciliandos mortalium animos cupidus imperij viris gradus esse solens, humanitate, atq; liberalitate pari. Quicquid vel dextera ipse sua, & forte belli, vel patrius beneficio habuisset, militibus, & amicis erogabat. Facilis ad alloquium & officiosus, neque ineptus simulator, dissimulatorq;, ubi

res posebat. Ita ijs artibus multum sibi auctoritatis, & benevolentia pepererat apud omnium animos, ut primus à Scanderbego in amore & veneratione populi esset. Neque desunt qui dicant, ut suspectum id viri ingenium haberet, patruo quosdam ex suis multotiens insinuasse, sed sicut non credita, ita minime curata res: tamen quum rebellio demum, & fuga eius nunciata fuisset, facilius credidisse Scanderbegum audio, quam de Mose fecerat, non immemor ingenij prudentius ab alijs quam à se cogniti. Caterum non ille inanibus pollicitis, & insolenti audacia Mosis exemplo regias aures impleuit, sed vnica fermè ratione defectionem suam excusans, ut neque leuis, neque conficta notaretur oratio, sic loquutus fertur:

Si veterum in vos iniuriarum, & antiqui erroris nostri memoriam repetere licet Mahumetes, ad supplicium potius nunc ad te, quam ad vllam vel gloria, vel imperij spem venisse videremur. Quid enim grauius

Oratio Amefix, qua defectionem suam excusat apud Ottomanum.

in Ottomanum imperium committi potuit, quam à nobis olim Hungarici belli tempore, fædo magis & scelerato, quam hostili animo commissum vidistis? quum eodem perfidia tenore, me consiliorum omnium adiutore & socio (neque enim defensio est vlla nobis, sed pœnitentia quærenda) & proditus apud Morauam exercitus vester, & Epirus tam nefaria fraude è manibus ablata, atque tot inde malorum, tanti cruoris causa exorta. Sed vanus hic profecto timor, inanis suspicio apud prudentissimum & clementissimum Regem, præsertim quod & atas me tunc forsitan, ac prona in malum suum adolescentia, neque satis proprijs subsistens consilijs

De vita & gestis Scanderbegi,

consilij animus decepit. Credidimus patruo, multa etiam ignari credidimus, atque allēti (qui proprius est eius aetatis morbus) regnandi libidine, vobis relictis nimio plus creduli fidem illius sumus secuti. Cognouimus paulatim crescente cum annis consilio, & patrum tacitam perfidiam, & defectionem illam meam a vobis iniquiorem ipsi mihi, quam aly cuiquam fuisse. Recuperavit, auxit imperium Scanderbegus non sine multo labore & opera nostra. Expectauimus diu, si non auiti, & paterni iuris, portionem saltem ut mercedem aliquam sudoris, & periculorum tantorum nobis daret. Ducta est non multo post uxor illi, quasitus, & susceptus nouus haeres, nouus imperij successor. Nobis pra pudore quodam hominum, ne priuati omnino degeremus, assignatus vilis quidam Epiri angulus, ubi (illo caetera obtinente) infamem traheremus vitam. Vix poteram animo imperare, neque unquam satis tam concoquere ignominiam. Coegit tamen temporis ratio, & insolens ingenium viri calare omnia, dissimulareq, ne suspicionem aliquam causatus me circumueniret, ut nuper Georgio Stresio sororis suae filio fecit, quem confictis criminationibus insimulatum omni ferme imperio nudauit. Confugissem libenter ad te, reliquisset ingratum patruum cum infamis sordibus imperij, sed pristina illius rebellionis, & tot iniuriarum memoria deterrebat, donec nunc tandem agentibus Dijs, promissa, & fidem tuam secutus, latissimus accessi. Vix innuisti, vix inuitasti quod iamdiu ad id ipsum intentus, effusissimo cursu aduolauit. Non tardauit, non expectaui, vel aduersas Scanderbegi res, vel tuas secundas, veluti nuper Moses, ut pra timore aliquo, vel vicinitate periculi mihi ipsi potius consulere, quam voluntatem tuam amplexari merito videri possim. Caeterum neque vel suspicioni apud te locum ullum, vel reuertendi causam reliquimus in Epiro. Adsunt satis valida animi nostri vincula, & perpetua pignora fidei. En nostrum habes Mahumetes, quicquid charum, iucundumq, hominibus natura in vniuersa vita dare potuit. Hac ad te attulimus, quae auferri debuerunt ab hoste, & quibus dubia aliquantisper fides obstringenda fuit. Reliquum nihil aduentum, neque enim in ea celeritate rei, & tam occultae fuga, sarcinularum ratio vlla haberi potuit a nobis, & si colligere omnia per securum ocium licuisset. Turpe tamen nescio quid putassemus vllas veteris fortuna sordes ad te praesertim tam opulentissimum regem deferre. Fides tantum praestanda tibi est, maius aliud quippiam certe non possumus. Et si certius aliquod cupis vinculum a nobis, nihil recuso quod statuas, quod decernas ipse. non enim leges huc daturi venimus, sed accepturi, non debellare cum patruo, & Epiroticam frangere insolentiam quindecim hominum millibus pollicemur. Documentum est tum Alybassa, tum caeterorum fortuna, & Sebalia nuper rara, neque incruenta victoria. In nobis certe diligentem, & fidelem operam non

deside-

Georgius
Stresius sororis
Scanderbegi filius.

desiderabis. De ceteris qua ad euentum huius rei, & ultionem tuarum iniuriarum attinent, neq; princeps à seruo, neq; solertissimus belli artifex ab imperito homine consilium expectes.

Non potuit simulata Amesa oratio videri Ottomano, quæ & ver a multa dicerentur, & re ipsa dictorum fides dilucret, adducta in conspectu Tyranni cum ignaris filijs vxore. Quidam deceptam eam dicunt à marito, & inuitam tractam ex Epiro, quidam voluntariam se comitem fugienti addixisse, quum promissum sibi Epiroticum imperiũ à Tyranno, clam aperuisset. Ita communis est vtriusq; sexus regnandi libido. Quare accepta, & laudata hominis voluntate Barbarus, primum omnium honorifica illi aliena decreuit. De belli ratione nihil tum responsum, donec adhibitis purpuratis ea res de more decerneretur: nam recens Belgradensis ruina, multum fregerat & animos, & vires hominum. Mahumetis quoq; ex nulla vnquam clade par mœstitia visa, quum & ultionis cupiditate dies, noctesq; insolens spiritus vexaretur, & semel male tentatam fortunam anxius timeret. Facile itaque omnium sententijs ab Hungaricis rebus superseffiam, et eius ignominia ultionem ex Epiro quarendam decretum, nam neq; simul vtriusq; belli ratio haberi poterat, quæ & hinc insigni exercitu opus esse Amesa diceret, & inde Hungarica vires, ac experta totiens populorum ferocia, ingentes exigeret apparatus, neq; differenda occasio ab Amesa data videbatur. Eo ipso igitur omnium ferme consiliorum socio, ac moderatore adhibito, latum & proprolatum edictum de quinquaginta equitum millibus cogendis. Non negasset etiam plures Ottomanus si petiti fuissent, cupiens aliquando vel vlscisci tot suas, & suorum iniurias, vel Epiroticis rebus aliquem finem imponere. In eo apparatu ver abijt, & iam astiui calores militum corpora laxaturi properabant: quum paratis omnibus Tyrannus & Amesa assidue instante, multis allectos promissis homines, & consilij instructos à se dimisit. Bassa noua Rome, cui Issac nomen erat, præcipua exercitus cura, ac summa rei demandata nihil moleste ferente Amesa. Huic tamen ne sine aliqua dignitate & imperio iret, quinque hominum millia ex eo numero assignata. Non sine molestia quadam, & trepidatione nostrorum, præsertim presidij Dibrensis, fama eius apparatus fuit, multisq; militariibus (vt fit) consilijjs versata res. Qua ratione vel expectandus, vel coercendus tantus hostis esset? An insidys, an collatis signis? An per ludificationem aliquam eius belli euentus quarendus foret? Augebat & illud magis timorem, quod & rumorem inde magis quotidie increbrescere, & hinc à suis non exercitum adhuc, non auxilij quippiam ad tam fatiscens malum, ac proximum quasi periculum apparari videbant. Scanderbegum nanque non satis primo ea fama mouit, illa potissimum ratione, quod nunquã conuerso in Epirum odio, Hungaricam ignominiam

Communis
regnandi libi
do vtriusque
sexus.

Edictũ de co-
gendis quinq-
uaginta equi-
tum millibus

Bassa Issac stu-
premus Capi-
taneus exerci-
tus Turcici.

De vita & gestis Scanderbegi,

omissurum credidit Mahumetem, tamen sollicitus explorat oribus immis-
 veritatē, quam in eo rerum tumultu poterat elicere ad nova consilia mu-
 tanda diligentissime procurabat. Ubi vero multis modis, aduentu præser-
 tim transfugarum affirmata, ac propalata res, & de numero, & qualitate
 venientium nunciatum, illudq̄ imprimis Amesam cum eo exercitu esse, &
 commendatum honorifice à Tyranno Isaac Bassa, ut eum Epirotici impe-
 rij fascibus insigniret, nihil moratus amplius egregium hincinde militē ve-
 lut dat o signo aduocauit. Accersiti sunt eo ipso ex omnibus locis purpurati
 armatorum socij, optimates, Dibrenses quidam & adiutores consiliorum.
 Conuenēre omnes in Dibra inferiore in solitis castris. Ibi quoq̄, Moses cum
 quibusdam optimatibus & nobilioribus præsidij affuit, ut decretum eius rei
 audiret. Accurrebant & alij plerique voluntarij, atq̄ iuuentus armata
 ex omnibus locis solo præda (ut assolet) studio, atq̄ sic confectus extemplo
 est non ignobilis exercitus, par fortasse hostili, si virtutem, impar si nume-
 rum spectes. Jamq̄ audax vulgus, & inania militum desideria deuictō ho-
 ste inter se laudem simul, ac prædam diuidebant, atque palam quisque vir-
 tutem & fidem suam extollere, polliceri, dolere nimis tardare hostem, dice-
 req̄, mouenda signa, & aduentum illorum acriter præueniendum. Non mi-
 litum numerus, & fama venientium, non formidandum Bassæ nomen de-
 terrebatur. Exciderat Sebalias, euanuerant vix adhuc coalite cicatrices vi-
 ris. Ita aut recens nuper de Mose victoria, aut (quod magis crediderim)
 illorum apud Belgradum Hungaricum nunquam reticenda clades, ac ig-
 nomina hominum animos erexerat, alterumq̄, Belgradum alterum ob-
 litterauerat. Pendere tamen omnes ab ore, & consilio Ducis, qui cobiben-
 dum omnino ratus ardorem illum suorum, defixis aliquantulum humi ocu-
 lis, & pleraque vultu ipso simulans, velut altum quippiam moliretur ani-
 mo, consilium simul & vires ipse suas, & periculi magnitudinem ante ocu-
 los hominum in hanc sententiam proposuit.

Inter cetera omnia, quæ ad vexandos, & angendos mort alium animos
 in tanta rerum humanarum varietate reliquere Diij, duo hæc maxima
 cernimus milites, spem, & timorem, latius illud, ac excelsioris cuiusdam, ne
 dicam leuioris ingenij. Prudentius hoc, & incruentius, quod & si prot ra-
 bere aliquantisper desideria hominum, curare tamen demum, & condire
 pulcherrime solet. Hinc audire licet veteres imperatores magis vincere se
 consueisse omnia timentes, quàm qui nihil timerent. Hinc Panus ille
 Quintum Fabium segnem suis, & nimio plus timidum visum grauem si-
 bi hostem, Terentium Varronem grauiorem patriæ, & populo Roma-
 no appellabat. Sed quorsum tam insolenter, & tam sordidè timorem nun-
 cupauimus, quod proprio consilij nomine appellare debueramus? At
 quoquo modo vocitetis ipsi, haud in magno discrimine pono. Vnum il-
 lud ne-

Comitia Scan-
 derbegi, &
 purpuratorū,
 in Dibra infe-
 riore,

Oratio Scan-
 derbegi ad cō-
 gregatum ex-
 erciturum.

Ab exemplo
 veterū Imp.

lud negare nemo poterit, inde veteres disciplinas, inde antiquum militia rigorem emanasse. Hoc spem quoque ipsam fouet, alitque, nihil perperam agit,

à fronte, à tergo, à lateribus gerit oculos, et pari lance futura, ac presentia metitur. Jam satis intelligere potestis, quo tendat tam castigata et tam appositae oratio nostra. Volui prius colloqui vobiscum, et disquirere voluntatem singulorum, quam aliquid de belli huius ratione innouarem: ut aut ipse in vestram, aut vos in meam (que semper omnium patientia fuit) sententiam iretis. Auditis, auditis iam auribus vestris, qui rerum, qui bellorum motus parentur in nos quotidie. Pulsat en foras Bassa noua Roma cum omni Europa flore, et robore Ottomani imperij. Non deest animus mihi (ut neque unquam defuit) fortunam omnem cum eo, neque inglorijs vobis experiri. Sed prudentia magis, consilioque, aduersus tantum hostem utendum, quam solito impetu, et ardore animorum satius duco. Suadet memorabilis illa Alybassa clades, suadent tot insignes ad hunc usque diem victoriarum cumuli, tot rebus secundis parta, et confirmata audacia, pares ad vim apertam, et animos, et vires adesse nobis. Sed instabiles bellorum vices, et nusquam satis cognitum ingenium fortuna, omnia haec prudentes viros cum obliuisci, tum etiam timere facit. Nulli peculiare, nulli hereditarium fuit semper vincere, semper ad noua consilia, noua ratione est opus. Neque quod viceris heri, ideo captiua spolia hodie spondeas tibi. Hospes est victoria, huc et illuc vergit, nullum proprium domicilium habens. Licet virtute, consilioque, maxime et pareatur, et retineatur, plerumque tamen ubi diligenter omnia, prudenterque egeris, multum adhuc mo-

Fortunae ingenium nunquam satis cognitum.

Hospes est victoria.

De vita & gestis Scanderbegi,

menti fortuna, multum casus quidam sibi vendicare solēt. Exigebam (memini) virtutem solam in militibus, spreta omni extranea causa, & cuncta fortuna obsequia, si vos feroces animos promississetis, vobis constantissime omnia pollicebar. Sed clades illa nostra Belgradensis, cuius memoriam semper horret, & horrebit animus, multum cogitatus meos mutauit, & alium longe aestimatorem rerum humanarum, ac varietatis fortuna fecit. Quid si aut longior ille dies, aut magis animi Sebalia fuisset, an nō funditus euer-
 ti res Epirotica potuit? Saluati sumus magis à superis, quam nos ipsi nosmet tunc saluauimus. Dissipati, vulnerati, fessis, fama etiam, & siti nouissima confecti eramus. Quid supererat aliud, nisi vt segnes victori vincien-
 das dexteras traderemus? Tutata est nox, tutatus in primis deus, qui & mentem illis, ac vires abstulit, & nobis copiam ad effugium, ac respirandum concessit. Opportuna iniuriarum erat multis locis prouincia, ac passim sparsi
 agrestes ignari fortuna nostra. Expectabat ferme præda victorē, nihil abstulit, nihil abduxit, nimio plus parti decoris studiosus, & timens forsitan eos, à quibus maxime timebatur. Nō refero idcirco hæc, vt quempiam ve-
 strum deterream, sed admoneam potius, & consultem vobiscum, quomodo sint nobis tanti conatus vel eludendi, vel conterendi, quomodo querenda
 insignis aliqua sine precio sanguinis, & rerum vestrarum victoria. Hostium ingens est numerus, atq; nunquam ad hunc vsq; diem, nisi urbium oppug-
 natio sit quaesita, maior visus nobis in Epiro. Si fixis signis aperiis in cam-
 pis expectetur, dubius est euentus belli. Age age feliciter nobis, & ex voto res cedat. Cadetis profecto, cadetis multi (vt inam falsus sim vates) priusquam vel terga, vel incermes dexteras, & supremam vobis confessionem tan-
 tus exercitus tradat. Mixta cum lachrymis victoria, & non multum dispar
 victoris, ac victi maiestas erit. An pauci apud Belgradum cecidimus? Ita-
 ne ea iactura refarcienda? Quanta ibi militaris atas vix multis recuperan-
 da annis? quot fortissimorum virorum corpora casa? Euacuetur cito Epirus, si
 tam audaci proposito, gloriosas solum victorias quaramus necesse est? Belligerandum igitur ita est nobis hodie, vt cras etiam belligerare possimus. Neq;
 par est hac in re nostri & hostium ratio, minor est iactura Tyrano, minus
 aestimatur casa quadragesimæ & quinquaginta millia, quam mihi centum ex vo-
 bis. Pauci sumus, idcirco maximo studio seruandi. Et si causa nostra id nō
 facere curaremus, vxorum saltem & liberorum faciamus, quorum salus &
 libertas omnis à solo spiritu vestro pendet. Nosco numerum, nosco vultus
 vestros, & nomina singulorum. Hoc quoque magis studiosum facit, magis
 anxium salutis vestra, non tamen negarem ipse fortunam omnem huius
 certaminis apertissime subeundam, si depugnare cum Ottomanis hoc solo
 pralio possemus. Si finem aliquem laborum in posterum, & erumnarum
 speraremus, exponerem libenter caput ipse meum cum corporibus vestris
 ad per-

factura apud
 Belgradum.

ad perpetuam quietem, & pacem posteris parandam. Sed nouus semper hostis exoritur, noua semper bella nos manent. Isaac exitum, alter subito Isaac excipiet, fatigabimur semper recentibus armis, circundabimur recentibus periculis. Ad hoc destinata est (ut videre videor mihi) Epirus, ad hoc natae ceruices, & capita nostra. Colligendi itaq; cogitatus, dispensanda vires, partiendum ita patrimonium, ut quoties die emergentibus creditoribus soluendo esse possimus. Dabit tamen Deus his quoq; finem, neque bona, neq; mala diuturna homini esse possunt. Respirabitis aliquando & ipsi, exaturabitur hostis tot vanis conatibus, atq; deponet tandem perpetua odia ista, iuuabitq; olim vos tot laborum, tot periculorum memoria. Nunc (quod ad rem attinet) reliquam sententiam meam sequor. Dixi victoria incommoda, damnaq;. Quid si vincimur? Vbi reliqua praesidii spes? ubi auxilij erit modus? An cruentus hostis, & victoria tumens expectabit, donec vires instauremus, & noua illi occurramus acie? Instabit, urgebit, donec quippiam supererit reliquiarum, & nobis expugnatis in oppida demum nostra, & patentem iniuria prouinciam reliquum furoris sui profundet. Insidijs excipiendum aduentum illorum, non aperto Marte quispiam vestrum forsan dicet, nostra quoq; non dispar omnino sententia est. De tempore tamen dissentio à vobis, fallendos tunc puto, quum falli se non crederit, quum in possessione quadam victoria lasciuientibus praesentia animis fraudem nullam metuent. Nunc tot alienis documentis, tot suis exemplis instructi, hac assidua suspicione, & intentis iam pridem oculis ex Cæsariantia veniunt. Habent praeterea secum sceleratum nepotem, & domesticam pestem nostram, qui quas nobiscum olim struxit insidias, prouideat, & cauere per opportune docebit. Euadendum igitur est in arcem ingentis alicuius ac supremi consilij. Qualiter & extra periculum prouinciam seruemus, & insigni aliqua, simul ac incuruenta (quod raro contingit) victoria, veterem gloriam, & tantam ad hunc usq; diem famam tot rerum gestarum retineamus, ampliemusq;. Dabit tamen tempus diesq; ac visus oculis hostis consilium hoc. Nunc (ut perueniat tandem quo nostra tendit oratio) primum omnium tollenda est omnis materia sauitiae ac victoriae hosti, reducenda omnis aetas sexusq; ex campis in loca tuta. Praesidijs etiam comestibusq;, ad omnem variationem fortuna munienda oppida. Quis scit praeterea occulta Tyranni consilia? An ipse quoq; iam pridem huiusce vltionis, & Epirotici sanguinis audis Bassae iter sequatur? Credo fortasse, & timeo plura, quam par est. Bonum est timere omnia, ut nihil timeamus. Si hoc modo prouincia curabitur à nobis, si nihil erit in campis, in oppidis quod dicit, aliat, quod formidet hostem, quod curam, & animos nostros ab huiusce contemplatione rei auocet, victores proculdubio erimus, & per securum post hoc oecium, si ad voluntatem meam consilia, & arma vestra accommodabitis, extendendum

Quando fallendus hostis.

Occulta Tyranni consilia.

Bonum est timere omnia, ut nihil timeamus.

De vita & gestis Scanderbegi,

dendum vobis hostem in manibus tradam, & formidabilius, iuuantibus dijs, hodie Turcarum genti nomen, atq; ingenii Epiroticum efficiã, quam vlla forsan auorum nostrorum memoria sit auditum. Non fallo ipse me, non fallo vos. Si polliceri quippiam potest in rebus humanis, isthac pollicor, & in me recipio. Melius tamen fieri hac, quam dici volo. Interim ne tempus cupiditate ista loquendi, & inanibus fabulis conteramus, qua nulla maior iactura militi, singuli singula, munienda prouincia, ac hostis expectandi munia capiamus, nihil impero ipse alijs, quod mihi ipsi nõ imperem. Nihil recusõ, vel sordidum duco, quod è dignitate & utilitate omnium censeatur futurum.

Hanc orationem maximo omnium silentio, atque attentione peroratam, Tanusius & Vranacontes iam pridem intenti assurgentes, summis publice laudibus excepere, ita rerum singularum exactissimam rationem habitam à Scanderbego dicentes, ita diuinum hominis ingenium, prudentiamq; omnia exhaustisse, vt neque cogitãdi, neque tentandi quippiam, quod ad publicum vel priuatum commodum spectaret, locus alicui esset relictus. Vulgi quoque ardor omnis refedit, & ab audacia animi ad cautum quendam timorem traducti. Poscere nonnulli palam, & obsecrare ducem, vt consilia sua aperiret, qua ratione debellare cum eo hoste statuisset. Contra subridere ille, dicereq; sat sibi esse si ei crederent, se vna cum eis in eadem causa esse, neque valere sponsonem suam vllam in tanto fortuna iure, atq; potestate. Interim partita prouincia, diuisisq; ministerijs purpurati, decernente Scanderbego, hac illac maximo studio atque celeritate discurrunt. Nunc praesidia tradita sibi disponentes per oppida, nunc conuehentes com meatum, & alimenta viris. Ea res causa moræ cuiusdam fuit, quod nondum totum frumentum demessum in campis erat. Igitur ingruente indies fama de hostium aduentu, quum res precipiti quadam festinatione indigerent, agrestes promiscue, militesq; ad id negotium transmissi, partim demessum & expurgatum, partim cum aristis & palea ipsa conducere omne intra murorum munimenta. Ita prouisum vbique commodissime, & de propugnatoribus, & de multorum mensium annonæ. Scanderbegus Mose ad custodiam reliqui exercitus relicto, triduum amplius Croia in rerum diuersarum procuratione consumpsit, praesertim in reducenda à Petralba vxore, familiaq;. Inde Dibram reuersus, erectis (vt aiunt) auribus, curaq; peruigili hostium aduentum expectare dies, noctesq; capit. Caterum superata maxima parte Macedonia, iam Epirum hostili intrabat exercitus, praecuntibus vndique exploratoribus, ac scrutantibus singula, ne insidijs solitis apparatus ab hoste, incautus miles circumueniretur, ac turbaretur exercitus. Quin audio hac consilij ratione Amesam semper ferè nocturnum iter prohibuisse, dicentem patrum nunquam vel luce, vel v-

Procurata
per vniuer-
sum prouin-
ciam.

De annonæ
multorum men-
sum.

Exercitus
Turcicus.

aperta

aperta tantum hostem expectaturum, sed noctis simul, fraudisq; auxilio as-
suetum belli genus tentaturum. Scanderbegus licet parasset iam pridem o-
mnia (si ex re sibi videretur) ad fugã, tamen pedem non movit inde, prius-
quam satis propinquum hostem audisset, & strepitum quasi ac pulverẽ no-

isset venientium. Tunc conuersis signis, omnibusq; collectis, cecit hosti, ita
vt conspici quasi terga cedentium a sequentibus possent. Abstinit ab inse-
quendo Barbarus propter difficultatem ac laborem via, & insidiarũ me-
ritum, tamen missi nonnulli equites, qui & illos infestarent, & quantum fie-
ri posset, illorum iter obseruarent. Ingressus itaq; Dibrã superiorẽ ex-
ercitus, per viam Alchria perlustrare adhuc eodem tenore cuncta, ac longa
indagine perscrutari curauit. Vbi tuta omnia, & sine aduersario inuenta,
ingrẽs festiuitate circumlata sunt hinc inde signa, & inani insultatione va-
cua defensore loca possessa. Sed quantum incruenta id victoria genus letis
animis tumidus miles accepit, tantum cupidus indoluit, nulla prada in
campis, nulla re ad exaturandam libidinem, auariciãq; reperta. Quin-
ta erat hora diei, quare tum vt equites suos Scanderbegum sequutos ex-
pectarent, & ab illis iter eius noscerent, tum vt suas reficerent vires, longis
simul laboribus & caloribus defectas, leniter mouentes agmen non pro-
cul ab Oronicheo (loci id est nomen) in eadem Dibra consedere prope
locum, qui castrorum aliã nostrorum esse consuevit, ibiq; erectis ten-
torijs consultabundi, quod per reditum exploratorum licuit, temporis
transfegere, cibi capiendi, & curandorum corporum haud multa viris cu-
ra incesit: nam in ortu ipso aurora eius rei ratio egregie habita fuerat, &
pransi

Scãderbegus
cedit hosti.

Oronicheũ,
locus in Di-
bra.

De vita & gestis Scanderbegi,

pransi omnes commodissime fuerant, consilio Imperatoris verentis, ne si decertandum cum hoste eo mane esset, differens in longum (ut fieri interdum solet) contentionem fortuna belli cum fame etiam fessis decertandum esset. Juvat interim curiosos militum animos inuisere loca castrorum, & assuetas hostium stationes, atque hinc inde perequitate, sed non sine metu aliquo, & periculi respectu, nusquam arma deponentibus viris, nusquam custodias omittentibus, ac maior ferme pars militum circa tentoria disposita in equis stetit. Ita dua paulo minus hora in pari quiete & suspitione abiit, donec explorator reuersus, qua viderat, ducibus aperuit, Scanderbegum maritimam oram à regione, qua Lyssum oppidum iacet, cum omnibus copijs petiuisse. De copiarum numero interrogati dixere, aestimare se vix vnam militum legionem adimplere. Tamen noster exercitus vndecim (ut audio) hominum millia excessit, sex equitum, reliqui pedites erant. Sed inde (ut arbitror) processit error, quod nostri quum essent in Dibris, peditatum omnem cum impedimentis leni incessu pramiserunt, verentes, ne si expectaretur in propinquo hostis, & ad celeriore premeret fugam, ad expeditum citumq; usque ad tuta iter non sufficerent. Postea eques paulatim (ut dictum est) in ipso quasi conspectu hostium est secutus, ideo prima peditum agmina à spectantibus (ut par est) non fuere visa. Quæret quispiam hic studiosus rerum, qua ratio, qua utilitas propositi huius Castruoti fuerit, ut tum demum hosti cesserit, quum illum quasi afflantem sibi terga vidisset, & magis Lyssum versus, quam alia loca: sed quo genere rationis satis mihi facio ipse, non verebor alienis quoque auribus pro virili satisfacere, præsertim quod nec diuersa in hoc sententia illorum est, quorum maxime diligentiam & fidem in totius contextu operis probauimus, & libenter sumus secuti. Et ipsi quoque effectus rerum si diligenter ad inuicem conferantur, istuc ipsum haud dubie ostendere possunt. Castruoti primum stratagema in expectando tam propè hoste fuisse, simulantis congregandi animo se expectasse, sed multitudinem visa, & præsentis magnitudine perterritum, tum demum cogitasse de fuga, ut animi simul & licentia aliquid iniceret Barbaris, interpretatus eius est timor, quod sine suspitione ingenti fieri haud quaquam potuisset, si plus spaci inter fugam horum, & illorum aduentum intercessisset. Lyssum vero versus potius, quam alio inclinata fuga, tum quod pauorem simulantis hominibus tanquam aptior ea via, quia tutior erat, electa videretur, ne si inter assuetos saltus, & confragosa montium aufugisset, & metum suum minorem indicaret, & latentium suspitionem insidiarum iniceret hosti. Tum illo fortasse eleganti proposito (quod effectus postea non inefficax testis, expectato successu propalauit) ut credulum, ac ignarum hostem eo pacto deciperet, adorireturq; ab ea parte, quam neque fu-

Questio de
Scanderbegi
castruione.

Stratagema
Castruoti.

ga vestigia, neque ratio ipsa locorum spectatam vllatenus faciebat. Non enim vel ab inani, vel imprudenti ratione, tam prudentissimorum ducum consilia illa inita sateri licet. Amesa quoque non dissimilis omnino interpretis eius rei fuisse dicitur: nam quum Bassa fluctuatus aliquantum animo ex insueti, atq; tam pertinaci fuga viri, mentem illius sciscitaretur: Mosis, inquit, copias expectabat patruus, ideo solito & tumultuario agmine collecto, veterem vincendi spem eousq; aluit, donec inani opinione frustratus, & visis tam crebris ac ingentibus signis, coactus demum est veram ad fugam, neque tutam sibi moram vllam ad resistendum nobis in provincia sua cognoscens, Lyssum ad petenda à vicinis atque Venetis auxilia confugit. Probabilis maxime ratio accepta, neq; alia vllius sententia fuit. Licet altius descendentibus ingenijs, atq; consilijs (ut par erat) collectis, princeps saltem si non vana Amesa interpretatio videri potuerit, nam non eam paucitatē hominum, qualis cum Mose venerat, à Scanderbego creditam, neque non cognitam, atq; formidatam, eam vim periculi illud summopere augebat, quod procurata omnia per Dibras, sicut in regio aduentu consuevere apparebant. Non preciosi quippiam, non vllum animantis genus relictum in campis, satis apertum precipui cuiusdam timoris, atq; elaborati consilij indicium. Nisi fortuna, sat adq; ubi semel funestum aliquid miseris mortalibus destinare, mentem quoq; ac sensum, quasi ipsum corporis robur & columen adimerent. Suberat oculis ipsis tam promptum hostilium consiliorum documentum, neque cernebatur, nisi fortasse in ipso statim apparatu fuga. Procuratum de hoc quoque agrestium, & provincialium statu in Dibris putauit Barbarus. Sed agendum, quando in Aemathiam superato Tumenisto monte descendentes, ac Croieses ferme campos praterlati, parem ubique rationem prouisionis inuenire, cur ab ea credulitate non discessum est? In viri praterea fama, nonne multum momenti ponendum fuit? ut nunquam tam supinum crederent Scanderbegum, quod eum apparatus, & magnitudinem copiarum non senserit. Nolo tamen diutius hanc hominum credulitatē accusare, qua tam insignis victoria nobis, & perpetua materiam gloria tribuit. Regius itaq; ubi per fugam nostrorum, negatam sibi eo die bellicam laudem omnem cognouit, collectis optimatibus, ac principibus exercitus, post cibum lautē captum, ad consilia non satis opportuno tempore delabitur. Illud vnum multis sententijs versatum, an eo die mouenda inde castra essent, & hostis quibus locis, quibus rationibus persequendus, expectaturus, an ibi quod de illo certiora scirent, est morandum. Amesa, & pauci nihil innouandum, sed diem sequentem ibi expectandum dixere. Tamen maior pars meliorem vicis, & illorū praualluit sententia, qui affirmantes ad eos apparatus querendi subsidij, & reditum Scanderbegi quatrimum vix sufficere. Tem-

Sententia Amese de Scanderbego vana

Consilium de mouendis castris.

De vita & gestis Scanderbegi,

pore interim atque occasione utendum dicebant. Progrediendum in de-
 vastanda, & depopulanda reliqua provincia, neque expectandum, donec
 omnis colonus, & multitudo agrestis ea fama territa fugiens in loca tuta,
 nudam tantum tellurem, inanesq; casas, ac vacua ouilia tarde progressus
 militibus relinquat. Signum itaque datum à duce, ut exercitus omnis illi-
 co in procinctu esset ad se sequendum, propalataq; ea sententia est in vul-
 gus, atq; aperta ratio nouorum consiliorum. Paruit impiger miles eo nun-
 cio supra modum erectus, & clamore (quo cetera solet) eam rem maxime
 approbavit, extulitq;. Proinde dicto citius tentorijs, ac vasis collectis, ste-
 tit parata acies, atque omnia ad manum suere. Amesa quoque ipse vultu
 ad omnia hilari, libenter passus est in eam sententiam se trahi, non negans
 & ille tutos se ea die, & sequenti etiam fortasse à Scanderbegi incursum fore,
 tamen sibi in rebus bellicis timidiora, cautioraq; consilia semper placuisse,
 ita in minimo errore multum esse momenti. Ideoq; monere Bassam, ut
 maximo ordine, prudentiaq; in ea re ageret, ne propter immodicam libi-
 dinem militarem, sordida prada sibi & suis etiam luçtuosa efficiatur, ho-
 rum nihil omissum. Partita igitur egregie agmina, ac graui edicto dispo-
 sita, ne quis ordinem & assignatum locum inconsulto Imperatore muta-
 ret, etiam si omnis Epirotica gaza ante pedes obijceretur, quum tempus
 fuerit permissurum se libenter qua illis vsui forent, pollicitus & prada &
 caterarum rerum hostilium sat uberem copiam, nihil tunc negatum à mi-
 lite, donec oculis subiecta, qua prohibebantur, aspectu ipso audas manus
 inuitassent. Priusquam tamen mouerentur signa, atq; incedere cœpissent
 agmina, Bassa Deos precatus, ut se Epirotica insolentia domitorem face-
 rent, atq; Scanderbegi tot annorum triumphos, & fasces victoriarum sibi
 donarent accitum ad se Amesam agentem curam suorum, laudatumq; pu-
 blicè multo decore verborum salutari (ut fit) militari voce in Epiroticum
 regem fecit, Scanderbegi omnia longa, sed inani detestatione insectatus.
 Accepit omen nepos. Quare promptior ad omnia, lætiorq; obire diligen-
 tius singula, & ambire verbis factisq; impensius fauorem popularem cœ-
 pit. Inter hac agenda mota sunt signa, exploratoribus tamen longe latèq;
 præmissis, & impedimentis partim præcedentibus, partim sequentibus.
 Petita est primum (Amesa ducente) ea regio Epiri, qua ab Oriente Cro-
 iam respicit, & 80. millia passuum ab ea distat, quod quum magis deserta
 esset viris, cultior, & aptior ad pradam videbatur. Præterea paulatim ap-
 propinquantibus copijs ad muros nõ deerat animus, si occasio daretur, vr-
 be quoque potiundi. Desinentibus tamen immodicis caloribus perexigu-
 um itineris eo die emensum, nullo etiam tam parui laboris premio in cam-
 pis inuento, sic deserta omnia, ac vasta ubique apparebat solitudo. Auge-
 bat ea res magis timorem, ac suspicionem Barbaro, & plus exinde Scan-
 derbegi

In rebus bel-
 licis timidio-
 ra & cautiora
 consilia proban-
 tur.

Amesa fit rex
 Epiroticus
 per Bassam.

derbegi ingenium, atque insidia timebantur. Molestum praeerea id erat cupido laudis homini, quod si ille vel absentia, vel assiduis ludificationibus

copiam sui non fecisset, reuertendum sibi in gloria omnino Constantinopolim esset. Nam neque praeda materia ulla, qua in parte victoria computari consuevit, neque modus aderat sine operibus per oppugnationem urbium laudis vilius quarenda. Deuastatio vero segetum, arborum incisiones, et villarum incendia, atque cetera id genus in ultimo odio differrī consueverunt, quum furorem, ac rabiem verius quam ultionis commodum vltimum ostendant. Praesertim quod alebat spes nescio qua homines debellandi cum Scanderbego posse, si manus conseruisset, et totius provinciae extorquenda. Ideo forsitan aliquantisper ab ea sauitia desitum est. Contractis iam paulatim radijs vergente ad occasum sole, succedens tacite multis locis umbra, fessa itinere et calore, atque perennibus exhausta sudoribus, militum corpora caeperat instaurare. Quum propter eam copiam respirandi accelerantes iter homines, et inferentes promptius signa Bassa sistere iussit, veritus progredi ulterius propter vicinitatem noctis, atque Amesa prius cum nonnullis equitibus ad contemplandam commoditatem loci praemisso, collem quendam proximum, qui à sinistro latere imminebat cum parte copiarum conscendit ipse. Pars in valle supposita, et alijs, quibus tutius potuit locis, collocata est, custodijs tam per patentem campos, quam vicinorum montium cacumina summa ratione dispositis, ab ea praecipue parte, qua periculum à Lyssso timebat. Ita nocte ibi transacta. Aemathia crasti-

Deuastatio segetum, incendium & c. rabies verius, quam ultionis commodum.

De vita & gestis Scanderbegi,

Capitulum
quidam
consilia Scan-
derbegi ape-
ruerunt.

no itineri omnium sententijs destinata. Interferunt hic quidam captos non-
nullos ex nostris colonis, dum incauti ex saltibus vicinis descendentes, fu-
issent oppressi, metu mortis, atq; suppliciorum adactos multa hostibus Cas-
trioti consilia aperuisse. Sunt enim quidam montes Epirotici adeo saltuosi,
atq; difficilis accessus, ut tutiorem se penè ibi, quam in munitissimis oppidis
esse confidat habitator, neq; vlla satis hostium & periculi magnitudine ea
loca deserat. Addunt illud quoq; transugas hac ipsa nocte isse ad Scander-
begum, interceptosq; à quibusdam custodijs nostris exploratores creditos in
ea incertitudine noctis occisos. Vnum casu seruatum, missumq; ad Castri-
otum accingentem se crastinis laboribus, multaq; ab eodem consilia illum di-
dixisse, & eius victoria nostrorum qua mox sequuta est, precipuum hunc au-
ctorem, & adiutorem fuisse, non difficile creditu id est. Nobis tamen sine pro-
batione aliqua veri, vel impugnatione mēdacij isthuc sit retulisse satis, præ-
sertim quod res nostra iam pridem in hostium aduentu ipso relicta, me ad se
solicite accersunt & reuocant. Caterum Scanderbegi fuga illa Lyssum ver-
sus non eiusmodi fuit, ut credidit hostis. Sed ubi multis millibus passuum
ex oculis illorum euentus deuenit in loca quadam in limitibus ipsis sui im-
perij, unde multa in prouinciam via ad hostem ex improviso inuaden-
dum patebant, fixis signis castra per eum diem ibi metatus est. Et ipse vsq;
que ad occasum ferme solis cum exercitu mansit, tunc demum copijs ibi re-
lictis cum paucis admodum equitibus in montes quosdam peruenit. Unde
non iniquus erat in Aemathiam prospectus, atq; per iuga, & summitates
(non aspērnatus ea, qua à transfuga illo audiuerat) custodias cum soliris
fasciculis disposuit, admonitos prius ut erectos illos tenerent, & qua parte
confedentem viderent hostem, ab eadem velut in præceps eisdem fasciculos
darent. Hoc tantum diurnum signum ordinatum, de ignibus, ceterisq;
custodijs nocturnis nihil procuratum inuenio. Relicti tamen ad eam cu-
stodiam sunt milites, ex toto fermè exercitu maxime insignis & fidelis ope-
ra, vnaq; cum eis Peicus Emanuel, pari vir consilio atq; audacia, nam to-
tius rei momentum in ea custodia erat. His sic procuratis intempesta no-
cte redijt in castra, & maiore eius parte ibi per quietē transacta, silenti ad-
modum agmine sustulit signa, atq; non diu oberrans in valle quadam non
procul à custodijs, quas diximus, latuit, pedem inde non moturus, donec
per fasciculorum indicia agendorum consilia accepisset. Lux vix exorta,
Bassam cum omni exercitu è castris eduxit cupientem ante meridianos ca-
lores interiora Aemathie penetrare, ubi residuorum aliquid ad prædam
relictum, & minus timoris, ac negligentia magis audiebat. Itum igitur nus-
quam interpellato itinere. & madentibus adhuc rore matutino herbis, ce-
lebres Romano quondam sanguine campi, ac infamis tellus noui iam cruo-
ris auida infelici pressa pede. Et ne sine præfugio (vt assolet) aliquo tan-
ta res

Peicus Ema-
nuel.

ta res transiret, affirmant multi, signiferum maceria quadam diruta, offenso equo (ut multa sunt eius generis apud nos fines terminata praeiorum) humi praecipitem cum vexillo corruisse, ac exanimatum ferè sublatum manibus sociorum impositum equo. Rem tamen minime curatam ab hominibus, signum tantummodo acceptum, ut cautius cateri irent, & vitarent eum locum, id quod est nobis fortasse magis credere licet, quàm vanissima eius casus indicia in mera arbitrij libertate, ac tantis fidei Christiana documentis sequi. Sed in alieno, nescio qua ratione dissentiam à cateris, quod per eos dies vulturum, ac caterarum id genus volucrum, quae sordes cadauerum appetunt, tantam multitudinè in ea loca velut praesagam futuri cruoris aduolasse narrant, ut operiri caelum videretur. An est illud contemni debuit? quod hoc ipso anno in exitu veris sanguinè pluuisse à multis qui viderunt, propalatum obliuisci miseramus, quorum neutrum hominis factum illo processit, neque aliquid in prudentia, aut consilio nostro fuit momenti, ut praevideri, vel praecaveri posset. Fluunt multa ignavis mortalibus occultis quibusdam rerum causis, & mala bonaq; agentibus astris nobis saepenumero patent, sed dum observare piget, omnia casum facimus, neque prudentia ministerio, & industria consiliorum, vel propensa numina inuitamus, vel minantis rabiem poli excludimus. Cur namque vel eos auium volatus, vel caelestem sanguinem, magis hostium, quàm nostram cladem portendisse dicamus? nisi longis ducis consilijs, ingenijq; dexteritate, & expugnata astra, & exorata à superis tanta victoria fuisset. Potuit (nisi fallor) vulturum fames eludi: potuit solo sanguine caelesti exaturari tellus, si trahentia fata pertinax humanorum prudentia pectorum ad se traxisset. Si enim nihil momenti est in nobis, nihil iuris habemus in his, quae agimus, & necessarius ea indicia effectus sequitur. Quid frustra monere est iubere arma, si inanis omnis tutela nostra est futura? Quid saltem adeoque onerare genus humanum, & tam longas miseris mortalibus velut condicere lachrymas? aspectatores mali sui tantum non affuturi facere oculos. Latiores profecto abiremus alente spe animos usque ad ultimum vitae spiritum, quae mortem quoque ipsam minus formidatam condiret. Licet illud sit in ore ferè omnium, praevisa mala lenius offendere consuesse. Fatebimur fortasse in eo genere malorum, quae praeparare animos non demittere solent, sed nulla quidem funestior cogitatio, quam quae vitae ac mortis tempus aqua vi lachrymarum, ac rabie doloris aspergit. Veruntamen dum Philosophum nescio quem ago, nimio plus fortasse historicum exui, hostium ingressum in ea loca statim crepitus tormentorum ex castellis vicinis excepit, reuocantium quosdam ex suis, qui pabulatum cum armentis exiuerant. Nemo tardatus propius periculum expectauit, quin studio fugae qui longius progressi fuerant, incommoditate agendi gregis pauxillum

Signifer cum equo collapsus.

Sanguinem pluit.

Astra patent bona malaq; agentibus.

facula praevisa minus feriunt.

Autor philosophatur.

De vita & gestis Scanderbegi,

lum prae hosti reliquere. Simul & fasciculi nostri ex montibus excussi, Scanderbegi oculum excussere. Qui optima ratione facile coniectatus quod tenderet Barbarus, custodijs reuocatis, & iunctis ordinibus latenter per secretas valles, & montium secessus mouens agmen, ignarum hostem à longe est secutus. Et quum satis itineris emensum visum est, ratione custodia rum ibi quoque exactissime disposita, iuxta collem quendam, quem Tumenistiolum accola dicunt, usque ad occasum solis cum omni serè exercitus quieuit. Regius interim non primam solum partem diei, sed integram serè eam lucem in quaerenda prada, & excursionibus assiduus consumpsit, contemptu quodam, ac licentia paulatim inter homines orta, quum nihil usquam obstaculi appareret. Non latuit quippiam Scanderbegum, sed neque cum ea paucitate suorum per latam planiciem insequi palates, aut cum aliquo discrimine pugnare decreuerat, & crescere magis licentiam illorum volebat. Eodem igitur tenore per totam noctem illos sequutus, à castris eorum abstinuit, cum propter incommoda locorum, quod vix duci agmen in tenebris per eos inuios saltus poterat, tum quia animum intendisset ad conceptum iam pridem stratagemam illud de tubicinibus, cornicinibusq; (de quo suo loco dicemus) ad diuinum se certamen seruabat. Transegit itaq; id noctis Barbarus multa festiuitate, atq; militaribus iocis: Amesa quoq; nihil recusans, circumlatus per castra, manibus sociorum, atq; inconditis vulgi carminibus velut iam totius dominium Epiri nactus esset, nimium prapostere celebratus est. Non quod liberi iam forent à suspitione, timoreq; animi hominum, sed quia desiderium nostrum sapenumero fidem quoq; ipsam secum trahit, ut quum ita velimus, ita credamus, & triduanam ea cessatio velut victoria quadam, inanem profecto licentiam mentibus iniecerat. Inde omnia ad negligentiam proniora, & ministeria custodiarum segnius procurata, ab ea tantum parte vigiles dispositi, qua hostium iter & reditus à Lyssso timebatur. Ita nocte superata, dies quoque adueniens excursionibus designatus. Sublata igitur cum luce signa, & quod supererat locorum ingenti impetu atque insultatione peragratum. Castra etiam mota cum omnibus impedimentis, & in planicie quadam inter Cathiam fluuium, & aquas, quas Albulas accola appellant, translata, non dissimili serie custodiarum Lysssum versus ordinata, & ad radices Tumenisti montis, qui patentes campos ab Occidente spectabat, armati quidam custodiam habere iussi, ceteris rebus stationes egregie munita, ac dimidium serè exercitus ibi retentum. Nam Bassam cum multis purpuratis in eis mansisse inuenio: Amesam tamen ut peritum regionis, copias ad deuastandam prouinciam ducit assè. Procursum igitur eodem tenore usque ad suffadas maritimas, & littorales partes. Colonus obnoxia iniuria quadam reliquit, praesertim quod non satis credidit Scanderbegum tam diuinam eorum licentiam

Amesa celebratur rex Epiri.

Mathia fluuius & Albulas aqua.

centiam passurum. Potuit omnino tunc quoque egregium aliquid nauare Epirensis, si impetum in castra diuisis sic viribus hostilibus fecisset, sed non adhuc ita in propinquo surreperat, ut in procinctu ea aggressura esset, & expediretur antequam reliquus populator reuocatus medios intercluderet homines. Reditum est in castra, reuocante fame, caloribusq;, ac infamis praeda inter milites diuisa, qua famem inuitaret magis, quam pelleret. Subdlexerat interim nostri copias, ac insidias omnes, & ardentia ora, gladij, iam stringebantur in hostem. Castriotus velut sollicitus hospes, quum preclarum aliquod conuiuium, & lautiores solito epulas parat, non familiarium, non seruorum, non fidens manibus uxoris, & experto ingenio fidens, omnia ipse ordinat, omnia disponit, disquirat singula anxius, & in omni parte mense in cunctis cibarijs pallidus heret, praesertim si propter tenuiorem fortunam viri parcius apparatus est, quam pro numero conuiuarum. Ampliat quaeq; docta artificis manus ad oculos saltem accumbentium fallendos, si manus & dentes non potest. Sic pererrans ille per montes & colles vicinos, nusquam quiescit, hinc Mosen, hinc Tanusium, hinc Streptos, ceterosq; singulos singulis ministerijs addicit, monet, instituit, nullius tamen satis ingenio in tanto rerum molimine fretus, nunc praest, nunc sequitur viros, ubique testes suos ipse oculos, testes manus adhibet, versat, reuoluit cuncta, simul & loca hominibus, & homines locis assignans. Partitur ita ordines, viresq; suorum, ne violet, ne exhauriat, formidandum undique ignaro hosti spectaculum parans, nam singulis agminibus tubicines, cornicinesq;, ac cetera id genus bellica instrumenta, qua numerosiora solito apparauerat, summa ratione locauit. Peditem vero, equitemq;, prout qualitas locorum patiebatur, & numerus copiarum disposuit, nam maiorem exercitus partem, quatuor equitum, totidem peditem millia sibi seruauit! Atque nihil moratus Tumenistum raptim conscendens occupauit. Regij praesertim qui a populando fessi redierant, ad quietem suam equorumq;, dilapsi se toto passim sparserant campo, equis non stratis, non infrenatis habitis, paucis etiam ad arma, & ordines relictis. Pars sub umbra cruenta vescentes praeda, pars sumptio cibo somno etiam strati, quidam lusibus varijs, lasciuijq; militari vix agra corpora sustinebant: nam & anni, & diei intemperatissimum tempus erat, propter flagrantissimos Julij calores, ac stationem ipsam solis, vix medium caelum relinquentis. Quapropter & caterarum custodiarum non absimilis ferè negligentia fuit. Ibi quoque ad ocium & corpora curanda versa multitudo, non armis, non equis ad manus habitis, cum timore ipso rationem ordinum ex magna parte abiecerat. Bassa tamen cum purpuratis & Amesa consultore, cuius praecipue res agebatur, sub tentorijs perusigili cura agebatur, quo iam vertendum iter: unde quaerenda materia aliqua laudis

De caede Batororū, & triumpho Castrioti Epirensium.

Pulcherrimum simile de institutore belli & conuiuij.

Tubicines, cornicines, bellica instrumenta.

Scanderberg Tumenistum occupat.

Amesa ingitur.

De vita & gestis Scanderbegi,

Consultatio
cōstans dua-
bus sententijs

laudis foret. Duabus (ut debebat) sententijs ea consultatio constasse dicitur. Altera ferro, igniq; per omnem prouinciam immisso, & absumptis ca-
sis, arboribus, segetibusq;, ac omnibus solo squatis, ea saltem victorum ve-
stigia relinquenda censebat. Altera Amesa auctore Croiam eundum, &
tentandos oppidanorum animos, an nepotis imperium admitterent, & de-
dere se uellent. Subijciendumq;, id ad terrorem hominum, ni postulata ex a-
quo acciperent, sordidissimum iugum omnino coactos subituros prater per-
petuam obsidionē, & calamitatem, ac ruinam prouincia, neq; serum Scan-
derbegi auxilium expectarent, inania consilia hominum, qui uel sibi, uel a-
lijs diuturniorem absentiam uiri suadere poterant. Facile tamen hac sen-
tentia recepta de altera superseffum est. Id tantum ad mouenda castra, do-
nec aestus ille, & lassitudo corporum resedisset, expectabatur. Sed non expe-
ctauit Castriotus iam pridem ex Tumenisto, eo spectaculo pascens simul, &
instruens oculos, atq; animans, & componens militem, qua ratione se seque-
retur, qua perterrificeret, & qua parte premeret hostem. Tamē primum
omnium contemplatus custodiam illam ad radices montis, sensim ab altero
latere descendens, ipse ante alios cum octo non amplius equitibus dormien-
tes nonnullos, alios ex improviso oppressos trucidauit, prater unum, quem

Castriotusim
prouisos ob-
ruit.

fuga, equusq; saluauit. Eoq; modo reliqua agmina nostra decurrere in pla-
num ignaro hoste, quum subita eius custodia oppressio signum ullum dare
prohibuisset. Caterum ille effuso cursu perlatus in castra horribili clamore
cuncta repleuit, Scanderbegum adesse, trucidatos custodes, uniuersas hosti-
um copias mox affuturas. Haud credita quasi res foret, ni satis certa indi-
cia, &

cia, &

cia, & pauoris ipse sui, & sanguinis sociorum dedissent. Nam neque periculum ab ea parte, neque iam improuisus aduentus eorum timebatur. Amesa facile omnia credita, quare confestim prouolans ad suos, & arma omnibus, & maguos ad vincendum animos suadere conatur. Somnum multis partim socij, partim hostes aduenientes excussere. Nam Castriotus ubi proditas iam aperto campo insidias suas vidit, pedibus quantum accelerare possent, sequi iussis, effusissimis habenis accingentes se ad prælium turmas inuadit, clamore ab omnibus ex composito sublato, ac tubarum clangore adito, ut & magni exercitus existimatione perterrerent hostem, & signum montanis, ac circum dispositis insidijs darent. Primum impetum illorum Amesa, cum milite suo, ac custodijs quibusdã fortiter excepit. Pedites quoque multi occurrere, quum in ea celeritate fulciendorum tam cito equorum facultas non adesset. Trepidatio, ac tumultus ingens omnibus locis exortat, cadentibus quasi maxima consternatione ad aspectum hostium viris. Bassa è statione sua neq. pedem, neque signum mouit, donec instructam egregie multitudinem vidisset, & latus undecunq. triplicato robore armatorum cinxisset. Sed inter hac apparanda iam cælum undiq., & terra misceri visa, propter novos inexpectatosq. tumultus, & horrendos latentium insidiarum clangores & strepitus. Resonare passim colles, vallesq. vicinis, nunc clamoribus humanis, nunc tubarum sonitu, augmentibus pauorem animis simul & auribus innumeris sclopiis. Quare exanimati regj credentes totius Epiri, & Dalmatiae insuper vicinæ vires adesse, priusquam Moses cum socijs descendisset in planiciem, arripere iam ex omni parte quam poterant fugam cœpere, quæ etiam haud quaquam tuta videbatur, obfesso undique quasi omni aditu ab hoste. Equi etiam ipsi territi multis locis, excussis & abruptis vinculis, è manibus sternentium fugiebant. Sed Amesa non ignarus fraudis, & coniectatus facile patrui ingenium, vociferans passim nihil timendos eos inanes tumultus, t alia esse solere paucitatis præsidia, atque artes, & congressus hostium cominus expectandos, nõ vanos clamores, & tinnitus aris, non appositas timidorum voces, & imbelles latratus vsque adeo formidandos, multos per singulos gradus reuocabat pari incertitudine fuga, atq. certaminis, nam neq. illa stante Imperatore, & integris quasi omnibus honesta apparebat. Neq. ad hoc sufficiebant vires perculsis in re subita tanta cõsternatione animis, ut vix restitui in integrum per longum intervallum possent. Bassa quoq. agmine suorum stipatus, ductis multo impetu signis, pugnam non detrectauit. Properantem ad ferendum Amesa auxiliium, & opprimendum aduentu suo Scanderbegum & Moses, ac deinde ceteri subsequentes in planum facile reuocârunt. Sed effundere multum habenas equitem non est passus Dibrensis, donec Tanusius, & Emanuel, qui peditem, ac scloporum agmen trahabant, ad primos peruenissent. His suc-

Amesa ar-
mat fugit.

Fuga inhone-
sta itante Im-
peratore.

De vita & gestis Scanderbegi,

cedentibus furor cuiq; suus permissus, ac equestris procella ab omni latere non tardata ruebat. Quare compulsus est quasi iterum in tentoria Bassa, & peditatus noster abiectis post terga arcubus sclopijsq; gladio commodius in propinquos ac inconditos passim & inordinatos hostes agere cepit. Multa clades per omnes stationes adita, multus & fugientium, & resistentium cruor effusus. Sed alia mali species, alia funestissima fortuna spectacula ab alia parte fiebant. Alijs sanguinis profluuijs humectebatur tellus, qua Scanderbegus cum copijs ingruerat, nam & maior inde numerus nostrorum ingentiora poterat adere opera, & hostes magis incauti, ac inermes ferè, & strati somno multi oppressi, patètia iniuria corpora, ac expeditiorem ferro viam præbebant. Hic quoq; peditatus non absimili modo usu sagittarũ, ac caterorum id genus missilium abiecto, strictis tantũ ensibus, & verutis, ac spiculis Epiroticis nunc timidorum ac fugientium terga feriebat, nunc confodientes equorũ ilia, sefores passim humi præcipientes deturbabant. Fuga hominum, & audacia omnis ab Amesa manifesto pendebat, qui obnixiore semper vultu sustinebat hostem, & nunc voce, nunc gladio socios compellabat, vt adessent tantum, sustinerentq; dum primi Epirotici impetus frangerentur, expeditam postea victoriam, ac inuicentiam sibi futuram. Paucitatem nihil præter primum furorem habere, simul cum eo & vires cadere, & animos, & sic non iniqua ratione protrahere certamen, donec reliqua agmina, quæ sparsa late per campos erant, concurrissent ad arma. Tamen inanior semper eius auxiliij expectatio erat, nã multi ab immisso equite nostro obruti, dum arma expediunt, multi inter veniendum intercepti, reliquis fugam suaserat timor. Ita paucis Turcarum copijs legitime concursus, ac maior pars iumentorum more trucidata. Moses ea occasione cupidissime ad abolendam veterem ignominiam accepta, cum robore suorum Bassam nusquam respirare patiebatur, clamans (vt impatientis ingenij erat) ad omnes ictus & motus oculorum: Adeste, inferte gradum socij, non insignis castrorum forma, non vos ingentia Bassæ nomina deterreant, infames reliquæ sunt Belgradensis Hungaricæ cladis, timore præterea, somno, ac recentibus crapulis obruti, vrgete, impellite inanes custodias, exaturate sanguine dexteras, postea præclara præda, ac ingentibus spolijs exaturaturi. Moueant facile cum hæc dicta viros, tum illud multo magis, quod tam præciosa victoriæ præmia oculis quasi ipsis cernebantur. Tamen circumfusæ undiq; Turcarum agmina, peditum etiam quorundam non contemnenda manus, penetrari se non patiebantur. Scanderbegus interim nepotem, quum occidere prohibuisset, conuersum in fugam, ac equite post terga fugientis immisso viuum ceperat, & expedita ab ea parte victoria, ad stationem Bassa cum mille ferè peditibus, & paucis equitibus properabat. Nam cateri ceptam semel victoriam neque in fugam hostium

Tellus sanguinis profluuijs humida.

Moses fortissimè exhortatur suos.

Amesa, nepos Scanderbegi, capitur viuus

stium intermiscere. Sed & ibi perfractum robur omne castrorum fuerat, immixtis à Mose sclopis, ac Imperator cum omnibus conuersus in fugam. Pedites qui ibi fuerunt, nisi quis in eo tumultu raptim equum vel suum, vel alienum conscendens, se subduxisset, omnes casi, & viui in potestatem venerunt. Scanderbegus Bassa iter ac vestigia nusquam reliquit, donec ille in tutum peruenit, seruauit namq. dominum pernicitas equi. Capti tamen ex comitibus eius fuga plures, & inter ceteros Sanzachus vnus, cui Messis nomen erat. Dibrensis quoque ac ceteri, dum carpendi & lacerandi terga facultas fuit, nunquam prada memores fuere. Sponte se dedit ium vbiq. fessa, ac ignaua agmina vinciebantur. Pugnatum est tamdiu hoc modo, donec dies quasi ipse cum hoste deseruisset victores. Non ingens lassitudo, non properantes tenebra ab assuetis laborum, & victoria premijs militares manus detinere. Palpitantia adhuc cadauera expoliata, & multi etiam tunc occisi, in quibus reliquum adhuc sanguinis inuisum spiritum seruabat. Signa militaria precipua magnitudinis & formae viginti capta, homines viui mille quingenti, equorum ac reliquarum rerum incredibilis prada fuit. De numero occisorum varia afferuntur: qui enim plus, triginta millia casa referunt, qui verò minus, viginti commemorant. De nostris sexaginta solummodo, aut paulominus desideratos fuisse narrant. Tam amplam victoriam sic exiguo precio stetit, sed nec ipse mirabilem nego, dummodo audientium aures (rara hac res) omnino non offendant. At si vetera multa Romana, exteraq. eius generis exempla inspiciamus, facile hoc ipsum quoque credulitatem inueniet. Tentoria multa erecta inuenta sunt, à suis locis per eam noctem non mota, sed destinata passim victoribus, quibus fessa, humentiaq. mixto sudore ac sanguine corpora à caelo nocturno defenderentur, vbi etiam accensis circum ignibus eam laticiam celebrarent. O lepidos fortuna lusus, & ridiculum rerum humanarum statum. Bassa pratorium Scanderbegus obtinet, atque alij demum alias non ea mente paratas possident stationes, stratas inueniunt multis locis mensas, atque sparsis passim abutuntur cibis. Credere exin veteri prouerbio satis licet: Multis (vt sic dicam) millibus passuum os ab offa distare. Equi plures strati, ac infrenati reperti, qui dum ascensorem dominum velut expectarent, casum sub oculis, ac pedibus ipsis ignari conspiciebant. Amesa tamen precipuum eius rei spectaculum, ac documentum varietatis humanae cernebatur, modo insolens Aemathiam percurrebat, nunc momentaneus Rex, erectis (vt aiunt) cristis militum manibus, clamoribusq. circumferebatur per castra, vincis post terga manibus, sine voce, sine vultu ad patrum trahitur, & accurrenti vndiq. multitudine, ac turba victrici offertur, pietatem ferè omnibus, lachrymas etiam quibusdam eliciens. Adueniente die Scanderbegus veritus ne tot

Bassa pernicitate equi au-
fugit.

-mal) ei
-udis
-um

...
...
...

...
...

Olepidos for-
tunz lusus.

Prouerb. latinum à cibo apud Gellium, ex oratione quâdâ Ciceronis, inter eos de offam, sicut illud Graecanicum à poetâ, ὡς καὶ ἔστιν ἐν τῷ αὐτῷ κῦ-
λαμας ἡγεῖται. Multa cadunt inter calcem supremamq. bra.

De vita & gestis Scanderbegi,

simul cadauera eis praesertim caloribus corrupta fetore suo aërem corrumperent, quae ultima tribui poterat, pietatem hostibus, sed non voluntariam impendit. Humati sunt equi simul, dominiq; pluribus locis, ac iumentorum, & hominum cadauera confusa. Plura ad ripas vicinorum fluuiorum, & Albularum inuenta, prout fuga homines, timorq; passim incertos tulerat. Licet potuerint satis eo die propter tantam sparsi copiam, & inundationem sanguinis Albulam mutare nomen. Aemathys campis ad veterem famam multum quoq; nominis & celebritatis est additum. Consumpta est in eo opere, atque agendis foueis magna pars dici. Ita vulturum, de quo supra retulimus, inanis aduentus, & expectatio fuit. Expeditis omnibus (nam neque onustis praeda viris depopulandi alia cura incessit, quum & ager hostilis procul esset) neque integri omnes eo pralio excefferant, Croiam versus conuersa signa. Caterum in mouendis tentorijs rixa quadam inter duos turmales orta, distulit aliquantisper discessum Castrioti. Hic quum superiori pralio contracta societate totius fortuna, atque praeda, multa accumulassent hostium spolia, in diuidendis demum eis rebus, dissensio (ut solet) orta est, atque eò mutuis iurgijs & conustijs protracta, ut gladijs etiam arreptis prouocantes se ad inuicem ferro decernere vellent, vter dominus eorum appareret, quae dissidij causam dederant. Castriotus re audita, vocatos ad se homines, quum interrogasset an pransi essent, & pransos se respondissent, subridens (ut faceret, & popularis erat ingenij) Bacchus, inquit, litem excitauit, Bacchus dirimat, non Mars, vel ullus alius Deorum, hominumq;. Deinde obiurgatos seuerius homines à se dimisit, Uraconte supposito, qui eos motus sedaret, & rem ad equalitatem redigeret. Euntibus Croiam nostris, multitudo ubique agrestium, & caterorum, qui vsque ad exitum eius rei per saltus vicinos latitauerant, & oppidanorum etiam occurrit, atque tanta festiuitate, clamoribusq; hominum simul & instrumentorum ventum ad urbem, ut vix speciosior triumphus, vel pompa maior omnium rerum esse potuerit, nam integris copijs structum exercitum sequi se ad ornandum magis id spectaculum vsque in suburbia Castriotus fecit. Nemo ferme erat, qui equum captiuum ingentibus spolijs atque praeda onustum ante se non ageret. Captiui etiam longo ordine vinctis post terga manibus, Scanderbegum praecuntes augebant magis id spectaculum, praesertim quod signa capta quibusdam ex illis ferenda fuerant tradita ad egregiam quandam victoriae confessionem. Velamenta Bassae tentorij, quippe quae calor ipse purpureus mirum in modum ornabat, à nonnullis militibus nostris ex composito diffusa, ac erecta quasi ferebantur non nihil addentia cateris rebus decoris. Amesa patrum quum enixe rogasset, ne se tam sordida, & miserabili specie seruitutis, Croiam duceret, cum

Sanza-

Inundatio sanguinis Albulae nomen mutauit.

Rixa inter duos milites propter praedam.

Bacchus licet excitauit, Bacchus dirimat.

Triumphus Castrioti euntis Croiam.

Sanzacho illo captiuo liber, & habitu cultiori, quàm captiuum deceret, sequebatur. Ibi itaque ante portas ipsas Croienses soluti, ordines & miles domum latissimus dimissus. Præter prædam, equos, & spolia omnis

generis, captiui etiam multi, prout petierant inter illos priuatim diuisi. Signa militaria, & cætera publica ornamenta, quæ Scanderbego cesserant, ab accurrente multitudine, populoq; lata pulchris clamoribus intra muros. Sanzachus, Amesaq; custodiri iussi, donec iudicium de eis ferretur. Laticiam Epiroticam, & eius victoriæ celebritatem per multos dies non intermissam, ad externa conuertens animum, auresq; haud grauate omittam. Tanta fama eius rei omnes vicinas regiones, & interiora etiam Italia, atque cæteros Christianos principatus peruasit, quanta vix de victo Amurathe, aut alia vlla feliciter gesta re excitari potuisset, & ingenium viri iugi ab omnibus admiratione prosecutum. Id quod hodie quoque illa res non inani documento ostendit, quod inter præclaras veterum res gestas, & maiorum laudes, quæ canis à nostris in conuiujs ex more antiquo & non contemnendo fortasse consueuere, hoc maxime facinus non ingrata posteritas studiosissimè inseruit. Gratulationes, munera vndique, & conuiuia frequentes, ac perennes epula quasi de consuetudine gentis non desuerunt. Obliterauerat iam Alybassam, & tot Mustaphæas clades, ac omnes vetustas, & recentes laudes præsens victoria. Belgradenses clades tanta vltione compensata exhilarauerant cunctorum animos, ac squalor omnis ex ea mæstitia contractus, & sordida vestes deposita. Iuuat notos ignotosq; procurfare passim in victrices campos, ac

De vita & gestis Scanderbegi,

spumantem adhuc sanguine tellurem inuisere. Juvat perustrare, & sciscitari singula, quo quisque latuisset loco, qua parte inuasisset hostem. Caterum neque Mahumetes ipse eam rem minore admiratione excoluit, atque Epiroticam victoriam sordidissima timoris sui confessione paulopost approbavit: nam quum fractas eousq; copias suas vidisset, & seriem omnem pugnandi, ac rationem cladis à Bassa audiuisset, licet multa essent fortasse in quibus & Imperator, & exercitus reprehendi merito possent, tamen non ulteriori accusatione fortunam hominum insectatus, insueto & maximo admodum silentio dolorem suum suppressit. Procurandum erat de captiuis redimendis, Sanzacho presertim, cuius seruitus dolore maximum, & pudorem quendam omnibus iniecerat, propter & dignitatem summam, & virtutem viri. Decretum itaque de eius redemptione & nobiliorum quorundam, caterorum iactura non curata, atque pecunie ad id à consanguineis, & ex publico etiam (ut solet) parata. Illud tantum expectabatur, ut summa ratio aliqua statueretur à Scanderbego, & nunciis venires ex Epiro, qui tutum iterum polliceretur. Aduenerunt duo ex magis intimis Sanzachi à Castrioto, eodem postulante dimissi, atque quindecim aureorum millia pro eius libertate, & quadraginta serè cate-

De aduentu legatorum ex Constantinopoli ad Scanderbegum pro Sanzacho, caterisque captiuis redimendis.

rorum petita, neque negata. Priusquam tamen ea velut legatio iisset in Epirum, Ottomanus fractus magis tot cladibus, quam castigatus, multis nequicquam curis agrum animum sollicitabat, distrahentibus etiam hinc inde mentem auidam consiliorum varijs purpuratorum sententijs. Superfedendum quidam de omni ratione belli Epirotici censebant, donec Ty-

rannus

rannus ipse cum solitis viribus & robore imperij ad euerfionem eius gentis ab omnibus alijs liber & expeditus ire potuisset, nam tunc propter recentes Hungaricas iniurias, & novos ex Mysia tumultus ut id facere posset integrum illi non erat. Alij ab hac sententia non discedentes, mittendum tamen ad fines imperij validum praesidium suadebant, quod nunquam vel sponte sua, vel laceffitum innouaret aliquid contra hostem, tantum finium tutandorum curam ageret. Multis eadem ratione externorum bellorum inducias aliquot annorum petendas esse à Scanderbego non ab re visum est. Interim & respiraturum aliquantisper tot incommodis imperium, & meliorem forte occasionem affore ad iugum homini imponendum, nam secundo loco dicta sententia ea de causa non recipiebatur, quod minime tutum futurum praesidium apud eas praesertim insidias & ingentia hostium dicebatur, si modicum mitteretur. Magnum autem in tot bellorum motibus, & tanta rerum nouitate, nisi incommodisime mitti non posse. Vtilis ratio licet inhonestior & sordida aliquantum nimis multos ad se traheret. Caterum Tyranni aures quamuis id non mediocriter offenderet, fugientis diu tantam ignavia confessionem, quia tamen omnia stantibus tot hostibus expediri commode non poterant, nihil pudendum, nihil sordidum in ea praesertim ratione rerum insolentissimo Regi visum. Quare accito ad se uno ex his, qui pecunias pro redemptione sociorum acceperant, animum suum omnem homini aperuit, & mandauit, ut Sanzacho captiuo id oneris nomine suo imponeret, qui postea referret ad Scanderbegum. Litteris quoque regis de hoc ipso actum cum Sanzacho, qua in manus nostrorum postea venire, ut in conciliando sibi hoste, & eo foedere quarendo, maximam rationem regij decoris, & honoris imperij haberet, ne si multum enixè, & sordida quadam demissione id genus pacis posceretur, postulata cum petentibus ipsis ab elato hoste perinde contemnerentur. Latior longe nuncius hoc mandato discessit, quam spe illa, quam propter acceptam pecuniam redimendi sanguinis sui & sociorum habebat. Quod sublatum iam sibi per aliquod tempus Epiroticum hostem, & respiraturos aliquantisper à tot cladibus Turcas credidit, tamen fefellit facile spes hominem, & Tyrannum etiam ipsum, ut & eundem olim, atq; Amurathem patrem fefellerat. Nam quum Messit allatis ex Constantinopoli pecunijs, inter numerandum ferè multa interferuisset Scanderbego de mandato, & voluntate Tyranni, ille quidem pecunias libenter accepit, cetera verò postulata ita respuit, ut praecidens his verbis sermonem hominis minime diuitiorem eius orationem expectarit.

Non ea, inquit, ratione toties aduersis etiam meis rebus fœdera à vo-

Scanderbeg
respuit pacē
cum Turca.

certò

De vita & gestis Scanderbegi,

certè fortuna mea eò prouexit, ac inanes tanta spe inflauit spiritus, ut vel perpetuam eius possessionem spondere audeam mihi, vel tam insolentem amicitia vestra contemptorem futurum semper confidam. *Quot* arc poterit hac fallaces vultus, & petitores nos forsàn sordidioris apud vos pacis efficere. Tamen quicquid occulta rerum semina, & abstrusus fatorum ordo homini paret, non ideo quicquam hodie ex pristina pertinacia animorum mutamus. Fædissimum omne amicitia genus vobiscum reputamus stantibus tam undique Christianorum iniurijs, tot cladibus, ac sanguine adhuc recenti, quo Græcia iam omnis ac Hungaricum solum madet. Sic ne Peloponnesiaci imperij iacturam hodierna pace compensabimus? Sic & nouam Belgradensem victoriam, ac Hungaricam gloriam, ignavis vobiscum inducijs debonestabimus? Habeat qua potest ipse Scabumetes fædera, nos armis, ferroq; captam semel pacem, & ocium quaremus, præsertim quod non sola nos iniuria, ac perfidia vestra, sed natura potius quadam hostes vobis fecit, sempiternisq; contra se inuicem armauit odijs. Gentiles vobiscum ipse, ac hereditarias quasi inimicitias exerceo, & domestici potius sanguinis, ac mea simul & Epirotica seruitutis ultionem, quam nouam gloriam vllam de vobis quaro, nunquam satis finem laboribus hisce, & periculis factururus, donec vel pristinum ciuibus meis statum, vel inuisum vobis spiritum tradam. Non destitit ideo Sanzachus, sed multis callide consilijs & precibus admixtis, familiaritate quadam trahere ad se animum hominis conabatur, commemorans vices bellorum, & subiiciens multa eius generis per omnia secula exempla. Non desuturum postea tempus ad arma, si tantum momenti in bello ponat. Interim (decennales enim inducie petebantur) reparari melius vires Epiroticas, animosque ad nouam gloriam & vindictam posse. Vincebatur paulatim Scanderbegus, & descendens aliquantum ab arce illius sententia leniores aures postulatis hostium præbere videbatur, tamen nunquam adduci potuit ab homine, ut vel menstruas inducias faceret, nisi Sfetigradum, & Belgradum in premium eius rei accepisset. Ita re infecta, Messit cum socijs abiit ex prouincia, impetrata tamen pace à Scanderbego, donec ipse retulisset ad regem, qua ab illo pro inducijs fiendis conditiones petebantur. Dimisi sunt & alij plures cum Sanzacho, præter illos 40. quibus Scanderbegus gratis, & magni animi affectu quodam libertatem simul, & patriam concessit. Cæteri quoque soluti vinculis, quidam nouos, & Christianos homines inducentes, domicilium fixere in Epiro. Cæteri ad varios, & omnes serè passim Christianorum reges destinati, tum Hispania, tum regi Gallorum præter captiuorum sat magnum numerum, equi & spolia omnis generis missa, atque ad alios identidem alia. Vrbs Roma serè sicut fama, ita ornamentis eius victoria repleta. Ita statuerat pro virili Scanderbegus totum penè orbem

Conditiones induciarū referendā ad regem.

Spolia omnis generis missa regibus Christianis.

bem eleganti ea liberalitate sibi deuincire. Adiunxit præterea his donis legatos, & frequentes adhortationes ad cõcordiam, ac preces sedulas, ut iam ex diutino somno expergiscerentur, & libertatem tandem Christianam è tot sordibus, ac imperio Turcarum emergere facerent, atq; crescentem sibi in visceribus pestem, paulatim ad cor ipsum subire non paterentur. Dona in Apuliam (ut neq; hoc omitamus) ad suum Alphonsum decretas speciosi triumphi cuiusdam formam præ se tulere. Amesa etiam Neapolim ductus in carceribus iussu patruum in magna custodia habendus, nam neq; de eius redemptione curatum à Tyranno est, neq; si petitus fuisset, Scanderbegus vltro satis auri argentiue pondere hominem erat dimissurus, perpetuis vinculis illi ad perpetuam infamiam, & supplicium decretis & constitutis. Relatum est interea ad Ottomanum de voluntate Scanderbegi, & conditionibus induciarum, qui licet ingentibus vndiq; curis premeretur, tum propter recentes Hungaricas iniurias, cum illa re maxime, quod Christianorum conciliabula contra se quotidie fieri agente Romanorum Pontifice audiebat, tamen (ut magni erat animi) rem minime responsõ dignam ratus, præsidium insigne decernit in Epirum ad custodiam prouincie, id quod nuper varijs sententijs actum retulimus. Hamur, & Sinam, duobus peritis militia viris ea res demandata, atque decem equitum, quatuor pedatum millia cuique eorum ad id muneris assignata. Sat idoneus visus est numerus, qui arma Epirotica fatigaret, & nonnihil terroris victori etiam, ac fortissimo hosti adueheret. Tamen æquè prohibitus uterq; moliri quippiam contra hostem, etiam si egregia occasio affulisset, nisi pro finium, & assignati sibi loci tutela. Aestate omni in eis vltro citroq; rebus consumpta. Dimidium serè autumnus erat, quum ex Constantinopoli his copijs discessum, & fama simul eius rei iter hominum præcedens ad Scanderbegum peruenit, ignarum omnium, quod Sanzachi fidem secutus, expectabat audire de ratione induciarum, quid scilicet de postulatis suis spectum fuisset, quid acceptum. Quamobrem Croia subito relicta, atq; ingenti festinatione peruolatam in Dibras. Collectus ibi exercitus, ac copijs momento temporis renouatis, expectatus audivisse hostis. Qui non diu tardatus, paucis post diebus aduenit, sed decem amplius millibus passuum procul à stationibus Castrioti, fixis signis, nostrorum fines non est ingressus. Epirensis nihil mouit, sed quum appropinquare audisset, ordinatis, & habitis solum ad signum expectandum legionibus, in castris se continuit. Nam quum ea multitudo hostium aduentare diceretur, credidit in ea loca, & ad se opprimendum facile transgressuros. Sed ubi per custodias montanas, & id spectatorum genus, fixisse sub Alchria tentoria, & omnibus impedimentis ibi collocatis resedisse cognouit, ratus die sequenti refocillatis corporibus castra moturos, & prodituros ad bellum. Per noctem

Amesa iussu patruum ad Alphonsum in carcere subarcta custodia habendus nutritur.

Tentoria sub Alchria.

v magno

De vita & gestis Scanderbegi,

*magno silentio saltus quosdam, & valles vicinas impleuit armatis, ut me-
dios occluderet, & improvisos eis exciperet insidijs, si sibi res gesta fuisset,
& collata (ut putabat) signa. Mansum in ea inani expectatione duobus*

Castriotus
mouet signa
in hostem.

*pene diebus, noctibusq; integris, sed nusquam miles visus, aut tumultus ali-
quis auditus. Scanderbegus itaq; impatiens mora, die sequente mouere
in eos signa, & petere ultro hostem statuit. Quum nunciatum est exerci-
tum in duas partes diuisum, & Hamur cum dimidio copiarum ibi reman-
sisse, Sinam cum reliquis campestris pologi Mocreas versus perisse, unde
aditus in Dibram superiorem atq; Modrissam erat: nam Alchria, quam
Hamur obtinuerat, Dibram inferiorem, atq; Sfetigradu oppidum ipsum
quoque hostile spectat. Ita summo consilio partiti sunt Dibras, ut perenni
custodia hoste utrinq; sollicitum tenerent, 30. amplius millia passuum inter
ea praesidia interiacebant, nam à Sfetigrado ad Modrissam totidem com-
putantur. Epirensis itaque collectis extemplo, & reuocatis insidijs, quas
hincinde sparserat, ac reductis omnibus in castra, nouum consilium cepit
augendi exercitus, ut commode ubique partiri, & prospici ad utrunq; pe-
riculum possent. Procurata recte sunt omnia, & mira celeritate ampliata
copia, mille quingentis ferme peditibus additis, nam eques non ita facile
comparari poterat. Mox & hic miles diuisus, sed non equis partibus, Ta-
nusius, & vnus ex Stresijs nepotibus, atque Peicus Emanuel in Dibram
inferiorem cum tertia non amplius militum parte missi ad Synam, impe-
tus, si opus foret, excipiendos: nam minus inde periculi, & difficilior in-
gressus in fines nostrorum erat propter difficultatem locorum naturali
muni-*

Consilium au-
gendi exerci-
tus Scander-
begi.

munimento, & *Mcocreas* valles crebris vndiq; montibus determinatas, qua cum *Dibra* ipsa superiore censentur, tamen *Epiroticum* imperium ab hostium agris distinguunt. Sed mandatum *Tanuisio*, *focijsq;*, ne pedem extra assignatos limites efferrent, vel quippiam nisi pro suis suorumq; defensione molirentur. Ipse reliquas copias cum *Mose* in *Dibra* superiore retinuit. Idcirco maiore militum, praesertim equitum numero sibi seruato, quod & liberior aditus hosti in prouinciam, atq; patientiora omnia ab ea parte erant. Et laceessere ipse ad certamen viros, atq; fortunam belli experiri statuerat, neq; diu segnes dies noctesue in ea deliberatione consumpsit, praesertim quod hyems iam bellis inimica in prociectu quasi erat, sed pulsus vix ea die tenebris, relictis castris, ipse cum mille amplius equitibus *Alchriam* petijt, ducto cautissime per saltus quosdam & incommoda locorum milite, ne ab hoste medius inter *Sfetigradum* & stationes eorum occludi posset. Et quum aliquantum itinere in tempesta nocte emensus esset, non multis milibus passuum procul ab oppido, disposito hincinde atq; abscondito in insidijs milite, reuersus est in castra. Ibi nullo interuallo ad quietem dato, quum in ortu diei esset, expediri signa, & copias omnes cum cibarijs tantum eius diei subet. Nam impedimenta, & tentoria ipsa (ut erecta stabant) inde non mota, sed egregia (ut consueuerat) armatorum manus ad custodiam eorum relictas. Totum ferme matutinum tempus in ea expeditione, & in ipso itinere abiit, donec deuentum mille paulominus passibus propè loca insidiarum, quum & corporibus consulendum erat, & noua ratio aliqua ordiendi certaminis, atq; euocandi hostis capienda. Illud facile, & pari ab omnibus peritia expeditum. Ad hoc magis erat ingenij, consilijq; adhibendum. *Mosi* id ultro petenti munus non negatum, & vix cuiquam ex nostris ad laceessendum, & fallendum hostem aptior inueniri eo homine poterat. Sexcentos equites accepit, ne si cum paucioribus isset, proliuor foret hostibus suspicio fraudis. Tamen aequè frustra tentata res, & cōsumpta inani ludificatione magna parte eius diei, reditum ad *Scanderbegum*. Vix noui consilij quippiam restabat, nam ire vniuersis copijs vsq; ad stationes hostiles, & difficultates locorum, & supereminens vrbs, sub qua castrametatus fuerat *Hamur*, ingentis certitudine periculi prohibebant. Tamen deductis in colle quodā vicino copijs, ibi expectata nox, & per noctem datum insidijs signum, ut ad socios se reciperent. Mane cum omni exercitu, procursationibus, quo magis fieri potuit, vastatum id agri, quod ab ea parte iacebat, ut id saltem spectaculum rei indignitate moueret hostem, sed modica rei periculosam tutelam eodem tenore aspernatus regius, tenuit se intra stationes. Audio tamen, quum factus finis eius excursionis esset, & vasa iam colligerentur a nostris, nuntium à *Barbaro* ad *Castriotum* missum, declarantem voluntatem Tyranni, & dicentem insuper, ne hostem, ne se

Moses apertissimus ad fallendos hostes.

Nuntius *Barbari* ad *Castriotum*.

De vita & gestis Scanderbegi,

ipsum inutili eo ultionis genere fatigaret, sua se potius quam aliena deua-
stare, quippe qua ipse indefensa relinquat. Respondisse Epirenses, differri
fortunam eorum posse, tolli non posse. Deceuisse se omnino ad bellum homi-
nes pedibus si oporteat trahere, atq; ita utrinque discessum. Nam instan-
tibus iam frigoribus, differri in aliud tempus ea consilia visum est. Quare
Mose ad custodiam prouincia cum solito robore militum dimisso, & reli-
quo exercitu ex maiore parte soluto, ipse cum paucis Dibram inferiorem,
quam Tanusius obtinebat, inuist. Inde quoque renouatis insidijs aucupa-
tus hostis, & frustra tentata re, uno ex Stresijs cum modico presidio ibi re-
lictio, Croiam ipse cum ceteris in hyberna reuersus est. Moses interea in-
quietam hostibus hyemem fecit, sed magis oculos hominum mouit, quam
arma. Id quoque tum ipse, tum Modrisseum presidium saepe frustra ten-
tatum iussu Scanderbegi omisit, praesertim quod nuncijs actum inuenio à
regijs (ut antea fecerant) orantibus, ne se hostes tam pertinaciter quere-
re uellent, quos habere nequirent. Sic neque negando satis, neque conce-
dendo quippiam, res in uernum tempus protracta. Collecto tum exerci-
tu Castriotus, ad euocanda perenni ludificatione hostium arma perrexit.
Illatisq; multa audacia signis, quum die quodam perrumpere interiora
agri Albriensis usque ad ipsa Barbarorum statua uellet, opposito illor-
um robore facile prohibitus est, quum in locis etiam ipsis multum ad de-
fensionem momenti esset. Epirensis licet eo proposito per eam diem frustra-
tus, non tamen destitutus animo, augere vires, & numerum militum ad
eam rem exactius tentandam statuit, sed segnius id procuratum, quum
minimum commodi, laudisq; speraretur, & id ipsum non sine periculo a-
liquo. Illa tantum ratione, ne assueti armis, uelut proprio aliquo opere
viri ocio marcescerent, cura eius rei non omissa. Dum ea utrinque frigi-
de ageret Hamur, non utile solum prouincialibus, sed laudi quoque sibi
apud regem fore ratus, si Scanderbegum aliquo modo allectum abstra-
xisset ab armis, impetrata per nuncios ab eo colloquij facultate, in Di-
bram ad illum in tentorijs commorantem uenit pulcherrimis donis ad-
uectis, orsusq; à commodis pacis, & his, qua antea egerat, longiore ser-
mone expugnare hominis ingenium conatus est, non solum priuata cum
eo amicitia desiderium suum aperiens, sed & publici cum Mahumete
foederis mentionem insinuans. Accepit dona Castriotus, & liberalita-
tem uiri amplexus, mox alijs muneribus illa nihilo humiliore animo re-
compenlauit. Ad ea uero, qua de foederibus Tyranni narrata fuerant, ue-
lut ira accensus:

Castriotus e-
uocat hostiu
arma.

Castriotus re-
spuit Tyranni
foedera.

Non ea inquit Mahumetis uel fides, uel officia in nos sunt, ut audi-
re quippiam de amicitia eius a quis auribus possimus. Accepta est à nobis
nuper legatio, postulata eius audita, & quibus visum est mihi conditioni-
bus pro

bus pro honore, & utilitate Epirotici imperij appositis, ad eum remissa. Responsum expectauimus (neque enim quod ad alia attinet) cogi cuiusquam voluntas potest. Arma interea deposuimus, quousq; ea quasita hinc inde fœdera in suspensio starent, sed contempti ita ab illo fuimus, ut neq; responso saltem, quale hostem oporteret, dignos esse censueris. Quare quo ad publica cœcordia iura, nihil diutius te referente sumus audituri, tibi, si quid in tot communibus odijs polliceri hosti potest, fides à nobis, qualem ipse promerueris, non est defutura. Tamen quod pertinet ad compescendam lasciuiam militarem, & assuetas prouincialium nostrorum incurSIONES, nihil ipse polliceor tibi, vel rei ullius periculum in me suscipio. Neque enim genus ullum publici fœderis uobiscum, quod semel contemptus contempsi, admittit animus. Ardor dumtaxat ille uisionis tui comitate ingenij fermè restinctus resedit. Publico odio nihil adimitur, tibi priuata hac necessitudo, si quid forte vel temporum, vel fortuna uarietas parauerit, multum est & decoris fortasse, & commodi allatura.

Hamur eo responso neque letus, neque castus omnino, osculata de morte gentis simul hostis, simul amici manu, discessit. Isdem serè blanditijs & Synam pergenti ad eam partem Scanderbego occurrit, neque difficiliores aures uiri postulatis suis inuenit: nam & vulgus ipsum, ac maior pars militum nostrorumq; tamdiu quasitam pacem, & tot hostium uota non aspernati haud egre ascensuri uoluntati illorum uidebantur. Quare paulatim traiectis ad ocium animis, & praesidia nostra utrinque aliquantulum dimissa, & quieta ea estiuua, vel segnia magis transiere. Scanderbegum ad cœuila munera, & reliqua id genus ornamenta prouincia conuersum, Alphonfi regis molestissima mors per eam astatem nunciata ita rebus singulis publicis, & priuatis auertit, ac dolore penè confecit, ut recentis uictoria memoria penitus oblitterata, ac hostium cura omissa, eam iacturam publico mœrore ac squalore per multos dies prosequeretur. Et fuit profecto non indignus Alphonfus, qui nedum Epiri, & sociorum, sed totius orbis terrarum longas querelas, atq; apertas lachrymas secum ferret. Mæstissimum aque omne cum eruditorum, tum militarium uirorum genus reliquit optimus optimorum omnium Mæcenas. Extincta aque cum eo sunt sua literis, sua armis premia, ac studiorum cunctorum ornamenta uix longo fortasse postliminio reuersura. Ita nullus (pace omnium posteritatis praesertim dictum sit) illo melior vel uirtutis, vel meriti humani aestimator multis seculis effulsit. Regiam praeterea comitatem, ac tantum in rebus facietis, quantum in grauib; ingenij, & omnium (ut ita dixerim) horarum iudicium uiri quis non appositissimis semper praconijs excoluerit? Variante fortuna, & nunc secunda (ut sit) nunc aduersa maxima ubiq; gloria parta. Adhac in tanta clementia & liberalitate uix ul-

Colloquunt
Scanderbegi
cum Hamur
& Synam.

De morte Al-
phonfi regis
Arragonum,
optimorū om-
nium Mæce-
natis.

De vita & gestis Scanderbegi,

Alphonfus se-
nex moritur.

lus regum eius statis tantas opes, & adeò locupletes thesauros reliquisse narratur. Debit itaque non iniuria flere Epirensis tam fidum & potentem defunctum amicum, ex quo illi, si vel fortunam inspexisses, vel voluntatem, licebat omnia ad honestatem aequè, ac utilitatem, tanquam ex the-

sauro quopiam peculiari depromere. Illud tantum aliquantisper merentis molestiam minuebat, quod senex iam admodum Alphonfus, ereptus sibi non iniquo iure naturæ videbatur. Quod supererat in eare officij & pietatis, summa celeritate, atq; prudentia persolutum. Legati ad Ferdinandum filium novum Regem missi, & patris casum deploraturi, & de novi auspicijs regni de more congratulaturi, ac commemoratione paternorum officiorum, & Epirotica amicitia deincturi, aucturijq; animum adolescentis. Ornauere munera quoq; solita eam legationem, & commissum legatis, ut Amesam ducerent in Epirum, conantem tamdiu tum propria fortuna misericordia, auctoritate, & gratia amicorum, patruum sibi reconciliare, qui adhuc in carceribus sub custodia erat: nam licet in ea mutatione rerum, & nouæ Ferdinandi fastigio fortuna mutata multa essent, & soluta fermè vincula cunctorum in tam publica laticia fuissent, Amesa tamen ne animus Scanderbegi in eo liberando offenderetur, semper eodem custodia tenore tanquam certum patruo depositum seruari iussus est. Suscepta est, prout potuit magis honorifice legatio nostra, in eo præsertim tumultu rerum, quum confusa undique omnia, & nihil adhuc pacati in nouo regno esset, turbata maxime propter mortem Alphonfi pace Italia. Amesa Croiam ductus, iterum à patruo sub custodia habendus statuitur, sed minus du-
ris car-

Amesam in Epi-
rum remitti-
tur.

vis carceribus. Hoc quoque ipsum quod supererat seueritatis et odij, paulatim assidua nepotis querela, et mixta precibus lachryma expugnarunt, atque paterno animo Scanderbegus mox vitam homini cum libertate atque dignitate omni donauit. Sed Amesa non immemor pignoris, quod apud Ottomanum reliquerat, et timens uxori, liberisque, si ea libertate et clementia patruum uteretur, actis illi maxima veneratione gratias:

Salutis tu, inquit, nostra rationem, nullo meo merito, sed sola patientia tua habuisti, equum est me quoque vita parcere aliorum, ne dum nimio salutis et dignitatis mea studio liberalitatem amplector tuam, hodie hoc beneficio tuo illos perdam omnino, quos satis olim perfidia mea perdididi. Est infelix atque innoxia uxor apud Mahumetem, sunt paruuli, atque ignari liberi nostri, viuunt tamdiu hi, viuuntque, donec suum me apud te vincere Tyrannus credet, quum ab alienatum tibi presenti beneficio, et uita liberalitatisque munere sentiet. Discindet protinus, distrahet ferus creditor inane fidei nostra pignus, et dabit innocens sanguis paterni sceleris poenas. Fallendus est igitur arte aliqua Ottomanus nobis, ut seruem interim id pignus, donec redimere prorsus postea oblata occasione possim. Arripiam fugam ego hac nocte ex Croia, uelut fractis, te inuito atque ignaro, carceribus, confugiamque ad Mahumetem omni simulatione, atque dissimulatione veteris in eum animi, fideique, nihil omittere uel in audiendo, uel in dicendo de tuis rebus apud credulum Regem, que antea meliore nostra apud eum fortuna consueueram, ut adempta illi omni suspitione, si quam propter captiuitatem meam, et diuturniorem apud te moram contraxisset, aufugere denique ab eo cum tota familia possim. Adiuuabis tu quoque multum hanc rem, si grauem molestiam quandam ex ea fuga nostra publice ostendes, atque culpam eius, custodibus carcerum, (ut solet) apposita criminatione obijcies. Interea tamen temporis donec apud Tyrannum stabimus in expectanda reditus nostri occasione, exploratoris, spectatoris loco erimus tibi, nihil molietur, nihil apparabit aduersus te hostis scientibus nobis, quod aures, quod iudicium tuum lateat.

Nihil negauit patruus, sed quum vitam, inquit, et reliqua uitam ornantia concesserimus Amesa tibi, nihil prohibemus, qua utiliore possis eam ratione accipere, atque seruare simul eos, qui te salutis, ac libertatis sue debitorem non iniuria possunt per omnia secula poscere. Itaque perge, accipe tempus, rationemque, qua potior uidetur tibi, et corrige te ipsum tandem, donec satis et ad emendandum et corrigendum superest temporis. Nos omnia credimus tibi, et probamus hoc consilij genus, neminem falles Amesa, decipies neminem praeter te ipsum, si Barbari fidem et consuetudinem diutius sequeris, quum par ibi discrimen corporis, et anima tua, et tuo-

Sermo Amesa ad Scanderbegum, de uxore & liberis.

Consilium de liberanda uxore & liberis.

Scanderbeg annuit Amese.

De vita & gestis Scanderbegi,

rum versetur. Quandocunq; venies, gratius es nihil factururus, & idem erit apud nos tibi fortuna & dignitatis locus.

De Amese pro
fectione ad Ot
tomanuman-
nuente patruo.

Facta aque omnia ac dicta, pari quoque ferme celeritate eadem nocte Amesa procurante tacite patruo, à carceribus simul & Croia abiit. Mane fuga eius propalata, & castigata multis verbis ignavia custodum, ille ad Tyrannum ea simulatione, atque rumore fuga perlatus facile que proposuerat, & maiora alia persuasit homini. Dignitas tamen pristina ei non fidei suspitione, sed fortuna potius fortasse culpa non usquequaque restituta. De re ditu suo in Epirum aut non curauerit, aut fugiendi facultas illi non affulserit, inanis pollicitatio omnis fuit, quin parum post temporis mortuum in Constantinopoli narrant, relicta ibi uxore, liberisq;. Et multi à Mahumete veneno sublato credunt indignitate, cum velut authorem quendam memorabilis illius Aemathie cladis diutius ob oculos versari sibi. Ita vnde minime timebat, ultorem perfidia sua inuenit. Et is finis viri fuit non indigni sanè memoratu, si temperatiores spiritus ad regnandi libidinem ingentibus animis infereret natura. Scanderbegus per id tempus nusquam turbata Hamur, & Sinam pace, nisi quid inconsulto eo priuatim militaris licentia innouasset, nunc Dibras, nunc reliqua prouincia loca inuisens, multa & ad utilitatem, & ornamenta prouincialium construxit, ampliauitq;, in Aemathia presertim, ubi multa veterum monumenta restauranda iacebant. Non destitit interea Ottomanus per Hamur & Syenam tentatam toties frustra rem cum Scanderbego agere, spe concepta reconciliati sibi animi, propter id ocium nostrorum. Tamen nihil unquam exoratum quoad publicum fœdus. Priuata amicitia cum regis seruata.

Pax inter Tur
cam & Scan-
derbegum.

*Et sic paulatim allectis eo ocio populorum animis, hostilia utrinque odia resederant, ac præter nomen solum effectus omnis publica pacis vige-
bat.*

MARINI

MARINI BARLETTI SCODRENSIS SACERDOTIS DE VITA ET GESTIS SCANDERBEGI EPIROTARVM PRINCIPIS, Liber Decimus.

*V*Mis esset rerum Epiroticarum status, Scanderbegum interim fata ad nouam gloriam, & nouum hostem in Apuliam euocabant. Quae regio Italia iamdiu maximum porrò exemplum rerum humanarum, ac inconstantiae fortune documentum, nullius satis imperio tuta, ab externis semper armis, atq; ducibus vexabatur. Venerat eo namq; sub id tempus ex Gallia Johannes dux, Renati Regis filius, cum ingenti exercitu, quod id regnum hereditario quodam ad se iure deuolui possebat. Recenti itaq; excitato bello, eoq; fortune fauore usus, breui cuncta ferè armis vendicauerat, quum ius omne penè uniuersum, ac spem omnem imperij Ferdinando Regi turpiter obfesso, è manibus extorsisset. Sed ne in obscuro sit eius belli initium, & ratio tot simultatum, quae & suspensam aliquandiu Italiam, & maximos Christianorum Principes per multos annos sollicitos habuerit, aliud est hoc loco exordium mihi, & res ab ovo quodammodo repetenda.

Tempore quo Urbanus sextus Pontifex summus cathedram & sedem

Varij rerum motus & successus, diuersi q; bellorum euentus, atq; mutationes status regni Neapolitani.

Iohannes dux Renati filius.

De vita & gestis Scanderbegi,

Schisma Vrba-
ni sexti & Cle-
mentis Papa.

beati Petri regebat, Johanna quaedam huius nominis prima (ut fertur)
natione Epirotica, patria Dyrrachina, Neapolitanum regnum posside-
bat. Quae Clementis pseudopapa, qui neq. Catholice, neq. rite ad summum
Sacerdotium electus fuerat, ex quo schisma in Ecclesia Dei maximum
ortum, partes secuta, plurimum ei prestabat fauorem. Quamobrem Vrba-
nus contra eam Carolum Hungaria Regem cum copijs in auxilium ac-
cersiuit, qui valido exercitu in Italiam traiciens, Johannam regno, vi-
taq. priuauit. Quo facto, Carolum firmato Apostolica sibi auctoritate, pa-
catq. eo regno, in Hungariam mox reuersum, veneno perijisse ferunt. Cui
Vladislaus eius filius armis clarus atq. strenuus in regnum successit. Qui
postquam in Hungaria atque imperio paterno pedem fixit, in Apulia re-
gnum cum exercitu transuolauit. Quo obtento, diu quiete pacificeq. vixit,
atque regnauit. Sed ut est mens hominum vacua atque mutabilis, elatus
fortuna afflatu, non contentus eo tantum regno, & statu (erat enim impe-
rij valde cupidus) ad altiora mente prouolauit. Proposuerat namque sibi
atq. decreuerat, Roma, totiusq. Italia imperium occupare. Ex quo primo
populum Romanum ad seditionem contra Bonifacium nonum vbi Pra-
sulem excitauit. Qui ex vrbe fugatus, Viterbium se recepit, sed tamen non

Seditio popu-
li Romani co-
tra Bonifaciu
nonum Pont.

propterea tunc urbem ingredi, nec ea (ut iam animo conceperat) potiri
valuit, quoniam maior populi pars ei aduersata est. Verum postea tem-
pore Gregorij xii. per Pontificis absentiam maiori vsus populi fauore,
facto in urbem impetu, eam occupauit. Mox ulterius progressus, Florenti-
am subiugare contendens, Florentini, qui in libertate viuere soliti erant,
nec seruitutis iugum vllatenus pati volebant, procuratione cuiusdam vir-
ginis, & adolescentula, cum qua ipse rex Vladislaus consuetudinem ha-
bebat, veneno illum de medio sustulerunt, ex quo seipos, & Italiam om-
nem à metu & tyrannide liberarunt. Vladislao itaque rege, qui & Lanci-
lagus vulgo dictus est, sine liberis vita functo, qui per annos 29. in regno

Vladislaus
rex, dictus Lá-
cilagus, vene-
no subiacu.

Apulia imperitabat, Johanna soror succedens post mortem eius, regnum
obtinuit. Quae Principum quorundam consilij, & adhortationibus ami-
corum impulsam, Jacobo Picenno comiti nupsit. Is quum minime ex eius
voluntate regni curam ageret, repudiatus ab ea, atque regno est deiectus.
Susceptum itaq. regni onus ipsa aliquandiu tenuit, donec Principes idem,
& duces regni, ut pote quibus iniquum mulicre imperium, & indignum
videbatur sine rege esse, maximo studio orantes petunt, eligeret virum ali-
quem, quem à Republica censeret, & cuius eos imperij pænitere non posset,
filiumq. sibi adoptaret. Aliorum vota ad Alphonsum Arragoniae regem
id rei deferebant, ab alijs Ludouicus Andagauensium dux, non minori
fauore excipiebatur. Dum haec iactantur, interea & in quascunq. senten-
tias trahuntur ea diuersitate animorum, Alphonsus vir summus quidem
ingenio,

Iacobo Picen-
no nubit Io-
hanna.

ingenio, & nominatissimus ea aetate Princeps, re praeterea cognita ad id maxime edoctus instructusq;, prior in Apuliam aduolat, priori enim (ut aiunt) potior solet esse conditio, sicq;, sine ullo certamine à regina adoptatur. Veruntamen vergente tempore (ut est rerum humanarum status inquietus) similitates primum inter eos oriri cœpta, eò deinceps creuerunt, ut maioribus indies odijs inter se certantes, maximos astus, atque motus excitarent. Alphonsus tamen, utpote quem tum ira iustior, tum maior populi fauor armabant, quum tot indignitates ferre nequisset, obfedit tandem eam in Neapolitana vrbe. Regina cum in eo statu res suas videret, ut appareret victi finem imperij, & summa rerum adesse, legatos repente cum literis in Galliam mittit, ad accersendum Renatum Regem, Ludouici fratrem, ut maximis itineribus cum copijs ad eam obsidionem soluendam properaret, cui etiam adoptionis iure Apulia imperium promittebat. Facto igitur ingenti exercitu & maximis Gallorum copijs, confestim Renatus in Siciliam & Apuliam irrupit, regina facile ab obsidione defensa. Mox ab ea (Alphonso tamen prius tanquam ingrato è familia deiecto) adoptatus est, & vniuersi regni haeres institutus. Non multo post temporis, quum Alphonsus & reginam mortuam, & Renatum regno se immiscuisse aduerteret, ingens bellum, quod annorum quatuor spacio deductum est, aduersus eum excitauit, quem tandem eadem variante fortuna vicit, regnoq; exiit. In quo quum ipse postea per duos & viginti annos vixisset, moriens postremo, Ferdinandum vnicum filium, (licet non legitimum, neque populo acceptum, regulisq; charum) & bellicis rebus maxime insignem heredem ex testamento cauit. Quem & Pius Pontifex maximus Apostolica auctoritate in imperio confirmauit. Eo cognito, Johannes Renati filius, & Ludouici regis Francorum consanguineus, tum Andagauensium dux, ingenti mox coactò exercitu, & maximo copiarum numero, Apuliam infestis signis perit. Sequebatur eum pluribus copijs, ac mercenario milite, & Jacobus Piceninus comes, sagacissimi ingenij, & bellicis artibus ea aetate factusq; clarus, cui totius exercitus summa commissæ erat, ubi cum omnia repente vario tumultu ac metu impleisset, regnum ferme totum breui in fidem suam recepit. Defecerant namque ad eum Tarentinus, Vesignanus, Rusanus, Soranus, Attens, Salernusq; Princeps. Ad hos Dux Venusinus, Marchio Crotonensis, comes Campi Bassi, ceteriq; ferè omnes Sicilia, atq; Daunia optimates, versis in Regem armis. Ferdinandum autem dux Dandi, cum duce Melfa, comes Fundi cum Arriano comite, Matalunag;. Item Caraphi, Diamedi nobiles Neapolitani, & alij pauci ferè sunt secuti. Qui quum omnes hinc & inde ad bellum praeparati, instructiq; essent, agrum Sarnianum sibi ad pugnam elegerunt. Quò itum, dispositis ex vtraq; parte aciebus, ordinatisq;, concursus est,

Alphonsus princeps in Apuliam venit, & à regina adoptatur.

Renatus Gallus adoptatur post hunc.

Alphonsus superat Renatum.

Alphonsus moritur, Ferdinandus succedit.

Bellum Ferdinandum cum Iohanne Renati filio.

De vita & gestis Scanderbegi,

certamenq; ingens atq; acerrimum commissum, in multam diem processit. Multi virinq; desiderati sunt. Victoria tandem penes Gallos, ad comitem Jacobum stetit. Ferdinandus verò fugatus, amissis castris, ac impedimentis, cum paucis admodum Neapolim aufugit. Quod quum Pius secundus Romana tunc libertatis, & Christiana fidei custos cognouisset, veritus, ne si Galli Apulia regnum occupassent, victoria elati (ut sui moris est) libertatem Italia adimerent, una cum Francisco Sforcia Mediolani duce, Federicum Vrbinatem, & Alexandrum Sforciam cum maximis copijs in Regis auxilium mittendos expediunt. Qui quum Abrutium intrassent, comes Iacobus cum Gallico exercitu eis fortiter occurrit, quo in loco prope ciuitatem qua dicitur sancti Fabiani, bellum maximum, & certamen atrox initum est, in quo Galli prostrigatis hostibus, praclaram victoriam (licet non incrementam) consecuti sunt. Quo audito Ferdinandus rex, qui Neapoli commorabatur, timens ne Galli ibidem eum obsidione premerent, Reginam in urbis tutelam dimisit. Ipse verò cum Gallicis pariter, & domesticis armis resistere non posset, regno fermè vniuerso amisso, in oppidum Baretis cum paucis ferè copijs aufugit. Sed Piceninus audita Regis fuga, relicto in Abrutio valido presidio, ne inde nouus hostis erumperet, ipse cum copijs eum secutus ad Baretim oppidum, quo Ferdinandus erat, aduolauit. Interim verò Pius Pontifex, una cum Sfortia Mediolani duce, coactò nouo exercitu, quem in Regis Ferdinandi auxilium miserunt, sed vijs ab hoste praclusis, & occupatis itineribus minime pertransire potuerunt. Maior tum Pium cura incessit, quare externa aliqua virtute, & claro duce opus esse ratus (id quod maximum in ea re videbatur) Scanderbegù Epirotarum, Macedonumq; Principem, tunc multi nominis, & unicum Romana sedis cultorem, patris praeterea olim consuetudine, nec ipsi Ferdinando ignotù, acciri in Apuliam cum exercitu suo omnes sententia decernunt. Tantum momenti in vno viro erat. Nam à parte maritima veniens prohiberi non poterat ab hoste, sed quum opus foret copijs ex Italia venientibus iter referaret. Non possum proinde non mirari hoc in loco (verum ingenue fatebor) atq; iniquo animo ferre, carra scriptorum in claros viros ingratitude, qui quum bellum hoc passim tanto studio exoluerint, de Scanderbego, ne verbum quidem additum inueniam, tanquam non maxima ipse fuerit belli huius appendix, & vnicus (vt ita dixerim) regni eius asser tor, & liberator, ac regia libertatis vindex. Quem Rex ipse Ferdinandus quoad vixit, & patrem deinceps salutauit, & ei ob merita, ingentiaq; premia virtutis, urbem Trani cum duobus haud ignobilibus Apulorum oppidis aequè grato ac liberali animo dono dedit. Quippe postea semper ex quo infelici fato, cum paterno eorum imperio res ceciderunt Albana Scanderbegi posteri tenuère, & hodie licet ex ali-

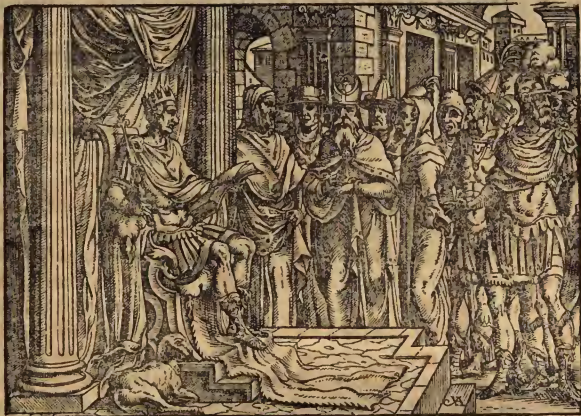
Certamen inter Italos & Gallos. Victoria Galorum. Fuga regis ex Neapoli.

Ingratitudo quorundam scriptorum in claros viros.

Ferdinandi gratitudo in Scanderbegù.

qua parte intueri. Interim verò Oratores Pij Pontificis, Sforcia, ac Ferdinandi Regis, cum literis ad Scanderbegum applicuerunt. Quem exhortabantur, rogabantq̄, vt cum exercitu & copijs ad ipsum Regē Ferdinandum amicum suum liberandum, tutandumq̄, traicere properaret. Quod quum Scanderbegus accepisset, vt erat sacrosancta Apostolicae sedis studio-

Legati Pontificis ad Scanderbegum,

sisimus, non immemor praeterea amicitiae Alphonsi regis, cui summa iurata beneuolentia deuinctus, perbenigne hoc munus, negotiumq̄, conscientium suscepit. Fugit florido milite, robustoq̄, exercitu confestim in Dauriam traiciens se contulit. Verum priusquam è regno discederet, quam cautè, quam callidè & celeriter potuit, cum Mahumete Turcarum Principe composuit, & annuas cum eo inducias fecit. Reliqua verò omnia imperij sui (vt oportebat) disposuit atq̄, firmavit. Cuius regimen & tutelam uxori, ac quibusdam proceribus amicisq̄, commisit. Quo facto, Goicum ex sorore nepotem, virum armis factisq̄, clarum, atq̄, strenuum cum quingentis electis equitibus in Siciliam, qua est circa Pharum, praemisit, vt prius inde hostem infestaret. Dehinc ipse post crebras supplicationes, & orationes pro victoria, sua, suorumq̄, incolumitate ad Deum peractas, exercitum suum praemisit, partim in portum Dyrrbachinum, partim in Achrolyssum, seu Mediam, & in sinum Rizicum ad naues & triremes, quas Pius Pontifex cum Sforcia duce ex Italia in Apuliam traiciendum miserant. Reliquum verò copiarum in Ascriuium, indeq̄, Ragusium secum ad naues deduxit. Sed antequam ulterius procedam, parumper hinc à proposito digredi consitui, & urbem Ragusinam quoquo modo possim,

De vita & gestis Scanderbegi,

Descriptio vr-
bis Ragusinz.

describere enit ar. Est enim Ragusiu hac tempestate, quod alio nomine Epi-
daurum vocitant, vrbs (vt quibusdā placet) in Liburnia ad mare posita,
qua naualia ipsa, & portū satis accommodatum habet, in cuius defensione
turre munita constructa est, eius ambitus vltra mille passū excurrit. Ar-
cem inexpugnabilem habet montibus hincinde cinctam, opere, arte & ma-
nu egregie munitam, templis referta est vrbs, adificijsq; ornata magnificis,
fontes ingentes ac perennes in ea per fistulas & aquarum ductus continue
scaturiunt. Quae quidem ciuitas optimatum moderatione, ac civili regi-
mine vititur. Fundatores eius Epidaurēses primos fuisse perhibent. Agrum
verò non amplum, sed montuosum, saxosumq; cum duobus oppidulis possi-
det. Ragusinus populus, & ciues, cum omni gente pacem & commercium
habent. Tributa Hungaris Turcisq; soluunt. Principem sexto quoq; men-
se sibi deligunt, quem lingua peculiari Chenesium vocant. Mercimonia
tam terra, quàm mari vndique suis nauigijs conuehunt, ceterosq; Dalma-
tia, & Liburnia populos opibus, & reliquis bonis, atque virtutibus facile
superant. Qui etiam quum liberi sint legibus, moribusq; instructi, Ve-
netorum more Senatū, & Magistratus, ac Patritiorum ordinem habent
à plebe distinctum. Patritij soli Rempublicam ipsam administrant. Plebs
autem suis rebus studet, & de Rebus publicis minime curiosa est. Sed iam
ad propositum redeo. Quum enim Scanderbegus Ragusium peruenisset,
populus frequens omni ad hoc effusa ciuitate, summo cum plausu & leti-
cia ei obuiam processit. Qui in urbem ab illis deductus honorifice, liberali-
terq; acceptus est. Postridie post solennia, & diuina de more peracta, vni-
uersam urbem circumcuiuit, alio vero die ad naualia armentaria, arcem,
omniaq; vrbs munimenta visenda perrexit. Quartus verò dies in varijs
diuersisq; ludorum, ac spectaculorum generibus consumptus est. Sequen-
ti verò in Senatū deductus, donatusq; pluribus, ac diuersis muneribus,
& in concione publice laudatus est. nam David quidam Ragusinarum
scriba, sic, vt ferunt, laudibus Scanderbegum prosequutus est: Nescio quod
hodie, Scanderbege Princeps illustris, vrbi nostrae, & populo Ragusino
clarius, fulgentiusq; sydus, irradiantiorq; stella, presentius numen, pro-
piciusq; tuo benignissimo aspectu, tuaq; presentia exoriri, apparereq;
potuerit. Vere hodierna die, qua urbem nostram inuectus es, omnia no-
bis clara, omnia lucida, omnia leta atque prospera euenēre. Cælum iam
obscuratum, obnubilatumq; serenum, lucidum, atque perspicuum tuo con-
spectu factum, redditumq; est. Terra quoque ipsa te ingrediente, gaudere,
letari, atque iubilare visa est. Ciues omnes, cunctusq; populus te tanquam
Deum, & numen quoddam cæleste conspiceret, atque intueri visi sunt, le-
ta nobis vndique iucunda atq; festiua omnia perstrepere, personareq; au-
dita sunt. Verè nos, urbemq; nostram, lares atq; penetr alia, veluti solis
splen-

Mores & ciui-
lia Ragusino-
rum.

Patritij more
Venetorum.

David, Ragusino-
rum scri-
ba, laudator
Scanderbegi.

splendidissimus radius illustrasti, illuminastiq̄. Nam ut primum littori-
bus nostris te applicuisse nunciatum, omnes cives, senes, iuvenes, virgi-
nes, mulieres, adolescentes, pueri, sani, languidi, & infirmi, ad te videndum,
tuosq̄ conspectu, & praesentia perfruendum, certatim conglobatimq̄, accur-
rerunt, nomenq̄ tuum, Princeps Serenissime, non tantum hic, & in Epi-
ro, verum etiam per uniuersam Italiam, concupitum, exoptatumq̄, est.

Quid plura? Te Deus optimus maximusq̄, rerum omnium creator &
moderator in terris misisse creditur, ut non solum in Epirum, & Mace-
doniam patriam illam tuam, magnorum Regum, atque Principum inui-
ctissimorum sedem & altricem, verum etiam Dauniam, Italiamq̄, omni-
um virtutum, & bonarum artium Reginam atq; inuentricem, decorares
illustraresq̄, protegeres atq; defenderes. Ecce iam nomen tuum, Princeps
inuestigatissime, ubique euolat. Ecce te omnes in auxilium & defensionem in-
uocant, te assertorem, protectorem, & liberatorem appellant. Ecce reges
& principes orbis terrae in sui tutelā & subsidium te implorant. Ecce nunc
Pius ille Dei vicarius, ac totius orbis caput & princeps, cum Fortia Me-
diolanensium Duce, & Ferdinando Sicilia Apuliaq̄, Rege, oratores suos
ad te mittunt, ut in eorum auxilium, & Italia liberationem, acceleres at-
que festines. O felix patria, qua te talem & tantum virum produxit. O
felices parentes, qui te genuere. O felices proceres, & commilitones, qui te
ducem, te rectorem, principem, & Imperatorem sequuntur, qui tanto Re-
ge gau-

De vita & gestis Scanderbegi,

ge gaudent, utuntur, fruunturq̃. *Ibis* o Rex tremide & inuicte in Apuliam. *Ibis* o lux & decus Albana in Italiam, liberabis eam, vinces hostem. *Vicisti* iam Amurathem illum Turcarum regem potentissimum, qui toties Hungaricam ferocitatem & potentiam profligauit: *vicisti* Mahumetem eius filium, qui tot reges, tot duces & principes, tam sua secta quam Christiana fidei superauit. *Qui* tot regna & imperia subegit, qui toti orbi timor fuit, cepisti, obtruncasti, profligasti tot eorum duces, tot principes, & Imperatores. Tu enim solus Turcarum timor, tu solus Turcas vincere nosti. *Ibis* felix inuictissime princeps, felicior redibus. *Non* sic Alexander tuus Epirotes, non Pyrrhus ille Epirotarum rex, fulmen, belliq̃ artifex victores ex Italia rediere, quemadmodum tu potens, & generose rex, victor felixq̃, in patriam redibis. Ecce populus, & ciues tui Ragusini tibi aram constituunt, ecce te tanquam Deum, & numen colunt, veneranturq̃. Ecce pro te, ut victor & incolumis redeas, preces iugiter ad Deum effundere parati. Ecce tibi urbē, familiam, liberos, quicquid habent, possident, seq̃, totum deniq̃, in mancipium dedunt atq̃, tradunt.

Postquam vero Scanderbegus à ciuibus & populo Ragusino, publice laudatus, tamdiu cum eis, & apud eos est commoratus, quamdiu vniuersa classis & exercitus ibidem conueniret, quo cum venisset, varij ac diuersi ludi & certamina peracta, atq̃, celebrata sunt. Postea vero Paulus Angelus Dyrrachinus Archiepiscopus, qui omnium laborum, periculorum, atq̃, consiliorum socius, atq̃, particeps (velut Enea alius Achates) Scanderbegi fuit, ad ciues & populum Ragusinum gratias exoluens, in hunc modum est elocutus:

Paulus Angelus Dyrrachinus Archiepiscopus.

Oratio Pauli Angeli Dyrrachini Archiepiscopi ad ciues & populum Ragulinum.

Ragusina vrbs Epidaurum dicta.

Credo equidem Patres conscripti, ciues optimi atq̃, prestantissimi, nullo humano ingenio, sed diuino potius, urbem hanc, & mœnia fundata suis se, ut unicuiq̃, mortalium in summa essent admiratione. *Quis* enim unquam tam eleganti fretum se putarit ingenio? *Quis* ea doctrina copia? *Quis* tanta eloquentia, vel arte politus, vel natura preditus? ut eius laudes, non explicare, sed concipere tantum, aut valeat, aut audeat? *Ragusina* enim vrbs, qua alio quoq̃, digniori nomine Epidaurum dicta est, quasi ciuitas supra omne aurum, immo omni auro dignior excellentiorq̃, vere, recteq̃, Epidaurum appellatum: nam qua vrbs nostra atate, qua ciuitas huic comparari potest? *Ea* enim cunctis opibus, ac diuitijs plena refert atq̃: hac optimis moribus, & virtutibus ac disciplinis pradita. *In* ea Senatus amplissimus, Respublica florentissima, patres conscripti, & senatores, maiestate quadam augusta, & venerabili, qui cum omnibus gentibus & populis amicitiam, pacem, atque concordiam perpetuo seruare nouerunt. *Quid* enim per Deum immortalē urbibus pace melius, iucundiusue? Præterea hic artes omnes liberales, Philosophia, Theologia, Leges, cateraq̃, artes, & disciplina

plina vigent. Sed quid potissimū de naui factiua, de mercatura (pace enim caterarum urbium & ciuitatū dixerim) cum quibus urbs vestra nō contendere tantummodo, sed illas etiam longe superare potest. Nam qua maria Ragusini mercatores nō nauigant, quas terras ij nō permeant, quae loca tam abdita atq; remotissima, ad quae nō accedant atq; penetrent? Quid igitur urbe Ragusina nobilior? Quid clarior atq; praestantior? qua nulli subdita, neq; obnoxia, legibus suis uiuit, moderaturq;. Hinc mare, inde terram habet, agro satis feraci, & bene culto atque ameno fruitur, insulas, scopulos, in quibus omnis amoenitas atque cultura reperitur. Oppida munita cum salinis, portu satis tuto accommodatoq; utitur. Sed quid de pietate & misericordia vestra in naufragos, profugos, exules, pauperes, ac mercatores dicam? Quid plura de urbe Ragusina, nisi id quod de Roma iam olim dici consueuerat, Asylum esse mortalium & patriam, pariq; modo nunc de urbe Ragusina dicendum. Eam esse portum tutissimū, confugium, & receptaculum omnium mercatorum, diuitem ac pauperum, scholam & magistram omnium virtutum, exemplar, & lumen bonorum morum, decus & ornamentum totius Dalmatiae, Illyrici, Adriatici, Aegeiq; maris. Ideo dicendū Ragusium, siue Epidaurum, ab Epidaurensibus, diuino quidem nutu hoc in loco positum atque fundatum esse. Neq; forte quis vanus esset vates, si hanc urbem vestram inter ceteras maximas urbes orbis terrae, altius caput aliquando elaturam pradiceret, & cum his de imperio, armis, viribus, potentia, virtuteq; certaturam. Sed quid de liberalitate vestra Patres conscripti, de magnificētia & humanitate dicam? Quis enim unquam mortalium ciues egregij, & praestantissimi, tot & tanta praecleara opera, totq; beneficia vestra in nos, dignis satis extollere laudibus possit? De quibus mihi tacendum satius puto, quam pauca dicere, vel ea frigide laudare. Quia quanto plura de his proferrē, eo maiora mihi proferenda essent, crederem equidem mihi potius diem quam materiam defuturum. Veruntamen ne omnino ingratus videar, pro vestra in nos munificentia, ac liberalitate, ut cunq; & quascunq; valeam, possimūe, pro inopia, ac ingenij mei imbecillitate gratias agam, referre enim minime possum. Itaq; in primis tua serenitati, Principi illustri, tuoq; sublimi consilio, benignissimoq; Senatui, atque Reipublicae infinitas ac immortales ago gratias. Deinde vobis ciues egregij atque praestantissimi huius almae atque magnificae urbis: postremò vobis omnibus cuiuscunq; generis gradus, & conditionis, quibus polliceor, Deum testor, fidemq; meam obstringo, quod ob vestra in nos beneficia collata, vosq; nomenq; vestrum, urbisq; semper, & quoad vixerimus, & nomen Epiroticum durabit, animis, mentibus, & cordibus nostris, ossibusq; medullis fixa inhaerebunt, & in archiuo, viuoq; lapide sculpta atque incisa, semper apud nos permanebunt. Quae nullus unquam casus tollet, aut aliqua

Ragusium al-
tera Roma.

De vita & gestis Scanderbegi,

atque delebit, nosque filijs, ac nepotibus nostris, ipsi filijs ac nepotibus suis ea referent atque predicabunt, Quamobrem in presentiarum Deum summum optimumque, qui omnium benefactorum ac bonorum operum retributor optimus est, exoramus, obsecramusque, ut ipse vobis pro tot ac tantis vestris in nos beneficijs condigna merita, et aeterna premia retribuatur atque condonet. Vos, regnum, imperium vestrum, urbem, Senatam, Rempublicam, liberos, opes, familiam, nomen vestrum, perpetuo conferuet, corroboret, consolidet atque confirmet. His à Dyrrachino praesule dictis, milites Albani, quod dies superfuit, in hastiludijs, alijsque varijs ac diuersis certaminibus et spectaculis ad finem perduxerunt, iussu mox, ut omnia, quae ad navigationem opus erant, expedirentur. Jamque satis omnibus instructis, preparatisque, et re iam non ultra recipiente cunctationem, in animo sibi esse Ragussum, classe undique traducta, eodemque omnibus peditum equitumque copijs contractis, quae prima dies cursum nauibus daret, Deo bene iuuante in Apuliam traiecere. Igitur circum oram maritimam, Castriontus misit, ut naues et triremes, quae ex Italia ad comportandum exercitum eius venerant, Ragussum omnes contraherentur, quicquid praeterea militum nauiumque suarum in Epiri Macedoniaque litore erant, ibidem conuenirent, ut nec urbs multitudinem hominum, nec portus naues capere posset. Tantusque omnibus ardor inerat, in Apuliam traieciendi, ut non ad bellum duci viderentur, sed ad certam victoriam premia. Ex Epiro autem et Macedonia milites undique acciuerat omnes. Quantum verò militum in Dauniam transportatum sit, diuersa sunt opiniones: aliqui quingentia peditum, duo millia et ducenti equites: alij duo millia peditum, tria millia et quingenti equites in naues imposita: quidam non adiecere numerum, inter quos me ipsum in re dubia poni malui. Tantamque multitudinem conscendisse naues aiunt, ut nemo mortalium in Epiro, Macedonia, et Illyrico relinqui videretur. Milites ut in naues ordine ac sine tumultu conscenderent, Scanderbegus eam sibi curam sumpsit, commeatus imponendi, Guirizae Vladeni curam datur. Quingentia et decem dierum cibaria, et quibus quinque dierum cocta imposita, ut omnes iam in nauibus erant scaphas circummisit, ut ex omnibus nauibus gubernatores, et magistri nauium, et bini milites in forum conuenirent ad imperia capienda. Postquam conuenere, primum ab ijs quaesuit, si aquam hominibus, iumentisque necessariam, in totidem dies, quod frumentum imposuissent. Vbi responsum est, aquam dierum quindecim in nauibus esse, edixit militibus, ut silentium quieti, nautis, sine certamine ad ministeria exequenda bene obediens praestarent. Cum quinque rostratis se ac Cinum Musachium à dextro cornu, ab leuo totidem rostratas, et Andream Zachariam, cum Mose (tum is Imperator erat) onerarijs futurum praesidium. Lumina in nauibus singula, rostrata

Ludus in Ragusio.

De militibus in Dauniam transportatis.

bina

bina oneraria haberent. In pratoria naui insigne nocturnum trium luminum fore. Iis aditis imperijs redire ad naues iussi, & postero die Deo bene iuuante signo dato, soluere naues. Multa classes è Rizscho sinu, Dyrrachi-

no portu Aulona ac toto Epiri, Illyriciq, tractu profecta erant. Cetera ple-
 raq, pradam tantummodo ierant. Vbi verò illuxit, Scanderbegus è pra-
 toria naue, silentio per praconem facto: Domine Iesu Christe, inquit, fili Dei
 viuis, qui ad dexteram summi Patris omnipotentis in gloria aeterna sedes,
 qui ex nihilo cuncta à principio creasti, eaq, nutu, & imperio tuo, regun-
 tur, & moderantur, qui ab aeterno tuam sanctissimam fidem Christianam
 praelegisti, tuoq, preciosissimo, ac sanctorum martyrum, Apostolorumq, tuo-
 rum sanguine, eam miro ordine fundasti, & per uniuersum terrarum or-
 bem, dilatasti, ampliastiq, cui Petrum beatissimum & sanctissimum vica-
 rium tuum, principemq, Apostolorum, eiusq, successores constituisti, quibus
 omnium potestatem ligandi & soluendi, tam in caelo, quam in terra, tribui-
 sti, donastiq; quorum monitis & mandatis mortalibus omnibus, Christianis
 praecipue tuis, & praelectis mandasti, iussistiq, vt obedire, & fidem tuam
 catholicam, & Ecclesiam Romanam totis viribus, & ad sanguinem vsque
 tutari atq, defendere deberent. Eorundemq, iussibus atq, praeceptis, ego sup-
 plex & humilis tanquam indignus de eorum grege, hanc expeditionem &
 prouinciam humeris meis libenti animo suscepi, vt Ecclesiam tuam sanctif-
 simam, urbem Romanam, fidem catholicam, & Italiam ab impugnat ori-
 bus & hostibus, te duce, te rectore, protegerem, atque pro viribus defende-

Deprecatio
 Scanderbegi
 ad Deū an-
 tequam sol-
 ueret.

De vita & gestis Scanderbegi,

rem, liberaremq̄. Itaq; Pater omnipotens & misericors, colende, tremende, inuoco, deprecorq̄, ut captis meis annuas, & dexteram, brachiumq̄, tuum mihi porrigas, & emittere digneris Michaelē Archangelum, sanctissimum bonorum nuncium atq; ministrum tuum, qui sit mihi propicius, mecumque die noctuque cohabitet, (est enim mihi venerandus) vires, robur, fortitudinem suggerat, suppetet, atq; ministret, quo faustum felixq̄, mihi sit iter atq; nauigatio ista, & sospes incolumisque in Apuliam cum uniuerso exercitu me traiciam, fugatisque hostibus, atq; profugatis perduellibus, compos voti mei saluus, incolumisq̄, in patriam, & ad lares meos victor, spolijs decoratus, prada onustus triumphans reuertar. Post hanc deprecationē factam, mox Archiepiscopus rem diuinam fecit, & celebrata missa, tuba signū dedit proficiscendi, vento secundo satis vehementi profecti, celeriter è conspectu terra ablati sunt. Sed haud multo post orta nebula eos contexit, operuitque, ita ut vix concursus nauium inter se vitarent, cum qua tamē hoc modo ad noctem usq; sequentem nauigârunt. Iam insulam augustā cernebant, gubernator Scanderbego ait, si iubeat eò dirigi: videbat enim vim ventorum oriri, continueque addi, & mare in maximā tempestatem concitari. Cui cum Scanderbegus annuisset (erat enim autūno tempore) classis omnis portum intrauit. Quo iactis firmatisque anchoris, interuallo octo dierum ibidem commorati sunt, ob ingentē procellam, vim ventorū, & maris tempestatē: qua sedata, vento secundo stante, post rem diuinā peractam (erat autē sub matutino tempore) sole iam orto, & leuatis anchoris, naues omnes è portu soluerunt, qua per totam illam diem cum nocte sequenti nauigârunt. Vbi verò illuxit, omnia littora Apulia apparuerunt. Scanderbegus, qua esset proxima terra percunctatus, cum montē Sancti Angeli is vocari audisset: Placet, inquit, huc dirigite naues. Est enim mihi Archangelus Michael semper venerandus, qui, ut in conspectu terra fuit, precatus Deum, uti bono suo, sociorumque Apuliā viderit, dare vela iussit, classisq; decurrit, breuis tēporis spacio terra applicuit, ubi postea ipse cum Archiepiscopo, & quibusdā militibus è nauī desiliens, speculatores pramissit, ut sicubi hostes viderent illi renunciarent, qui ad eum reuersi, nō procul abesse nunciârunt. Scanderbegus interim sumpto cibo, refocillatisq; corporibus, cum suis ad naues rediit, & Baretim oppidum versus, nauibus cursum dirigere iussit, qua dum secundo vento nauigant, Baretis oppidum intrârunt, copia omnes in terram expositæ sunt. Verum quum dux Johannes unā cum comite Iacobo, vidissent Scanderbegum tam ingenti instructoque exercitu, in regis Ferdinandi auxilium venisse, obsidionem deseruerunt, & cum copys suis ad 30. ferè millia passuum procul inde secedentes, castrametati sunt. Interea Ferdinandus videns se ab obsidione liberatum, & hostem iam discessisse, præ gaudio urbem egressus, Scanderbego obuiam processit. Qui ambo

Baretis oppidum.

Ferdinandus Scanderbego obuiam procedit.

in mutua oscula conuenientes, inuicem amplexi (manantibus utrinque lacrimis) ingenti omnium plausu & laticia Baretim ingressi sunt. Vidisses tunc commotam effusamque, uniuersam ferè urbem, Castris o obuiam ire, ciues omnes festiuos, & alacres permixti, certatimque, cuiuscunq; sexus & aetatis in forum, & ad praetorium concurrere, nihil aliud per urbem sentiri, nihil per vicos, & plateas diu noctuq; audiri, nisi voces exclamantium, & de aduentu Albani Principis iubilantium. Hinc oppidanos urbem egredi, & naues adire. Inde Albanos, urbem, & mania petere, per agros & vicos discurrere, diuersa peragere, nonnulli equos sternebant, preparabantq; alij frena, quidam arma, aliqui tela, unusquisq; officium suum exercebat. Nemo ociosus aut iners, quislibet aliquid operabatur, & omnes ad bellum se accingebant, ac si eo tempore pugnaturi cum hoste forent. Mane autè factò, Epirensis praedatum cum quibusdã copijs suis agrum eorum, qui ad hostes defecerant, proficiscitur, & magna conuicta praeda in Baretim reuertitur, quam omnem inter milites suos & oppidanos diuidendam concessit. Sub serum vero diei, omnes milites suos in concionem vocat, quos ad pugnam sic accendit, sic pro victoria exhortatur.

Memini me aliquando, viri fortissimi, & commilitones mei strenuissimi, audiuisse, Bellizarium illum ducem, & Imperatorem Bizantium, cum in Belgas sive Anglicos expeditionem ageret, & magna classe ad

Exhortatio
Epirensis ad
suos pro victoria.

uersus eos proficisceretur (quos etsam obtinuit) ut primum copias suas in terram exposuisset, naues omnes incendio combussisse, arsisseq; ne sortè milites suispe & commoditate earum detenti, animum redeundi in patriam

De vita & gestis Scanderbegi,

haberent, & pro victoria consequenda totis viribus, & ad sanguinem usque minime pugnaturi, victi non victores essent, quod quidem milites mei amantissimi haud absimile valde nobis ab his hoc tempore contigisse clara luce intueor. Nos verò procul à domo, à patria, trans mare, in hostili terra, inter omnia inimica, infestaque solo alieno, omni spe ac commoditate ad propria redeundi destitutos penitus esse, in eoque loco res nostras sitas ut maneamus, an redeamus hinc, deliberare minime possumus, cum prater equos, arma & animos, armorum memores, nihil nobis relictum sit. Quinimo salus vita nobis adempta est, nisi de hoste praclaram insignemque victoriam reportemus. Sed bono quidem simus animo milites, cum diuino nos nutu, ac voluntate huc omnes conuenisse videam, quo Christi patrimonium, domumque eius, Ecclesiam, ac sedem suam tueamur, atque protegamus, qui de caelo nobis victoriam facilem & expeditam mittet. In cuius nomine & virtute pugnaturi cum hoste, illum profligabimus, victoresque in patriam reduces, & incolumes triumphando redibimus. Cuius rei (haud dubium est mihi) cum vestram primum solitam virtutem, fortitudinemque in memoriam reuoco, cum tot victorias à vobis partas, tot de hostibus clades & strages aditas ante oculos propono. Ideo fretus viribus, virtuteque vestra, humeris meis hanc expeditionem libenter suscepi, ut pote qui alios longe maximos validissimosque exercitus, & copias fundere atque prosternere vestra virtute consueui, quo magis milites mei fortissimi strenuissimique, has paruas copias, hunc debilem exercitum & hostem in fugam conuerteretis, atque profligabitis, qui (ut vidistis) ad nomen solum nostrum priusquam nos viderit (ut ita dixerim) manusque nobiscum conseruerit, fugam arripuit, & obsidionem deseruit. Reliquum est igitur milites, ut ipsum timidum, & iam fugientem insequamur. Sed aduertite quaso, quod si forte hostis iste, timidus atque imbecillus, nos expectare velit, manusque nobiscum conserere, (quod non credo) velim ei in primis illudamus, & leuibus excursionibus, assiduifque hincinde praelijs, atque crebris infestationibus ludificemus, illumque fessum omnino reddamus. Quo facto, tunc aut interuentioni (si placuerit) dabimus, aut viuum facile capiemus. Est enim is graui armatura, grauique onere, & sarcina prapeditus, atque armatus, equos habet cataphractos, qui nec nos ad persequendum sunt habiles, nec ipsi ad fugiendum sunt apti. At verò nos omnes (ut cernitis) tum armis expeditissimi sumus, tum equos citissimos velocissimosque, & ad omnia promptissimos habemus. Proinde commilitones mei amantissimi, strenuissimique, qui libet vestrum se accingant, arma, tela, equos, ceteraque ad pugnam necessaria praparet, quia Deo duce, craftina die in hostem egrediemur. His dictis, Albani milites, qui iam votis omnibus pugnam expetebant, magis atque magis accensi, mane prima luce, audita prius re diuina, dato signo tuba omnes instructi, paratique cum

Aquilis

Aquilis & signis suis in campum aduersus hostem prodire. Cum quo non totis copijs, non acie instructa, non seruato bellandi ordine concursus est, sed perleue admodum certamen tentatum. Placuit enim Albano Principi eo die prelibare tantummodo pugnam, ut qualis pugnator hostis foret, quantumque armis valeret, se ostenderet. Qua certe pugna & certamine ex Gallico exercitu 30. casti, 20. capti sunt: ex Albanis vero & Epiroticis militibus nullus captus, vulnerati 4. qui omnes lati admodum & alacres è pralio redeuntes victores, festiuè Baretim ingressi sunt. Altera autem die Scanderbegus cum rege Ferdinando conuocatis ducibus, & castrorum prefectis, tam Italis, quam Albanis, consilium inierunt, quid agendum, an tota acie cum Gallis pugnandum, aut in Abrutium eundem esse ad vias, claustra, & itinera copijs Pij, & Sfortia referenda aperiendaque, qua in subsidium Regis (ut iam superius diximus) misse fuerant. Tandem hæc vicit sententia, in Abrutium proficiscendum, ut contractis omnibus in unum copijs, tota acie cum Gallis dimicaretur. Postquam verò omnibus suffragijs decretum est, ut in Abrutium ad sociorum subsidium recipiendum iretur, edictum omnibus militibus, tam regijs, quam Albanis, ut se accingerent, prepararentque, comeatumque, quinq. dierum coctum secum deferrent. Quo facto, relicto in vrbe presidio, omnis exercitus cum Rege & Scanderbego egressus est. Qui quum in conspectu Gallorum praterisissent, in Abrutium recta progreditur, nec ab hoste motus aliquis factus. Sunt qui dicant, regios nocturno tempore tacitos clam abiisse. Quò postquam itum est, aggressis vndique hostibus, qui aditum custodiebant, ex improviso, & prater spem, à tergo, à fronte, & ex omni latere profligatis, caesisque, pro maiori parte, atque captis, aditus, & itinera socijs presidioque, cui Federicus Vrbinas dux, & Alexander Sfortia præerant, reſerata, apertaque sunt, ex quibus omnibus postquam vnus exercitus conſtatus, atque in unum redactus est, prope Vrſaram Apulia oppidum, quod in regis potestate erat, caſtrametati ſunt. Quo ex loco Albanus Princeps relicto rege cum Italice exercitu ſuis tantummodo copijs Baretim petijt, veritus forte, ne comes Jacobus (ut erat callidus & ſagax) quoquo modo eam urbem ad deditiõnem ſolicitaret, vel eò accedens, armis expugnaret. Vbi cum omnia ex arbitrio ſuo ſe habere comperiffet, compositis rebus inde abceſſit, & cum comite Jacobo, duceque Johanne ſuis copijs tota acie conſligere, atque pugnare decreuit. Quos cum ad pugnam provocaffet, illi certamen non detrectarent, hincinde inſtructis copijs in campum progrediuntur. Scanderbegus exercitum ſuum in tres diuiſerat partes, quarum vni Moſen à Dibris præfecerat, alteri Giurizam ex ſore nepotem, virum ſtrenuum probumque, tertiam verò, qua cum comite Jacobo concurrere volebat, ſibi retinuerat. His itaque ſic ordinatis, præmiſſis de more aquilis, & ſignis ſuis,

Vrſara Apulia oppidum.

Scanderbegi exercitus in tres partes diuiſus.

De vita & gestis Scanderbegi,

suus, dato sonitu tuba, pugnam cum hostibus acerrimam iniit, quos ex tribus partibus aggressus, per totam ferè diem cum his pugnavit. Caterum uti iam constituerat, cum assiduis praelijs, & crebris certaminibus hincinde hostem saepe saepiusq; infestans, iam iam fessum, debilemq; reddidisset, id quod sperauerat facile subsequutum est, nam in eo praelio ex hostibus multi

interfecti, captiq; vini fuerunt. Ex Albanis autem & Epiroticis pauci admodum caesi, plures vulnerati, nullus ferè captus. Verum cum Piceninus, qui rem bellicam callebat, aduertisset, Scanderbegum cum Albano milite bello armisq; superiorem esse (ut erat callidi ingenij) excogitavit, si Scanderbegum convenire & alloqui posset, forte cum eo acturum facturumq;, ut ab armis desisteret, pugnamq; dirimeret. Igitur ipse aciem egressus ante alios, Castriotum clara voce proprio nomine appellavit, invitans, rogansq; eum, ut secum colloqueretur. Cuius sermonem colloquiumque Scanderbegus (ut erat mitissimi ingenij, animiq; intrepidi) ut hominem agnovit, haud abnuvit, & alios praetergressus, virum adiit. Ambo itaque duces extra castra prodire, ibi in medio locus conspicuus undique, ne quid insidiarum esset, delectus, ubi summotis pari spacio armatis, congressi sunt. Comes Jacobus conspectu Scanderbegi admiratione propè attonitus conticuit, & coniectis luminibus, defixusq; oculis semper in eum inspiciebat. Scanderbegus prior deposito ense, armisq;, inermis accedens ad illum, & ex transverso medium sumptum manibus (erat enim modica statura) è terra in altum sustulit, quem more suo osculatus, mox leniter deposuit. Tum comes Jacobus, ut dictis factisq; omnibus ad fallendum instructus,

structus, vana accresceret fides, grandem rem, multaꝫ cum eo acturum, curaturumqꝫ simulabat. Promittebat enim facturum, quod Galli aut regni Apulia provinciam omnino desererent, & in Galliam reuertentur, aut omnes trucidarentur, Ferdinandusqꝫ rex, imperium suum quiete

tranquillèqꝫ possideret. Dicebat se satis nosse, quod si ydem Galli, qui & natura insolentes, superbiqꝫ erant, & odio natuo in Italos ferebantur, Apulia potirentur, nõ tantum ea contenti essent, verumetiam totius Italia imperium sibi vendicare vellent, cuius homines vt seruos & iumenta haberent. Hac & plura alia comes Iacobus cum Scanderbego se acturum, curaturumqꝫ promittebat. Quæ tum in regis Ferdinandi commodum & honorem, tum ipsius Scanderbegi principis ingenii gloriam & utilitatem verterentur. A quo in primis petijt, vt receptui sani, & milites suos à pugna cessare iuberet. Quod & ipse facere paratus erat, quo exercitus vtrinqꝫ à labore, & continua pugna respirarent, quiescerentqꝫ. Cum hi per integrum ferè diem iam dimicassent, asserens hoc maxime ex lege, & Italice consuetudine artis militaris, sacraqꝫ militia fieri, seruariqꝫ, sed quia iam tenebra terram occupabant, & nox instabat, militesqꝫ omnes hinc inde fessi erant, satius fore, vt uterqꝫ exercitus in castra rediret, & locus quieti daretur. Scanderbegum vero hortabatur, rogabatqꝫ, vt is mane cum paucis equitibus (ne res duci Iohanni, Gallisqꝫ patefieret) assignato ei loco quo conueniret ad secum colloquendũ, omnino reuerti deberet. Quæ quidem omnia comes Iacobus non minus fictè & simulate, quã dolose cum Scanderbego agebat. Molitus enim Picensinus fuerat, Scanderbegũ aut insidijs viuum ca-

Comes Iacobus fictè milita cum Scanderbego agit.

De vita & gestis Scanderbegi,

pere, aut omnino obruncare (rem profecto suapte natura deformem atq; impiam) vel saltem longo deducto sermone diem conterere, qua destinata iam pugna solueretur, certamen dirimeretur, ne Albani, qui iam iam palmam & victoriam in promptu, & pra manibus habebant, secum reportarent, seq; cū exercitu suo ab huiusmodi iniuria & ignominia liberaret saluaretq; cum aliter effugere minime posse videret. Cui cum Scanderbegus ob viri nomen auctoritatemq; fidem quam maximam prestisset, eiusq; dictis atque postulatis puro sinceroq; corde credidisset, liberè ingenueq; obsecutus est, qui & receptui cani, & milites suos à pugna cessare iussit. Interim verò Moses & Giuriza, praefecti castrorum Scanderbegi, iam dudum fugatis caesisq; hostibus, quatuor armatorum militum acies captas ad Epiensem perduxerunt. Quas cum Piceninus vidisset, erubuit, & mēte turbatus atq; confusus obmutuit. Qui tandem in se collectus, callide atq; versute his verbis Albanum Principem sic est adorsus:

Oratio Piceni
ni ad Castrorum.

Scanderbege, Princeps illustrissime & generose, video (quod & pariter admiror) praefectos & milites tuos contumaces tibi esse, & rebelles, valdeque irreligiosos. Hi enim (ut nosti) post edictum nostrum, quod pariter vno eodemq; ore atq; consensu fieri iussimus, ut per omnia hinc inde castra

milites à pugna desisterent, acies has meas, & milites edicto nostro illico libenti animo parentes aggressi perturbarunt, opprefferuntq;, & summa cum ignominia dedecoreq;, eos ad te pertraxerunt, quod valde iniquum atque iniustum, & contra fidem atq; decore tuum mihi esse videtur. Nihilominus ego tum fides tua, tum virtuti plurimum confisus, te enim semper magnifice,

fice, inuictissime Princeps, quod fidem tuam & promissa semel mihi praestita (ut quenaq; Principem & magnanimum virum decet) te nunc quoque seruaturn non despero. Quamobrem Scanderbege, Princeps generosissime, peto abs te, ut has meas acies, & milites, quos tui duces & praefecti huc ad te contra sacram militia disciplinã tanquã captiuos trahunt; impunè & incolumes dimittas, mihiq; armatos restituas. Quo in hoc quoque ego fidem tuam, animi magnitudinem atque liberalitatem, quam de te semper Princeps generosissime predicare audiui, nunc oculis videã; clareq; perspiciam. Adhac Albanus Princeps in hanc ferè sententiam respondit: Non possum equidem Comae Jacobe non admirari, te virum clarum & illustrem, ista non minus leuia, quam ab omni prorsus veritate aliena, vel credidisse, vel dixisse, quod milites mei & duces post edictum nostrum tuas acies inermes, & nihil tale timentes, violata fide, prater sacra militia constitutiones aggressi opprefferint, maximoq; dedecore atq; ignominia ad me pertraxerint. Nam vidisti (nec inficiari potest) ut primum conuenimus milites mei & praefecti, priusquam edictum nostrum deponendi arma, & cessandi à pugna; ad uniuersum exercitum peruenisset, tuas acies, quas fortissime pugnando deuicerant, ad me (ut iam vidisti) perduxerunt, quod an adeo iniustum tibi videri possit, non satis scio. Nam si per totam ferè diem (ut dixisti) pugnatum est a nobis, quo nam pacto fieri potuit, ut tam breui spacio edictum nostrum ad omnes castrorum partes ubique peruolauerit? Et adhuc amplius quod magis me mouet, quod milites, & praefecti tui videntes acies meas, & armatas, & pugnantes, ipsi arma deposuerint, & à pugna cessauerint. Quo dum (ut dicis) religiosissimi scilicet homines, & mandatorum tuorum obseruantissimi esse malunt, turpius oppressi in captiuitatem traherentur, an inuicti potius belli sorte superati victoria cesserunt, & seruitutem merito subierunt. Praterea quod milites nostros contumaces & irreligiosos appellas, sanè est mirandum. Siccine igitur ego cum ijs ipsis, & paucissimis quidem quandoque (absit temeritas verbo) tot Barbarorum & Turcarum validos exercitus sudissem, & tot duces eorum fortissimos, & Principes conuersos in fugam capissem, si isti iusmodi essent, quod diuino certe auxilio, nulla virtute, nullo ingenio humano effici potuisset. Nam quod ad obedientiam & ordinem militarem attinet, illud ausim dicere me ductorè, & commilitonem suum magis et iam ab eis timeri, quam ipsi à vobis. Propterea si de legionibus istis & militibus ita insignem facilemq; victoriam consecuti sunt, nihil est quod eos accuses, nihil quod de me conqueraris, sed tum belli fortuna, tum imbecillitati, atque tuorum ignauia imputes, liberalitatem tamen meam, & animi magnitudinem, quam (qua est ingenij tui bonitas) mihi tribuis, hodie non desiderabis. Quod eum acies istas tuas, qua merito nobis iure belli, & captiuitatis cesserunt,

Responsum Ca-
 strorum ad Pice-
 anum.

De vita & gestis Scanderbegi,

Pyrrhus, Epi-
rotarum rex.

cupis, ut gratis, & incolumes tibi restituam, atque donem, nihil frustra pe-
tieris. His enim quibus superstitibus in bello esse contigit, ego nec vitam, nec
libertatem eripere consuevi. Memor praterea illius egregij & praclari
facinoris, quo Pyrrhus ille meus Epirotarum Rex in Romanos usus,
qui cum eorum exercitum in his campis acriter pugnando prostigasset, ca-
ptiuos omnes, quos caeperat (ut magni & generosi animi erat) dono, gra-
tisq; misit, atq; concessit. Eius sane praclarum dictum illud ad Romanorum
legatos extat, qui ad ipsum pro redimendis captiuis venerant. Nec mi au-
rum deponco, nec mi precium dederitis, nec cauponantes, sed belligerantes,
ferro, non auro, vita certamus utrique, vos ne velit, an me regnare her a.
Quidue fert fors, virtute experiamur, & hoc simul accipe dictum, quorum
virtuti belli fortuna pepercit, eorundem me libertati parcere certum est.
Dono ducite, doq; volentibus cum magnis Dijs. Duc proinde tu quoq; ca-
ptiuos tuos gratis potius, quam aliquo iure cause Princeps nobilissime, te
petente cum Deo optimo maximoque. Sat enim mihi est illos ferro vicisse,
quibus iterum Deo iuuante, virtute, fortitudineque militum meorum me
potiturum haud animus deest. Fuerunt autem hi ad centum milites, quos
Scanderbegus armatos omnes dimisit, Picenimoq; donauit. His peractus Pi-
ceninus cum copijs suis in castra se contulit, Castriotus vero in Barim op-
pidum reuersus est, qui summo mane consurgens, sumptis secum septem
tantum equitibus (ut iam promiserat) urbem egressus ad comitem Iaco-
bum alloquendum, conueniendumque ad locum, quo constitutum fuerat,
ire pergebat. Cui quidam de hostili exercitu, qui occultis consilia, & insi-
dias aduersus Scanderbegum preparatas nouerat, in itinere occurrit, &
aperiens ei omnia, qua Piceninus ipse in illum molitus fuerat, admonebat
eum, ne ulterius progrediretur, ne in insidias a comite Jacobo ei instru-
ctas incideret, precipitareturq;. Nam locus, ad quem accedere volebat,
ut comitem Jacobum conueniret, insidiarum atque armatorum plenus
erat, ut eum caperent, aut trucidarent. Quo missi a Scanderbego equites
exploratoresque ad speculandum, omnia prout relata fuerant vera in-
ueniunt. Detectis itaque omnino insidijs, ac patefactis fraudibus comi-
tis Jacobi, Castriotus clara voce Piceninum de dolis & insidijs suis incre-
pans atque redarguens, sedisfragum appellans, in crastinum ad ineundam
pugnam & certamen illum prouocauit, qui nec verbum respondit, sed cir-
ca primam noctis vigiliam collectis sarcinulis & vasis (ut aiunt) cum
duce Iohanne, & Gallis arrepta fuga in remotiora loca, dehinc Nuceriam
concessit, veritus ne eadem nocte ipse a Castrioto adoriretur. Audiuerat
enim illum sapissime nocturno tempore hostem aggredi solitum esse. Ve-
rum Epirensis exorta iam luce, instructo ad pugnam exercitu suo, in cam-
pum propalam descendit, quo cum comite Jacobo vniuerso exercitu con-
curreret.

Cetū milites
armati à Scan-
derbego di-
missi.

Castriotus Pi-
ceninum sedis-
fragum vocat.

curreret. Eo autem non inuento (fugam enim arripuerat, castraq; vacua atque deserta reliquerat) tum hominis perfidia, tum rei ipsius indignitate impensus est commotus. Ratus itaque id magno aliquo & audaci facinore vindicandum, Baretim reuersus est, qui ubi omnia disposuit atque firmavit, confestim ad regem Ferdinandum, qui Vrsara cum Italico exercitu & copijs erat, contendit. Est enim Vrsara oppidum Apulia, quod in dorso montis positum, octo millibus passuum à Nuceria distat, à Troia verò quatuor, a monte autem Segiano sex: distabat autem uterque exercitus ab inuicem octo millibus passuum: erat enim medius mons Segianus, qui ab urbe Troia per duo miliaria, à Nuceria verò sex distabat. Nam (ut fama ferebat) qui montem illum & tumulum cepisset prior, ille erat futurus superior in acie, cum propter loci opportunitatem ad bellum peragendum, prosequendumq; tum rerum omnium maximam commoditatem. Ad quem occupandum antequam comes Iacobus proficisceretur, milites suos in hunc modum est allocutus:

Descriptio Vrsarum, Nuceriae, Troiae, Segianimontis.

Non me fugit milites, quanta sit virtus & fortitudo vestra. Nec per singula rerum vestrarum gesta immorari atq; discurrere nunc opus esse videtur, quum omnia mihi manifesta & in aperto sint posita. Verum ne ab alto

Oratio Picenorum ad exercitum suum.

exordiar, pauca in praesentiarum tantummodo in medium afferre de vobis contentus ero. Nonne vos estis milites, qui Ferdinandum regem cum copijs suis a quo campo collatis signis, toties fudistis atq; profligastis? quem & in urbe regia Neapolitana, & postea in Baresi oppido obsedistis, & uniuerso regno Apulia, Siciliaq; spoliastis, & expulstis. Nonne praeterea

2 3 milites

De vita & gestis Scanderbegi,

milites vos y estis, qui exercitus, & presidia Pij Pontificis, & Francisci Sforcia, ducis Mediolani, qua in auxilium regis Ferdinandi veniebant, nō semel tantum, sed bis in fugam conuertistis, obruncastisq;? Quid super est igitur, milites, ut & Apulia, & totius Italia imperium vobis vendicetis? Quis resistet? Quis obuiabit vobis? Ferdinandus rex iam fatigatus à vobis, fugatusq; arma, & furorē vestrum fugiens, de imperio iam desperans, nescio quo in angulo hucusq; latitauit. Nunc vero quia hoc presidij quod videtis ei allatum, nobiscum bellum non gerere (quia impossibile ei) sed tentare tantummodo contra nos velle videtur. Sed heu miserimum, & infelicissimū hominem, aptum ad fugam potius, quam ad pugnam, victus semper à vobis, nunquam vincet, prostrigabimus eum absque dubio cum omni presidio, suppetijs, & auxiliariis suis, delebimus, & ad internecionem dabimus, aut illum (si volueritis) captiuum cum omnibus faciemus, vel è regno fugatum omnino, & expulsū deiciemus. Estote itaque milites bono fortiq; animo atq; intrepido, & de victoria certi, quam (ut videtis) in manibus habemus. Vincere enim nos soliti, semper vincemus. Fata enim vobis Apulia regnum iam promiserunt. Decretum, constitutumq; iam est milites, hac omnia vobis à superis euenire. Sed quid Apulia tantum? Verum etiam totius Italia imperium vobis promitto, vrbes omnes, municipia, castella, diuitias habetote, vestraq; sint. Vos o Galli viri fortissimi, & fortunatissimi, terror & pauor Italia, totiusq; orbis. Vbi Romani triumphatores mundi, quos toties a quo campo tota acie semper sudistis & profligastis? Vbi Roma totius mundi caput? Nonne à vobis capta incendio conflagrauit? Omnes Patritios & Senatores in ea trucidastis. Vos Christiani, vos Mahumetani, vos omnes secta, gentes, & Barbarae nationes summo pere verentur, timent, & ad nomen tantum vestrum & famam fugiunt. Vos bellatores veri estis, vos fatales, vos diuini, vobis non solum Apulia, Italia, sed vniuersi orbis imperium à Deo promissum est. Itaq; milites bono, forti, & constanti estote animo. Hostes quos videtis (pudet enim hoc vobis referre) nihil penitus timeatis, quos hinc ad modicum temporis interuallum omnes captiuos vestros fore promitto, aut (si vobis placuerit) obruncare licebit. Eorum diuitias, spolia, equos, impedimēta vestra erunt. Hostes nostri & aduersarij fugituri potius, quam pugnaturi sunt. Res cum fugitiuis nobis erit, non cum pugnacibus. Nec hunc Scanderbegum, o milites, Epirotarum Principem, qui nuper ex Epiro & Macedonia cum Epiroticis suis nudis & inermibus militibus contra nos in regis auxilium huc traiecit quicquam timeatis, aut existimetis, quia ipse cum agmine suo & militibus primo impetu à vobis fusus, prostrigatusq; erit. Sunt enim inermes Epirotae omnes, & nudi, quos nostri scloponarij, & scorpionarij prima fronte & icū de medio tollent atq; prosterment. Sed puto illos potius latituros

tituros esse, quam pugnatorios, quia consueti est apti potius hac illac circumcurfare, et discurrere, quam pugnare. Res non cum Turcis eis agenda erit, aut cum Asiaticis mollibus, et effeminatis hominibus, sed cum fortissimis viris, et strenuissimis militibus, et indomitis Gallis, qui omnes graui armatura armati sunt. Equi nostri cataphracti omnes. Itaque milites minime perdurare in pugna poterunt, sed a nobis fugati trucidabuntur, ex quibus victoriam cum triumpho proculdubio reportabimus. Nunc vero Ferdinādus victus expugnatus, ac omni regno deiectus atque priuatus erit, qui tentat tantummodo nunc nobiscum bellum. Hic est eius vltimus conatus. Nihil o milites ei astutia sua proderunt. Omnia eius consilia et auxilia in irritum cadent, huic bello finem imponemus, vrbes, agri, cetera omnia vestra erunt milites. Vos cum liberis, coniugibus, posterisque vestris, hac omnia perpetuo possidebitis.

Postquam comes Jacobus his finem fecit, properans ad occupandum montem Segianum, illum a Scanderbego iam praoccupatum inuenit. Ex quo maestus Princeps admodum in castra reuersus, de victoria (vt aiunt) diffusus, Castrioto illam adiudicauit. Qui tamen (vt erat callidi ingenij, rerumque militarium peritus) ad confirmandum militum animos, conuersus ad suos:

Properat Piceninus ad occupandum montem Segianum, quem prius a Scanderbego praoccupatum inuenit.

O socij, inquit, et commilitones mei amantiissimi, strenuissimique, nunquam certe de victoria diffidendum, neque desperandum est, nusquam euentus incertior, quam in bello. Quum totum istud, quicquid est victoria, in incerto sit, et in manu (vt aiunt) fortuna. Proinde fortiter et intrepide incumbamus, in hostem irruamus, et cum eo acerrime dimicemus, vt vel vita prodiga virtus, vel belli fors aliqua nos tandem superiores ostendat.

Exhortatio Picenini ad suos.

His aditis, Piceninus decreuerat, vt contractis iam undecunq; copijs in vnum, et Gallico presidio, tota acie, totisque viribus cum Albano Principe decerneretur. Hoc facto pronunciant ambo, arma expedirent milites, animosque ad supremum certamen, non in vnum diem, sed in perpetuum, si felicitas adesset, victores Iohannes dux. An Ferdinandus rex iura Apulia daret, ante crastinam forte noctem scituros, vniuersae Dauria, Calabriaeque regnum victoria premium fore. Par periculum premio quibus aduersa pugna fortuna fuisset. Nam neque Albanis effugium vllum patebat in aliena terra, ignotaque. Ad hoc discrimen procedunt postero die duo longe strenui Principes, duo clarissimi duces, duo fortissimi exercitus, multa ante parata decora, aut cumulaturo eo die, aut euersuri. Anceps igitur spes, et metus miscabant animos, contemplantibus modo suas, modo hostium acies, cum oculis magis, quam ratione pensarent vires, simul laeta, simul tristitia obseruabantur, quae ipsis sua sponte non succurrebant, ea duces admonendo atque hortando subiiciunt. Scanderbe-

De vita & gestis Scanderbegi,

Summa bello
rum, quae ges-
sit Scanderbeg
intra annos
decem & octo

gus primo decem & octo annorum spacio in terra Asiatica, Macedonica, Thracia, & Epiro res gestas, tot duces Turcarum, & Mahumetana sectae, tot exercitus occisione occisos, & sua cuique decora, ubi ad insignem alicuius pugna memoriam venerat, refererebat comes Jacobus in Piceno, Apulia, & Italia recentia praelia. Ad hoc colloquium Castrionus in secreto habitum, ac liberum fingenti qua velit selecti, ornatur, quibus quondam auspicijs patres eorum pugnaverint. Ad Mocreum, Tumenistum, & Modrissum, ea illis exeuntibus in aciem portendisse Deum, adesse finem belli, ac laboris, in manibus esse pradam Gallici, Piceniniq; exercitus victoriam, reditum domum in patriam, ad parentes, liberos, coniuges, penatesq; Deos, adeo celsus hac corpore, vultuq; ita lato, ut vicisse iam crederes, dicebat. Instruit deinde primos pedites, scloponarios, post eos scorpionarios, ac sagittarios, cum funditoribus, hastatis Illyricis, cum Epiroticis permixtis postremam aciem clausit. Non consertas autem cohortes ante sua queng; signa instruebat, sed manipulos aliquantum inter se distantes, ut esset spacium, quo cataphracti hostium equites, & grauis armatura accepti, nihil ordines turbarent. Regem cum Apulo & Italico equitatu a sinistro cornu, Mosen, Giuriz amq; a dextero opposuit, vias patentes inter manipulos antesignaniorum Dibranis suis, & Macedonicis (ea leuis armatura erat) compleuit. Dato praecepto, ut ad impetu Gallorum equitum & cataphractorum, aut post rectos refugerent ordines, aut in dexteram, leuamq; discursum applicant es se antesignanis, viam, qua irruerent in ancipitia pila, & tela, Gallico equitatu, & hostili equiti grauis armatura darent. Comes Jacobus ad terrorem primu tormenti a super currus, & quadrigas imposita instruxit, dehinc sclopos, scorpionariosq;, ac pedites longis hasta permixtos: in secunda vero acie Apulos, modico intervallo relicto, subsidiariam aciem, auxilium Ligurum, Brutiorumq; militum instruit. Equitatum etiam ipsum circumdedit cornibus, dextrum Galli, sinistrum Itali tenuerunt. Varia hinc & inde exhortatio in utroq; exercitu erat, inter tot homines, quibus non lingua vna, non mores, non lex, non arma, non vestitus, habitusq;, non causa militandi eadem esset, auxiliaribus & praesens, & multiplicata merces ex prada ostentatur. Galli proprio atq; insito in Italos odio accenduntur. Liguribus campi vberes Italia deductis ex asperibus montibus in spem victoria ostentantur. Alijs alia spes ac metus iactantur. Apulis mania patriae, Dij penates, sepulchra maiorum, liberi cum parentibus, coniuges pauide, aut excidium, seruitiumq;, aut victoriam, & Apulia imperium, nihil aut in metum, aut in spem, medium ostentatur. Cum maxime hac Imperatores & duces exercitus hinc inde suarum quisq; gentium ad suos milites agerent, tuba, cornuaq;, ab Albanis cecinerunt, tantusq; clamor simul ortus est, & pariter vno eodemq; impetu atque velocitate in hostes

concur-

Bellum Scanderbegi cum Gallis.

concursum, ut citius primam aciem opprefferint, quam hi tormenta sua posuerint (celeritas enim quamplurimum in re bellica valet, sapenumero consilium prauertit, ordinemq; disturbat atq; cōfundit) Nam equi tormentorum tanto sunt terrore percussi, ut in suos sinistro maxime cornu conuerterentur. Italis addidit facile Moses & Guiriza percussis terrorem, nudaueruntq; ab ea parte aciem equestri auxilio. Pauci tamen equorum cum

tormentis in hostem acti, inter scloponariorum, scorpionariorum, & pedatum ordines, multis acceptis vulneribus, ingentem suorum stragē adebant, namq; dextero cornu ipsorum Gallorum equites in fugam verterunt. Rex Ferdinandus, ut turbatos vidit hostes, addit pulsus terrorem, utrinq; equite nudata erat Apula acies, cum pedes concurrat, nec spe, nec viribus par. Igitur primo impetu extemplo mouere loco hostium aciem Albani. Ala deinde, & umbonibus pulsantes in summos, gradu illato aliquantum spacij, velut nullo resistente incessere, urgentibus & nouissimis primos. Ut semel motam aciem sensere, quod ipsum vim magnam ad pellendum hostem addebat, apud hostes auxiliares cedentes secunda acies Apuli, & Ligures, adeo non sustinebant, ut contra etiam ne resistentes pertinaciter primos, cedendo ad se perueniret hostis, pedem referret. Igitur auxiliares terga dant repente, & in suos versi, partim refugere in secundam aciem, partim non recipientes cedere, uti pauloante non adiuti & tunc exclusi, & propè duo iam permixta praelia erant, cum Apuli simul cum hostibus, simul cum suis cogentur conferere manus: nō tamen ita percussos, iratosq; in aciem accipere, sed densatis ordinibus in cornua, vacuumq; circa campum, ex-

Apuli cū suis,
& cum hostibus manus cōferunt.

aa trapra-

De vita & gestis Scanderbegi,

tra pralium eiecere pauidos fuga, vulneribusq; milites, ne certam & integram aciem miseret. Caterum tanta strage hominum, armorumq; locum in quo steterant ante auxiliares compleuerant, ut propè difficilior transitus esset, quam per consertissimos hostes fuerat. Itaq; qui primi fuerunt hastati per tumulos corporum, armorumq; & tabem sanguinis, qua quisque poterat sequentes hostem, & signa, & ordines confuderunt. Scorpionariorum sagittariorumq; signa fluctuare cœperant, vagam ante se cernentes aciem, quod Scanderbegus ubi vidit, receptui propere canere hastatis iussit, & saucijs in postremam aciem subductis, scorpionarios, sagittariosq; in cornua inducit, quo tutior firmiorq; media hastatorum acies esset. Ita novum de integro pralium ortum est, pugna atrox, & pralium vtrinque maximum fit. Cadunt non rari ex utraque parte, certamen in integrum diem protrahitur, Mars fluctuat, victoria modo hinc, modo inde flectitur. Quippe ad veros hostes peruentum erat & armorum genere, & usu militia, & fama rerum gestarum, & magnitudine vel spei, vel periculi pares, sed numero Scanderbeganus superior erat, & animo, quod iam equites leuis armatura, iam cataphractos fuderat, iam prima acie pulsa, in secunda pugnat. In tempore Moses & Giuriza pulsos per aliquantum spacy secuti equites, reuertentes in aduersam hostium aciem, incurrere. Is demum equitum impetus perculit hostem, multi circumuenti, vnâve casti, per patientem circa campum fuga sparsi, obsidente omnia equitatu, passim interiorerunt. Apulum, sociorumq; casa eo die supra quatuor millia, mille ferme viri capti sunt, cum signis x xv. militaribus, victores ad mille cecidere. Comes Iacobus cum duce Iohanne paucis equitibus inter tumultum elapsus perfugit, omnia & in pralio, & ante pralium priusquam excederet pugna expertus, & confessione etiam Scanderbegi, omniumq; peritorum militia, illam laudem adeptus, singulari arte, aciem eo die instruxisse visus est. tormenta enim in prima fronte posita, quorum fortuitus impetus, atque intollerabilis vis, signa sequi iussa, & seruare ordines, in quo plurimum spei ponerent, Albanos & Epirotas prohiberet. Deinde auxiliarijs ante Gallorum aciem collocati, ne homines mixti ex colluuiione omnium gentium, quos non fides teneret, sed merces, liberum receptum fuga haberent, simul primum hostium excipientes impetum, illos fatigarent, ac si nihil aliud, alijs missilibus, alijs vulneribus suis ferrum hostium hebetarent. Tum ubi omnis spes esset milites Gallos, Brutiosq; fuisse collocatos, ut omnibus rebus alijs pares, eò quod integri cum sensu ac saucijs pugnarent, superiores essent. Apulos intervallo quoque diremptos, incertos, socijs an hostes essent, in postremam aciem summos. Hoc adito velut ultimo virtutis opere, comes Iacobus cum perfugisset, incognitus, erransq; hinc inde per Italiam, vilissimo indutus habitu latitauit, donec à Francisco Sfortia

Victoria incerta.

Apulū & sociorum quod millia casti.

Comes Iacobus fugit.

Comes Iacobus à fuga latitat in Italia vilissimo habitu.

Sfortia Mediolanensiu duce dolis atq; blanditijs pellectus, falsisq; deceptus nuptijs, eius gener factus, moxq; ad Ferdinandum regem tanquam amicus missus, ab eo necatus, diem suum obiit. Dux verò Iohannes à regijs & Scanderbeganis militibus persecutus, Troiam vix aufugit, qui per funem tractus, in urbē exceptus est, indeq; latenter noctu ad mare Ligusticū sese proripiciens, nauimq; conscēdens, iterum in Galliam reuersus est. Scanderbegus confestim expugnatis hostium castris, direptisq;, cum ingenti prada Neapolim unā cum rege Ferdinando clarissimo triumpho inuectus est, dedu-

Dux Iohannes
fuga sibi con-
sulit.

Triumphus
Scanderbegi
& regis Fer-
dinandi.

ctus in triumpho captiuus. Tum patuere facta gratulatione omnia in vrbe templa, supplicationes decreta, ludi cuiuslibet generis, & conuiuia publice per urbem undiq; triduo celebrata sunt. His itaq; aditis, profligato hoste, de illoq; victoria felicissime potita, decreuit Ferdinandus simul cum Albano Principe, instructis copijs omnibus uniuersum regnum Apulia, Calabria, ac Sicilia obequitare, ac perlustrare. Quo vrbes, ciuitates, oppida, & loca omnia, qua ad hostem iam defecerant, vendicaret, recuperaretq;. Hoc facto, omnia breui in fidem Castrioti recepta sunt, & in potestatem regis redacta. Nam ij omnes Scanderbegi fidem, magis quam regiam sunt sequuti, verebantur enim in ditionem regis venire, & fidei suae sese committere. Timebant namq; eum, ne propter rebellionem, quam fecerant, & violatam regi fidem, se omnino perditum ire. Verum Scanderbego fidebant, quod si ipse fidem suam, publicamq;, tum de eorum salute, tum liberorū ac bonorum suorum promitteret, nequicquam mali sibi euenturum esse, sed à rege salutem, incolumitatem suam, suorumq; omnium, necnon impunitatem, ac in-

De vita & gestis Scanderbegi,

demnitatem penitus consecuturos sperare. Quapropter sic omnia à Scanderbego rege recepta, ac breui uniuersum regnum est recuperatum. Verum unum tantummodo expediendū in provincia supererat, quod à Scanderbego per facile admodum expeditum fuit. In urbe enim Trani, Siculus quidam, Fusianus nomine erat, vir strenuus atq; bellicosus, quem rex Ferdinandus iam pridem antequam Galli in Apuliam irruissent, cum presidio ibidem miserat, copijsq; prefecerat. Qui dum uniuersa provincia incendio, Gallicoq; tumultu astuaret, arderetq;, libertatem in urbe occupauit, & tanquam Tyrannus in ea factus est, putans regem, qui iam à Gallis è regno serè deiectus fuerat, amplius imperium in ea, neq; potestatem vendicaturum. Ad quem maxima ex omni colluione manus confluxerat, quotidieq; confluere ob prædæ cupiditatem & dulcedinem, quam continue per provinciam agebat. Quæ omnia quum Scanderbegi aures pulsassent, communicata re cum Ferdinando rege, ipse relicto eo cum Italico exercitu in campo, modica tantum suorum manu delecta, ad Fusianum proficiscitur, qui quum Scanderbegū ad se euntem uidisset, ei occurrit, & uterq; aciem egressi, ex equis desilientes, remotis hinc inde pari spacio & interuallo militibus, ad inuicem colloquendum congressi sunt. Scanderbegus verò prior sic illum breuibus alloquitur: Fusiane, vir egregie & prestans, non dubito, quin ad aures tuas iam peruenerit, profligato, caesoq; Gallorum exercitu, omnia in regis potestatem peruenisse. Tu tantum solus (nescio enim quo spiritu, qua mente ductus) ab eo tam alienatus es, ut regia potestati ac uoluntati resistere uidearis, qui iam & amicus eius, & prefectus eras, quod non possum non summo opere admirari. Sed mi Fusiane, si audieris me, profecto multa tibi bona & commoda consequi poteris. Nam si tu iterum in regis amicitiam & beneuolentiam redire uolueris, quod omnino (si tibi mens sana) faciendum est, honores, dignitates, prefecturas (me duce & auctore) tibi à rege non defuturas promitto, dummodo urbem Trani cum eius arce in regiam potestatem tradas. Sin autem alia mens, aliusq; animus est, tibi tanquam hosti & inimico regis bellum indico, atque propono, cuius profecto iram atq; indignationem, quo pacto tu effugere possis, non video. At Fusianus qui aura populari, & fortuna afflatu elatus, insolens atq; audax factus fuerat, Scanderbego respondisse, dixisseq; fertur: Non prius se dimissurum regi urbis Trani possessionem, quam ab ipso omnia & integra stipendia consequeretur, quæ à tempore, die & hora aduentus ad illum sui hucusque cum eo meruerat. Præterea primam post regem prefecturam, præter hæc alias quoq; conditiones regi potius imponere, quam ab eo petere uolebat, Quæ omnia tum contra honorem, regisq; decorem, tum Scanderbegi dignitatem erant. Et tandem ipse multis conuijs, opprobrijs, atque contumelijs, tam in regem, quam in reginam, prorupit. Quæ quanquam

omnia

Scanderbeg
Fusiano lo-
quitur.

Superhum Fu-
siani respon-
sum.

omnia Scanderbegus agreferet, cōcoquere illa nō valens, ira atq; indignatione valde cōmotus, manus in eum iniiciens apprehendit. Ad quem Scanderbegani milites confestim conuolantes, sine motu & resistentia Fusianorum in vincula coniecerunt, secumq; abstulerunt. Qui quum se captiuum Scanderbegi esse perspexisset, veritus ne in manus regis traderetur, statim à Scanderbego condiciones petiit, dixitq; si ab eo libertatem & incolumitatem consecutus fuisset, urbem Trani cum eius arce liberè & expeditè in potestatem ei daturum. Quo facta, & fide data, ingressus Scanderbegus cum copijs suis quiete, pacificeq; in urbem, capti eius possessione, impositaq; ibidem prasidio firmissimo, Fusianum à vinculis solutum libertati tradidit atq; concessit. Qui cum omni suppellectili & familia sua nauim ascendens, magno cum honore atq; beneuolentia à Scanderbego discedens, è portu Trani in Siciliam adnauigauit. Castriotus verò victor, regis exercitui coniunctus est. Postquam igitur omnia in regis ditionem & potestatem venire, & uniuersum regnū ac imperium pacatum tranquillūq; effectum, & omnis timor & tumultus in prouincia sedatus est, rex cum Scanderbego imposito ubiq; locorum firmissimo prasidio, ouantes posthac ad regiam urbem ambo reuersi sunt. Interea Oratores Pij Pontificis, ducis Mediolani, ac omnium ferè Italia Principum, cum ingenti gratulatione, maximisque donis ac muneribus ad regem Ferdinandum, & Scanderbegum peruenerunt. Verumenimvero, Pius Pontifex summus longe maiora atque excellentiora Albano Principi donauit. Non enim auro tantum & argento, ac temporalibus rebus, bonisq; sed etiam amplissimis priuilegijs, & alijs spiritualibus beneficijs, ornauit, decorauit, accumulauitq;, promittens ei, ut cum primum ipse in Epirum & Macedoniam, cum expeditione, & exercitu Christiano aduersus Turcas traiecisset, quod breui se facturum proposuerat, non solum diademate imposito regem illum Epiri, Macedoniae, Thraciae, totiusq; nouae Romae declaraturum, verum etiam uniuerso Christianorum exercitui, & cruce signatorum copijs omnibus praefecturum, prepositurumq;. His exactis iam annis agebatur, ex quo Scanderbegus cum copijs & exercitu suo in Apuliam traiecerat. Videns igitur iam bello Apulo finem imposuisse, regem Ferdinandum in sedem & imperium collocasse, reliqua omnia in prouincia ex voto absoluisse, volens in Epirum cum exercitu suo redire, transfretareq;, super multis prius cum Rege collocutus est multa. Exhinc Ferdinandus verò antequam Scanderbegum à se dimitteret, conuocatis omnibus castrorum Principibus, & praefectis in concionem, sic eum est allocutus: Esti vnquam, Scanderbege, Princeps illustrissime, nomini tuo deditus fui, nunc verò in praesentiarum permaximè tibi deditissimus sum: plura etenim profecto, ac supra quam de te dici & predicari solet, ego coram re ipsa & vidi, & iam expertus sum. Nec

Scanderbeg
urbem Trani
accipit.

Fusianus abiit
in Siciliam.

Oratores Pij
Pont. & aliorum
Principū
ad Scanderbe-
gum.

Colloquium
Regis Ferdinā
di & Scander-
begi.

De vita & gestis Scanderbegi,

Oratio Ferdinandi, plena laudum Scanderbegi.

mirum, cum tu huiusmodi progenitoribus, & loco originem traxeris, inuictissima siquidem Epiro, siue Albania, qua quondam Macedonia dicebatur, in qua tot generosissimi & inuictissimi Principes, tot fortissimi & strenuissimi duces, & Imperatores orti, in ea semper floruerunt, qui vel totum terrarum orbem armis acerrimè puenando subegerunt, quibus postea successiue progenitores tui, tuq̄, inuictissime Princeps, diuinitus, & tanquam cœlitus demissus, successisti, quo tot tantaq̄, præclara, & propemodum immortalia pro re Christiana gereres, & fidem catholicam, orthodoxamq̄ defenderes, illustraresq̄. Quid in primis de te, tuisq̄, rebus præclarissimis, Princeps serenissime, commemorem? quomodo tu admodum puer apud Amurathem Turcarum Principem à parente tuo in obsidem cum fratribus

tuis datus, ab eoq̄, postmodum præfectus copiarum creatus, validissimos hostium exercitus tam in Asia, quam in Europa sudisti, profligastiq̄. Quomodo tu coram eodem Ottomano Principe, à fortissimis viris, & strenuissimis ducibus singulari certamine prouocatus, præclaram egregiamq̄, victoriam semper reportasti. Quomodo ingenio tuo singulari & prudentia omnes eius insidias fictas, ac simulatas fraudes, quas saepe sapiusq̄, in mortem tuam molitus fuerat (extinctis tamen ille prius veneno fratribus tuis) fortissime, egregieq̄, semper euasisti, ac eximia arte illa tua, animiq̄, inuicti celsitudine vniversum regnum tuum auitum, & paternum, breui temporis interuallo è manibus eius extorsisti, tibiq̄, præclare vendicasti. Quomodo tu tot fortissimos, maximosq̄, exercitus, & innumeratas eius copias, parua (ut
ita di-

ita dicam) manu in fugam conuertisti, duces & Imperatores capisti, & obtruncasti ipsum quoq; Amurathem Principē, qui in te, copijs suis omnibus & maximis irruerat, tandē ad durā, turpissimamq; mortē compulisti. Ommitto præterea, quomodo tu ingētes munitissimosq; exercitus Mahumetis Principis, qui tot & tanta mala ac damna, tot iniurias ac cōtumelias Christianis, & Catholica fidei intulit, fortissimē debellasti. Tu ille Scanderbege Princeps es, qui tum tua, tum tuorum ferē omnium confessione, qui tecum omnibus expeditionibus & pugnis semper interfuere, supra tria millia Turcarum propria manu pugnando solus obtruncasti. Tu es, inquam, Principum inuictissime, quo in re tumultuaria & subita promptiorem neminem, celerioremq; neminem ullus unquam vidit. Ideo te sæpius dixisse memini, multitudinē imperantium nullo pacto laudandā, quod propter sententias varias, & diffensiones, sæpius Respublica magnas calamitates passa essent, præsertim cum in bello, req; subita mature factō opus sit. Nam bellorum necessitates humana consilia, & cunctationes non expectant. Comparare enim soles multitudinem imperantium, & vnius principatū duobus animalibus, quorum alteri plura essent capita, alteri verō unicū tantum, que cum venatorū iacula fugerent, pariterq; truncū arboris vetusta ingressa, à venatoribus circumdata, nō inde aliter extrahi possent, nisi adhibito igne, accensōq; trunco. Bestia cui vnū caput erat, subito & festinato consilio in fugam se conuertit. & in locum tutum se recepit. At cui plura erant capita, diu cogitans, quo pacto sibi salutem vēdicet, igne correpta, statim absumpta fuit. Idem Respublica, siue populari frequenter accidere dicis, que longo ambitu sententiarum atq; consiliorum distracta cadunt, labunturq;. Ex quo optimum tibi semper est, si ab vno Principe sapientissimo cuncta regerentur. Tu ille, inquam es, cui toties a quo campo, collatusq; signis cum hoste congressi contigit. Verumenimvero alias quoq; virtutes tuas, inuictissime Princeps, taceo, aliāq; complura egregia, ac diuina propē facinora, que commemorare longum esset, quibus cum omni vetustate, vnus atate nostra facile potes contendere. Venio tandem ad ea, que nuper ipse oculis meis perspexi. Nam quum tu, Principum inuictissime, omni sublatā mora istuc ad nos nauigasti, conuolastiq; & hostis, qui nos vallo, & obsidione iam cinxerat, nomen tuum tantū audiisset, priusquā te vidisset, derelicta urbis obsidione, fugā arripuit, quo timorē de te sūm cunctis indicauit. Quem tu postea persecutus, eximia virtute tua, & singulari scientia, tuorumq; ducum, & militum incredibili fortitudine, collatis a quo campo signis, iusto prælio superasti, prostrigasti, insignemq; de eo victoriam & triumphum reportasti. Me ingenti honore, laude, & gloria in regiam sedem reposuisti, vniuersum regnum, & imperium breui mihi pacatum, at que tranquillum reddidisti. Proinde quo fructu, qua mercede, quo premio, quo honore, quibusue

Scanderbeg
sua manu tria
millia Turcarum
occidit.

Multitudo im
perantium non
laudanda.

Optimū si ab
vno sapientis-
simo Principe
cuncta regantur.

meritis

De vita & gestis Scanderbegi,

Ferdinandus
rex, parētis lo-
co habet Scan-
derbegum.

meritis, tot, & tantisq̄ tuis in nos officijs sufficiam, non video, vel quonam pa-
cto argumentum aliquod non ingrati animi aperiam tibi, non reperio. Re-
gnum itaque meum, & imperium, quicquid mihi est, quicquid habeo, pos-
sideo, quicquid ero, quum à Deo discesserim, ad te refero, conditoris, pa-
rentis loco mihi semper eris. Omnia igitur nostra, vitam quoque, animam
ipsam, & si quid aliud est potentius in anima latet, in tua manu est potesta-
te esse existimato. Jus omne, imperiumq̄ nostrū, tibi tuisq̄ semper commu-
ne, nihil à te diuisum, nihil separatum, æqua nobis utriusq̄, pariq̄ lance at-
que proportionē sit regnandi potestas. Postquam rex his finem fecit, suppli-
cationes decreta, lectiſterna, puluaria, turribus cum incenso ante ia-
nuas positis, omni effusa ciuitate erecta atq̄ parata. Alia quoq̄ diuina Deo
optimo, immortalisq̄ pro victoria peracta atq̄ persoluta sunt. Post hac ha-
stiludia, certamina cuiuscunq̄ generis, venationes, alia quoq̄ spectacula

adita. Quibus omnibus peractis, Rex omnes ferè Scanderbeganos mili-
tes, unumquenque varijs ac diuersis donis & muneribus ornauit, decora-
uitq̄. Sed præcipuè & in primis ipsum Scanderbegum Principem, quem &
patrem semper in posterum appellauit. Cui præcipuo amore, ac singulari
beneuolentia, præter ingentem auri atq̄ argenti copiam, equosq̄ Italicos
loricatos, seu cataphractos, cateraq̄ arma, dona militaria egregia ac præ-
ciosa, urbem Trani, & duo nobilissima, ac munitissima oppida in regno A-
pulia dono dedit. Quorum alterum mons Garganus dictus, ubi præclara
urbis Simpontum, ac venerabile templum in diui Michaelis honore con-
ditum est. Alterum verò quod diui Iohannis Rotundi appellatur. Quam
quidem

Mont Garga-
nus.
Simpontum.
Diui Iohannis
Rotundi.

quidem urbem & oppida Rex Scanderbego, & eius filijs ac posteris, cum omni agro liberè dedit, atq; perpetuo possidenda, fruendaq; concessit. Pace igitur per uniuersam Daunia Apuliaq; regionē, terra, mariq; parta, Scanderbego magna parte exercitus sui & militum, ad naues, & triremes, quæ in portu Trani erant premissa, ipse deinceps in mutua crebraq; cum rege oscula profusus (emanantibus utrisque lachrymis) ab eo discessit. Qui à compluribus principibus & satrapis regis comitatus, per latam pace non minus quàm victoria Dauniam, effusis non urbibus modo, ad habendos honores, sed incolarum, & agrestium turba, obsidente vias, ad mare, in portum peruenit, & veluti triumphans naues ascendit, & expectata prospera nauigatione vento secundo, mox è littoribus Apulia soluens, nauibus Dyrrachij portum partim, partim portum quendam, qui ab incolis caput Caput Lachi. Lachi dicitur, applicantibus, saluus & incolumis cum uniuerso peruenit exercitu. Inde expositis copijs omnibus, latus & festiuus per Epirum, effusis undique urbibus, & agrestibus, ingenti plausu, & laticia procurrentibus, omnium regiam urbem Croia inuectus est. Vbi omnia lata & prospera inuenit, ad quem quotidie nouæ gratulationes, noui Oratores, cum donis & muneribus ex socijs, regulis, & principibus consuebant.

Et hic finis belli Apuli, 17. anno regni Scanderbegi, qui insignis, & latus fuit.

De vita & gestis Scanderbegi,
MARINI BARLETII SCO-
DRENSIS SACERDOTIS, DE VI-
TA ET GESTIS SCANDERBEGI
 EPIROTARVM PRINCIPIS,
 Liber Vndecimus.

DVM Scanderbegus in Apulia moraretur, antequam transfretasset, & inducia pacis facta inter ipsum & Turcarum Principem finirentur, Mahumetes per id tempus secunda usus est fortuna. Ise enim non parua additamenta regno & imperio suo fecerat. Nam multa tam à Gracis quam à Mahumetanis in Asia atq; Europa abstulerat. Inflatu itaq; Barbarus tanto rerum incremento, ad Scanderbegum opprimendum (ad quod animū suum semper intendit) conuersus est, contra quem Synam praefectum suum cum viginti millibus misit, et improuisus eum adoriretur. Sed Scanderbegus subito ab amicis praemonitus, cum octo millibus equitum peditumq; illi occurrit, & montē quendam, qui Mocres dicitur, quo ipse Synam cum exercitu suo transiturus erat, nocturno tempore praeroccupauit, quem ex improuiso aggressus, cum omni exercitu suo fudit atq; dissipauit, quorum maior pars, amissis signis & impedimentis, caesa est, ipse uerò Synam uix cum paucis aufugit, multi ex Barbaris, qui uini capti fuere, pecunijs redempti sunt, quas Scanderbegus simul

cum

Syna, praefectus Turcae, cum viginti millibus uult Scanderbegum inuadere.

cum reliquis spolijs, & impedimentis militibus suis donauit. Per idem quoque ferè tempus *Assambegus* citra *Ocridam* 30. millibus superatus, uno tantummodo eodemq; memorabili pralio, vel prostratus potius, *Scanderbegi* non clementiam minus, quàm bellicam virtutem sensit. Pugnans enim ipse acerrime, & omnibus circa se corporis sui custodibus occisis, equo quoque, sed non fataliter confosso, & ipse vulneratus est sagitta dextro brachio. Et quum in ea rerum omnium difficultate, tum tanta cladis sue recenti memoria, atque spectaculo, tum vulneris dolore, & quod maximè cetera augebat mala, nocte superueniente obrutus, paucis circa se ex reliquis suorum apparentibus, prout enim fors queng, fugaq; hoste insequente tulerat, se receperant atq; latitabant lucem expectantes. Multi tamen hostem magis, quàm nocturni incommoda itineris timentes, cum tenebris ipsis in tutiora loca euasere. Ille in monticulo quodam vel sylua potius, non longe à nostrorum sinibus, à castris verò quatuor passuum millibus se recepit, rerum omnium, ac via lociq; ignarus, sed non diu sagacitatem *Epirensis* militis latuit. *Antelucanus* enim explorator cum omnia perlustrasset, atq; obseruasset, ad ducem illico conuolans, rem omnem aperit. In hoc tantummodo deceptus, quod propter opacitatem loci, & arborum densitatem, maiorem hostium numerum fore credidit, affirmauitq;, ita ut *Scanderbegus* ipse equum conscendens, ad eas victoria reliquias expediendas conuolaret, equitatu ferè omni sequente. A longe venientem *Barbari* conspiciat, & mæsti omnia mæstiori duci exponentes, in consilio eius non militare fortasse, imperatorumq; necessarium tamen, atq; salubre consilium ineunt, ut inermes omnes peditesq; victori obuiam progredierentur. Et ita dux auctorq; consilij multo deformatus cruore, ac squalore obsitus, nō *Marco Antonio* absimilis, ad *Lepidum* ex *Mutinensi* clade illa fugienti, primus ante suos vadens, & ducis nostri habenas apprehendens, sola ac praclara voce illa, se suosq; omnes saluauit. Immo & cultorem vix credibilem calamitatis suae inuenit, o *Scanderbege*, clamitans, quò tendis? in quem strinxisti ferrum? in quem spicula direxisti? Non semper vincere decorum, non gloriosum est, vinci patiari interdum, vinci patiari. Ita victus melius, quam victor vinces, & laudabilius clementia tua, quam hostilium triumphos exercituum atq; victoriarum numerabis. Subridens (ut moris sui erat) *Epirota*, & ad suos conuersus: Nihil, inquit, mala fortuna acutius: nihil necessitate prudentius, quàm scitè, quàm eleganter victi loquimur, quam nunquam sciremus victores, & hostilem quoq; manum apprehedens, bono animo esse iubet, neq; enim quicquam vel crudele, vel ferule passurum. Deinde à se dimissum coli curariq; accuratissimè iubet, & necessarijs omnibus adiutum, à quibusdam suorum in tutissima loca deduci. Quid enim per Deum immortalem pulchrius, quidue laudabilius, quàm prostrato hoste, atque

Assambegus
cum triginta
millibus superatus.

Consilium,
inermes omnes
ac pedes
victori obuiam
procedere

V. p.
tu n.

De vita & gestis Scanderbegi,

prostrato, in calamitate, atque miseria posito, constitutoque illius scire, atque misereri velle. Ipse cum exercitu hincinde obeguitans, ubi omnia insidys tuta cognouit, in castra se, et demum non longe a Croia recipiens, reliquam victoria leticiam atque voluptatem est secutus. Jussumbeg quoque eiusdem et iter, et fortunam paucis post diebus imitatus est, eo praesertim cladi iniuriisque obnoxior, quo militum numero pauciore, hostem et victorem, et cruentum adhuc tentauit. Nam cum 18. millibus Scopiam ingressus, Epiri quoque interiora penetrare conceperat animo, non tot suorum claudibus, non recenti Assambegi strage satis edoctus atque perterritus. Scanderbegus eius aduentu audito, miratus tantam hominum velut certam obliuionem, vel sanguinis sui sitim, ad milites conuersus inquit: Agite dum commilitones mei, gens laboribus, vel victorijs potius nata, prodeamus obuiam nouo hosti, nouo imperatori, honoremus hominem nos, mihi credite, primo congressu honoraturum. Acclamations undique audite, et castris motis miles secutus. Ubi iuxta Scopiam deuentum, exploratoribus pramissis Epirensis, signo belli dato, in hostem effusis undique habenis irrupit. Irrumpentem Barbarus non animis, non consilijs satis ad pugnam paratis, tumultuandi potius quam consistenti similis excepit. Nunquam tantum sui contemptum, nunquam tantam hostilem audaciam

ratus, ut sic longe fines suos egressus cum hoste, et in hostilibus locis fortunam belli experiretur. Ubi neque victus euadere, vel copias reparare, neque victor satis tutus foret. Itaque primo ferme impetu Jussumbeg et animo et viribus fractus, fugam arripuit. Idem reliquus exercitus non multis

multis vix trecentis amissis, reliquos inordinatos & palantes, eques no-
ster insecutus, clade insperata affixit, quum tutam fugam in suis locis cre-
didissent, & casorum corporibus duorum amplius millium numerum re-
pleuit. Pauci viui capti propter ducendi incommoda, ne impetus ab agre-
stibus fieret, & via longinquitatem. Iussu bego copias instaurare parant,
& insidias quasdam molienti hosti, milites non assenserunt, sed fugam secuti
ingrati magis redire Principi, quam non redire maluerunt, recentia Scander-
begi clade exemploq; satis excusati. Sed nunquam successor tantorum
periculorum, nunquam hostis Scanderbegus defuit.

Carazabeg quendam Asiaticum multis expeditionibus celebrem vi-
rum, & senem, iam ingentis apud Mahumetem autoritatis, prout apud
patrem Amurathem fuerat, gloria huiusce dulcedo exagitabat, qualis
iuvenes solet, vel mala fortuna potius, que semper magnis atque claris vi-
ris in insidijs moratur, ut omnem veterem gloriam, & promeritos eiusq;
triumphos Epirotica clade deformaret, utpote quem neque Assambegy
recens infamia, spectaculumq; nimis opprobriosum, neque reliquorum i-
dem fortuna tenor, idem ad eam diem fortuna cursus moueret. Is ad Ma-
humetem accedens: Accumulaui, inquit, hucusq; sub te, patre q; tuo, Prin-
ceps mihi splendidissime, totidem ferè triumphos quot annos, nunc & ho-
rum, & illorum obliuio quadam, ac nausea velut me præ tot Scanderbegi
victorijs, tot cladibus nostris, tanta Epirotica insolentia cæpit. Stat ho-
die mihi emerit o iam militi, seniq; omnia in alea ponere, & aut sceleratissi-
mum illum & ingratisimum Ottomanis olim captiuum domus, nunc Epi-
roticarum sordidum regem, tot casorum exercituum tuorum, tot casorum
imperatoru debitoru vinum, vel mortui cadauer ad hosce protrahere pe-
des, aut gloriam eius hac cernice, hoc iugulo magis magisq; illustrare. Mili-
tem itaq; ex sententia mea conscribi permitte imperator, & delectum fieri.
Ego omnia nõ velut dux, sed miles atq; pastor hisce tractabo manibus, & in
eligendo, & in instruendo exercitu solus omnium officia obibo. Bellum enim
cum prædonibus est, cum maximo insidiarũ artifices, & multis elato victo-
rijs, multis saginatos spolijs, prædaq; A Mahumete concessa omnia, & ad su-
percilium (vi aiunt) eius relata, immo & decem hominu millia addita. Ipse
enim 30. tantummodo scriptis collectisq; ad tantam rem conficiendam iam
exploratores quosdam præmiserat. Neq; à Scanderbego deerat id procura-
tionis genus per prouinciam vniuersam, non Epiri solum, sed Mæcedonia
& interiora quoq; atq; penetrabilibus ipsius hostilis terra. Quare Caraza-
begi iter tempestiuè prænunciatum, ita ut apparari omnia a nostris aduer-
sus eam periculi molem commodè possent. Sed Scanderbegus eis auditis,
(ut ferunt) dixit: Ducem magis quam totum exercitum timerem, nisi se-

Carazabeg
multis con-
aduersus, at
derbegi pa-
perans, quum
miniole, im-
piterly terga
vertens abiq;
fugamip arri-
puit.

Sententia Scan-
derbegi de Ca-
razabeg

De vita & gestis Scanderbegi,

contubernalis fuerat in quadam Asiatica expeditione sub Amurathe) si atati sua, si fortuna identidem pepercisset defatigata iam propter tot concessos sibi triumphos, tot dispensatas victorias. Agedum tamen neque quinquagenarius effectum iam senem formidabo, quem infans penè olim inuenem contempsi. Parata igitur illico copia, immo & plures quam aduersus Assambegum conscripta propter famam ducis, & peritiam insignem in rebus militaribus. Et mox per Dibras in Triballorum usque fines (inde enim aduentus eius nunciabatur) duobus equitum millibus procursum. Qui in circumfusis montibus de more latitantes, & hostem medium claudentes, magis opportunum iniuria cadique haberent. A Barbaro quoque praecursorum quatuor amplius millia missa, reliquum exercitum in Macedonia loco quodam, cui Chieri nomen est, expectare iussit. Sed à nostris quibusdam detecti, & oppressi multi, occisiq;, reliqui in fugam conuersi, nuncium Carazebego degustata iam cladis attulerunt, antequam in Epiro appropinquasset. Ille itaque ut senio & morbo quodam ager erat, partim eo nuncio aliquantiisper confusus, magis animo corporeq; defecit, dolens non tantum iacturam amissi militis, quantum detectum se hostibus. Multa itaque nequicquam cogitans secum, utrum iter sequeretur, an iterum Constantinopolim rediret, in vernum tempus reuersurus, erat enim in fine autumnii, pudore demum vincente, bellum differri non placuit. Et eo biduo iter ferè omne emensus, prima noctis vigilia in planicie quadam, nostri Liuad appellant, castra fixit, & omnibus per noctem peractis, instructisq; ad pugnam, mane Scanderbego nuncium mittit, rogans ut collatis signis, non praeconis more decertare vellet. Epirensium animum vetulamq; appellans, mox se responsurum dixit. Et ita dato signo irrumpit in hostem nondum paratum, sed consultantem quasi adhuc, ut mos senum est: tamen pluuia ingenti in ipsis quasi pugna auspicijs superueniente, facile diremptum, & nihil memorabile gestum. Nam toto eo triduo tanta aquarum copia inundauit, quod nisi Carazebeg in montana loca mouisset castra, non sine naufragio suorum res pertransisset. Iumenta tam multa perière. Barbarus prodigium quoddam ratus, & opus & operam (ut aiunt) vnà dimittit, & ubi primum per eam tempestatem licuit, paulatim se nostris subtrahens, Epirum deseruit, cum vere ipso repetiturus, si fata credulo permittant seni. Qui cum reliquo exercitu ad Mahumetem peruenisset, reprehensum primo ab eo acriter fuisse ferunt, dehinc collaudatum, quod exercitum saluasset. Videns autem Mahumetes Scanderbegum armis expugnari nullatenus posse, excoGITauit eum dolis insidijsq; (si posset) circumuenire, & Ottomana fraude seducere. Itaque nuncium suum cum muneribus, & huiusmodi literis ad Scanderbegum direxit:

Mahu-

Chiere.

Liudad.

Scanderbeg
Carazebeg vocat
anũ & vetulam.

Mahumetes Begus, Amira Soltanus, omnium mundi partium, Orientis atque Occidentis Dominus & Imperator, Scanderbego Albanorum, Epirotarum Principi S. P. D. Nullam puto Scanderbego mi, arctiorem necessitudinem esse, nullam firmiorem amicitiam, quam qua à longa consuetudine inuicem, & assiduo victu emanauit, praesertim si ea sit à puerili, & tenella aetate inita, ut nobis utrisq; contigisse non ignoras. Qui ambo à teneris (ut aiunt) unguiculis in regia patris mei cum obses apud

Mahumetis
nuncius cum
muneribus
ad Scander-
begum.

eum esses, diu unà vitam traduximus, incredibiliq; amore atq; beneuolentia, vel omni temporis momento tenebamur. Cum igitur Scanderbego mi, hac omnia, & alia, quibus illa aetas nostra delectabatur, in memoriam reuocem, praeter hac memor ego omnium, qua tu pro imperij nostri, ac Ottomanæ familie, & regni gloria, amplitudineq; semper gesseris, quibus equidem non sum mopere te, & amore, & affectu quodam ardentissimo profectui debeo. Testor enim Deos, nihil mihi gratius, nihil iucundius contingere posse, quam te apud me habere, tuoq; aliquantulum frui conspectu. Nec de aduentu ad me tuo quicquam pertimescas. Quod paulo ante milites mei in regnum tuum irruperint, illudq; depraedati sint, y iniussu id, & extra imperium nostrum fecere. Itaque sicut debui, maxime moleste tuli. Neque displicuit ullatenus illos ab exercitu tuo casos & prostigatos, scelerum suorum pœnas soluisse, remq; tibi (qui iustam fouebas causam) ex animi sententia cessisse. Verum his omisis, reuocata in medium pristina amicitia, & beneuolentia nostra, facile in hanc sententiam sum adductus, ut inuicem componamus, & perpetuo inter nos confederemus, quo per-

uctus

De vita & gestis Scanderbegi,

Conditiones
pacis inter
Turcam &
Scanderbe-
gum.

uctus amicitia, & necessitudo illa nostra, qua propter diutinam utriusque absentiam penè abolita reuiuiscat, augeatur, confirmetur (si non iniqua uidentur omnino) ha sint pacis nostra conditiones, scio enim eius qui non petit esse, leges dicere pacis. Primum enim est, quod à te petimus, ut exercitum nostrum per agrum & regnum tuum ad Venetorum urbes infestandas, & agrorum depopulationes liberè & impunè transire permittas. Ut Iohannem filium tuum nobis in obsidem tradas, quem ut unum semper ex filijs habebimus. Ut mercatores & negociatores nostri regnum tuum cum mercimonijs suis ubique permeent atq; percurrant, & securi atq; immunes negociari valeant. Præterea ut tu ipse ad nos securus & inrepidus accedas. Quibus rebus si ad nutum nostrum obsecutus fueris, regia tibi fide, regnoq; tuo veram pacem, perpetuamq; tranquillitatem obseruare pollicemur. Neminemq; apud nos vel fideiussorem, vel chariorem te unquã futurum. Regnumq; tuum ab ullis vel meorum, vel alijs hostilibus armis, pro viribus nostris vexari nunquam permittemus. Qua verò ex ore nunciij huius nostri, & Oratoris Mustapha recognoueris, plenam his adhibito fidem. Vale. Ex Cõstantinopoli regia nostra, vi. Non. Maij, M. CCCCLXI. à generatione Iesu.

Mahumetis literis perlectis, Scanderbegus duces suos, & castrorum præfectos omnes in concionem conuocauit, ubi proposuit, quid agendum, an Barbaro obtemperandum, & cum eo pacem ineundam: quibus omnibus placuit, ut icto fœdere cum Ottomano componeretur. Quare id nõ mediocri commodo honori, & gloria Scanderbegi fore uidebatur. Cum Mahumetes Princeps, qui tot regna & imperia possidebat, tot gentibus & urbibus imperitabat, tantoq; fortuna afflatu ad id rerum fastigij prouectus erat, pacem à Scanderbego peteret, ex quo ab omnibus unanimitè decretum est, quod reiectis cæteris conditionibus à Mahumete petitis, unica duntaxat, pacem ei concedendam, ut mercatores utriusq; hinc inde immunes & liberi negociarentur. Quo factò, litera ad Mahumetem in hunc modum data sunt.

Literæ Castri-
oti ad Turcã
de pace.

Athleta Christi Georgius Castriotus, aliàs Scanderbeg, Albanorum Epirotarumq; Princeps, Mahumethi Turcarum Principi S. P. D. Reddita sunt nobis litera tua, Princeps illustrissime, quibus scribis, te maximo in me amore, miraq; animi beneuolentia affectum, quod testimonio antiqua illius consuetudinis nostra comprobari dicis, qua longo inter nos usu coalita, & radicitus nixa, & in naturam conuersa, vim semper & robur obinebit. Verum quia propter longam, diutinamq; inter nos uelut confopitam à somno excitare visum, ut quoddam pacis vinculum, & nouam fœderis compositionem iniremus, cuius has conditiones proposuisti, ut exercitus tuus liberè per regnum meum iter ad Venetorum agrum depopula-

pulabundum habeat. Cui quidem petitioni tua Mahumetes Princeps consentire me neq. ex aequitate foret, neq. ex dignitate mea, cum Veneti & confederati mihi, & necessitudinis vinculo valde sint astricti. Illud verò, quod Iohannem filium meum apud te pro obside habere desideras, quo pax inter nos firmior permaneret: facerem id fortasse, neque inuitus, Princeps Mahumetes, si paternus pateretur affectus. Sed cum vnicus sit nobis, & astate tenellus, nunc à parentum abduci complexibus, cum muniri, nostrisq. moribus imbui debeat, neq. illi, neque nobis conducibile videri potest. De mercatoribus tuis quod exigis à me, vt quacunq. voluerint, liberè possint, & immunes per regnū meum negociari. Istud ipsum & duces ac praefecti mei omnes comprobant, & admittunt. Egoq. vnum maxime desidero; vt merces & negocia vtriusq. nostrum liberè possint hincinde prouehi, atq. expediri. Ad hac hortaris me summopere, vt adeam te, idq. & intrepidus, & securus, quo mutuo aspectu, consuetudineq. tam diutina absentia nostra desiderium repleatur. Laudo in hoc, Princeps optime, ingenij tui bonitatem, laudo natura liberalitatem. Amplecterer itaq. audacter consilium tuum, si id per negocia mea & regni gubernationem, integrum nunc mihi esset. Sed quid faciam? Est (vt iam dixi) Iohannes filius paruulus admodum, & ad imperij gubernacula minime idoneus. Est gens mea (vt scis) ocij impatiens, & populi feroces, & indomiti, quos regere vel ipsi mihi perdifficile est omnino. Adibo tamen te prout iubes, commodiori duntaxat veniendi tempore captato. Vale, meq. ama. Ex castris nostris, III. Kalend. Iunias, M. CCCCLXI.

Iohannes filius
Scanderbegi.

Misis ad Mahumetem Scanderbegi literis, hisq. continuo perlectis, mox Barbarus ipse alias huiusmodi ad eum dedit.

Mahumetes Begus Amira Soltanus, omnium mundi partium Imperator, Scanderbego Principi Albanorum, Epirotarumq., S. P. D. Dediti Mustaphæ nuncio, & Oratori nostro literas tuas ad nos, quibus scribis, nullam ex pacis nostra conditionibus, quas proposueramus tibi, praeter vnicam tantum de mercatoribus & negociatoribus nostris placuisse, vt liberè scilicet hincinde, & ex arbitrio merces ac negotia sua deuehere & expedire possent. Hacq. tantum lege pacem polliceris mihi, idq. ex voluntate dicis, & mente tuorum esse. Amplector ipse voluntatem istam tuam. Excusationes ceteras a quo animo admisi. Polliceor itaque tibi Scanderbego mi. in meq. recipio omnia qua petis, & menti tuae tuorumq. inhereo. Pacem sanctam, inuiolabilem, perpetuo tibi (quoad nobis vita supererit) seruaturum polliceor, ni prior tu rumpenda, violandaq. causam praestiteris. Idcirco has nostras, quas Mustapha nuncio & Oratori nostro ad te dedimus, signo meo imperiali & cōsueto obsignauimus, quo pacem istam perpetuo duraturam confirmemus. Ea propter tu quoq. (si placet) his nostris

De pace inter
Mahumetem,
& Scanderbe-
gum. De publi-
catione &
eius violatio-
ne.

De vita & gestis Scanderbegi,

te subscribas, & sigillo tuo solito illas munias, quo mentem & voluntatem tuam similiter habeamus. Jubeas praterea, ut ubiq; per regnum tuum infusions & edicta fiant, quod & ipse per vniuersa imperij mei loca fieri precipiam. Scias praterea me, quo amor iste in te meus clarè omnibus innotescat, propria motum liberalitate, omnia qua in Albania & Epiro vi à parente meo abstulisti, legitima tibi facere, ut ita illa possideas, ac si tua, tuorumq; semper fuissent. In te igitur, tuosq;, omne ius, omnemq; potestatem, qua mihi prius erat, transfero, vobisq; trado, concedo, atq; confirmo. Teg; deinceps in Principem Albanorum, Epirotarumq;, semper habebō, atq; id ipsum appellabo. Nunquam in posterum (ut fide regia promisi tibi) armis te tuaq; vexabo, ni tu causa extiteris. Itaq;, his sigillo tuo appposito, eas Mustapha nostro haud dubia fidei nuncio, ad nos perferendas dato. Cui quicquid ipse retulerit, dixeritue, plenam, inuiolabilemq;, fidem adhibeto. Vale, & in amore responde. Ex Constantinopoli regia vrbe nostra, x. Kalend. Iulias, à generatione Iesu, M. CCCCLXI.

Jam 40. praterierant dies, ex quo caduccator Mahumetis Principis, qui prius pro pace petenda ad Scanderbegum venerat, cum literis eiusdem ad eam confirmandam, corroborandamq;, iuxta Scanderbegi mentem & arbitrium, ad eum iterum conuersus est. Quas quum Scanderbegus accepisset, conuocatis ducibus & praefectis suis, coram eis legi iussit. Qui omnes pariter consenserunt, pacem suam mandam cum Ottomano, afferentes id esse & honori Scanderbegi, & regno eius maximo commodo ac utilitati.

Pax publica-
tur inter Tur-
cam & Scan-
derbegum.

Quare percusso sœdere inter Scanderbegum & Mahumetem, pax ubique locorum per regna utriusque, ingenti omnium gaudio publicata est. Quae quodamtenus ab utrisq; fideliter seruata est. Verum postea Barbari, quibus nunquam fides, sœdisrugi, violanda pacis auctores extiterè. Hi enim primum Scanderbegi fines inuasferunt, indeq; maximam pradam abegerunt.

Qua de re Scanderbeg cum Mahumete literis nuncijsq;, conquestus est, qui se nescire respondit, idq; se excusando agreferre simulauit, quod milites videlicet sui nulla eius voluntate aut iussu id fecissent. Itaque nonnulla ei restitui curauit. Sub eodem tempore, Barbari Venetorum agrum in Peloponneso depradati sunt. Ex quo Veneti, qui cum Scanderbego confœderati, plurimumq; amicitia obstricti erant, Gabrielem Triuisanum Oratorem ad eum miserunt, quem exhortabantur, & rogabant, ut Mahumeti Principi, qui prior sœdus ruperat, & fidem violauerat, iustum bellum inferret. Qui postquam ad Scanderbegum venit, coram eo, eiusq; praefectis sic pro concione locutus est: Venimus ad te, Princeps inuictissime, non ut omnes ferè, qui eiusmodi legationis obeunt munus, facturi accedunt, ut te laudibus extollamus, patriaq; tua dignitatem, & generis antiquitatem, necnò rerum gestarum, excellentiam mentis, praconijs celebremus.

Oratio Vene-
ti Oratoris,
Paulij Ange-
li ad Caltrio-
sum.

mus.

mus. Neque enim id cuiquam vel disertissimo ex facili concedi posse contenderem, & alioquin presentis ratio temporis, ut id decenter fiat, haud quaquam exposcere videtur. Sed hortaturi potius, & admonituri, rogaturiq; insuper, ut mentis tua aciem, qua procul semper intueri, & futura adhuc in occulto posita perspicere, & penetrare solet, ad impendens Reipublica Christiana periculum, ad pullulans iam & exoriens malus, moxq; nescito occurratur, uniuersam Europam inuasurum, dirigere, & intendere velis. Certum enim tibi sit, atq; exploratum, Princeps serenissime, quod

perfidus & subdolis Tyrannus iste, non alia ratione, quam summa perfidia atque simulatione pacem tecum inierit, cum nullum Turcis, Epiroticoq; generi naturale amoris commercium intendere possit, ut quo primum scilicet reliquos Reges, & Principes Christianos tibi vicinos sibi subiecisset, (videbat enim a te, armisq; tuis valde infestari, nec ea sufferre posse) propagatis dehinc viribus, & imperio suo, in nos arma conuerteret. Jam vidimus postquam Barbarus iste tecum pacem composuit, & ab armis viribusq; tuis tutum se esse & quietum perspexit, confestim arma sua in Rasinanos populos, & Triballos conuertit, eosq; pessum dedit. Deinde Illyricos debellatus est, Thracas euertit. Graecis è regno deiectis, Trapezuntium imperium expugnauit, vires suas auxit, remq; in maius prouexit. Nunc vero rupto pacis foedere, omniq; violato iure, in nos arma conuertit. Agrum tuum pariter & nostrum longe lateq; depopulatus est. Ecce Scanderbege Princeps, fides tibi à Barbaro quam belle seruata bellum excitauit, arma intulit, iam ad pugnam prouocat te, & haud perplexè suam indicat vo-

luntatem atque furorem. Ferenda ne hac aequo animo? Tacendum adhuc? Confidendum Barbaro? Standum promissis eius? Dum Christianum nomen euertat, & nos funditus perdat, quum infelix bellum tam ignominiose paci preferendum esset. *Frâne* igitur oblitum putas Barbarum turpissima illius paterna mortis, quam ignominiose subire à te compulsus est? Adde cades, & calamitates exercituum, ducum, & imperatorum suorum abs te aditas. Cogitat hac omnia rabidus & truculentus Mahumetes, animo continuè voluit, die noctuq; prae oculis habet, ulcisci appetit, atque exoptat. Sed heu Princeps splendidissime, simulat, simulat (crede mihi) arte sua Ottomana utitur, machinatur assidue, quemadmodum dolis, & insidijs suis te capere, te circumuenire possit. Blanditus est hucusque tibi, ut à bello desisteres, arma deponeres, quoad bellum conficeret, ceterosq; Reges & Principes Christianos tibi circumuicinos opprimeret, atque prosterneret, quorum nullum alium prater te videbat, qui armis suis posset occurrere. Nunc verò postquam omnes alios subiecit sibi, & omnia ei exsententia successerunt, ad te conuertitur. In te arma intendit, quo te cum omnibus Epiroticis, & regno tuo de medio tollat, & nos absorbeat, & rabiem suam Barbaram expleat. Quid igitur amplius Princeps optime immorandum? Quid ulterius expectandum? Jam in eo res est, ut Mahumetes iste aut hostis, aut dominus habendus sit. Sumamus nos quoque aduersus eum arma, vires viribus conferamus, exercitus adiuicem coniungamus. Bellum quo nos prouocat ei ultro inferamus. Agrum eius, ut par est, incendamus, diripiamus, nec patiamur tandem nos arte atque insidijs eius circumueniri. Quippe quum nihil aliud molitur perfidus, nihil parat, quam seorsum nos opprimere, donec orba consilio auxilioq; res Christiana, in manum eius sine ulla dimicatione tradatur (Dij meliora) & deploretur in perpetuum communis omnium libertas. Quos si vnà coniunctos esse viderit, arma nostra formidabit, vires perhorrescet, vel si instare maluerit, omnino fortasse victus abibit. Sed si seiunctos animaduertit, facili negotio obruet. Ita vnus est hodie potentissimus. Proinde non permittamus hanc pestem, hanc contagionem, hunc morbum in Europa esse, cui nisi celerius occurramus, totam insciet profecto atque contaminabit. Nosti enim iam Ottomanorum fraudes, nosti dolos, & insidias, quibus omnia sua expediunt, & quaque maxima perficiunt. Quis vnquam, Princeps inuictissime, valeat huius truculentissimi Tyranni scelera & flagitia commemorare? quibus vel omnes maiores suos longe superat, qui vel domestico ac familiarium suorum sanguine quotidie non satiatur, qui etiam rem nostram Venetam aggredi totis viribus cupit, quae (ut nosti) fidei Christiana semper columen, & propugnaculum fuit, ut ea demum concussa, fracta, atque euersa, non Epirotas modo, sed alias etiam Christiano-

stianorum nationes suppediet et atq; proculcet. Sed neque hoc solum ferus & immanis Tyrannus intendit, quamuis magnum sit, & viris non tollerandum, verum ut fidem ipsam destruat, & qua sola via est salutis, hominibus interdicit. Errat enim, si quis Mahumetem regiones magis Christianorum deuastare, depopulariq; velle existimat, quam fidem ipsam conterere, & ab hominum cordibus euellere credit. Quid igitur? quid tandem bone Deus nos Christiani speremus à belua ista? qui & fide alieni, & omni viuendi genere ac ratione ab eo diuersi, alieniq; sumus. Itaque Scanderbega Principum inuictissime, Christi athleta & miles accelera, festina, tolle moras, tolle abs te & ceruice tua mala & pericula. Caue tibi, caue rei & imperio tuo, quum possis (potes enim si vis) priusquam mala & pericula te obruant & euertant. Nam postquam tibi (quod absit) euenerint, voles profecto & non poteris. Ideo (ut mihi videtur) longe tibi melius atq; facilius crit, si antea prospexeris, quam post illatum (ut aiunt) susceptumq; vulnus & ictum, remedium & medelā quarere velis. Consule igitur, consule mi Princeps optime quantotius, ne Mahumetis Principis rabies, pestis, & contagio te inficiat, polluat, atque corrumpat, qui nihil certe aliud quarit, parat, atque molitur, nisi ut te pellectum ad fidem & crudelitatem suam, ad interitum & internecionem perducatur, qui semper Christiani nominis & sanguinis insidiator & effusor, cui Christiana orthodoxaq; fides summopere exosa atq; inuisa fuit, quā totis viribus die noctuq; prophana-re, scindere atq; perdere studet atq; conatur. Ad quam tutandā, protegendamq; à furore immanitateq; rabidi truculentissimiq; Tyranni, te Princeps inuictissime, qui athleta & Christi miles vocaris, immo sis, Princeps noster, cum vniuerso Senatu suo Veneto inuitat, inuocat. Aurum tibi, argentum, milites, & quicquid in huiuscemodi expeditionibus opus est, abunde pollicetur & offert. Te igitur Princeps gloriosissime sine mora praecege, militem expedi, exercitum tuum & acies instrue, ferrum acue, corripe telum, irrue in Turcas orthodoxae fidei acerrimos hostes, quos facile vicisti semper, & ad vincendum fatalis quadam, & diuinitus tibi data est potestas. Cui nisi celerius occurramus, totā inficiet profecto, atq; contaminabit. Nosti enim iam Ottomanorum fraudes, nosti dolos & insidias, quibus omnia sua expediunt, & quaeque maxima perficiunt. Quis vnquam, Princeps inuictissime, valeat huius truculentissimi Tyranni scelera & flagitia commemorare? quibus vel omnes maiores suos longe superat, qui vel domestico, ac familiarium suorum sanguine quotidie non satiatur. Quid igitur, quid tandem bone Deus, nos Christiani speremus à belua ista, qui & fide alieni, & omni viuendi genere ab eo diuersi sumus?

Facto dicendi sine, Scanderbegus non quod incertus sententiae esset, sed quia nihil inconsulto milite facere consueuerat, conuocatis ducibus suis,

De vita & gestis Scanderbegi,

Et praefectis, diu multumq; cum eis rem discussit, quid agendum, an obsequendum Venetis, et Ottomano Principi bellum inferendum: quibus omnibus placuit, nullatenus esse aduersus Ottomanum arma excitanda, quoniam ipse bellum Scanderbego palam mouere detrectabat, cum et alioquin maiorē etiam partē ex prada, quam (ut assererat) milites sui iocose, et quadam potius militari licētia ex Scanderbegano agro abstulerant, restituisset. Quamobrem Venetus Orator huiusmodi responso habito, sententiāq; illorum intellecta, re infecta maestus admodum a Scanderbego discedens, ad Paulum Angelum Dyrrachensem Archiepiscopum diuertit. Quem nouerat apud Scanderbegū, et Scanderbeganos plurimum fide, gratia, et autoritate valere, nec quicquā esse tam magnū, tamq; difficile, quod eis cum vellet, non persuaderet, ut experiretur, si ipse Archiepiscopus vellet hanc prouinciam sumere, et cum Scanderbego et praefectis suis ageret, ut Ottomano bellum inferret, contraq; eum arma sumeret. procul dubio nanq; fore sperabat, Scanderbegum cum suis militibus in Venetorum sententiam facile iturum. Qui Archiepiscopus (ut Venetorum obseruantif-

Paulus Angelus Dyrrachensis Archiepiscopus.

simus erat) reuerentia tanti Senatus mox ad Scanderbegum accessit. Erat hic Archiepiscopus Epirota, ex Driuaſto urbe oriundus, Andreae Angeli filius, de quo supra mentionem fecimus, vir summo ingenio, et singulari facundia praeſtitus, excellenti doctrina, sacris humanisq; literis, tam Graecis, quam Latinis apprime eruditus, vita, ac morū grauitate conspicuus, Christianae religionis ardentissimus. Quem Scanderbegus ob illius modestiam vitam cultum, et integritatem summa in ueneratione habebat. Epirota, et Albani

Albani omnes tanquam oraculum quoddam audiebant & venerabantur. Qui quum primum ad Scanderbegum accessisset, omnes duces & milites Scanderbeganos in concionem vocatos, quo bellum aduersus Mahumetem sumerent, tali eius oratione persuadere aggressus est.

Oratio Archiepiscopi pro bello aduersus Mahumetem inchoanda.

Felices, & per beatas fore Respublicas, regna, & imperia, Princeps inuictissime, diuinus exclamat Plato, si eas ab optimis & sapientissimis gubernari contigerit. Quod quidem hac tempestate Albanis nostris euentisse clara luce intuemur, qui a te vno Principe sapientissimo, optimo, duce inuictissimo reguntur. Propterea non immerito omnes Reges & Principes proximi, ac circumuicini, te vnum ducem strenuum, & imperatorem singularem, tanquam cœlitus missum sibi delegerunt, ut eorum imperia & regna ab Ottomana rabie, Barbaraq; feritate protegeres, Qui hucusq; præclare egregieq; armis, prudentiaq; tua, virtuteq; ducum & militum tuorum semper tutati sunt. Nunc verò quum id Mahumetes omnium sagacissimus, callidissimuq; insidiator, & Christiana religionis persecutor acerrimus animaduertet, appetens immanitate sua insandū odium in Christianum nomen conceptum explere, versutijs, & calliditate sua Ottomana egit, ut ic̄to tecum fœdere cum eo componeres, bellumq; sedares, ne armis tuis, quæ summopere timebat, infestaretur. Qui quascunque pacis condiciones, quæ tibi placuerunt, perfacile concessit. Sed heu, Princeps inuictissime, quis non videt Barbarum hac omnia tecum Barbarica fide gessisse, fraudulentorq; pacem inuisse, ut primum alios Reges tibi vicinos, & Christianos Principes de medio tolleret, dehinc arma sua in te conuerteret, ut effecit? Vbi ubi sunt enim Rasciani Principes? Vbi Illyrici Reges? Quo Trapozuntium, Constantinopolitanum migravit imperium? Nunc nunc demum ad te conuersus rupto fœdere, violata fide, agrum tuum longe lateq; depopulatus est. Consideratos tibi assidujs excursionibus perturbat, at que exagitat. Quis enim Princeps nobilissime queat explicare immanissimi huius Tyranni immensum aduersus te odium? An ita mortem Amurathis patris, luçtuosas exercituum suorum strages, cadem ducum, & imperatorum suorum inultā omissurum putat? Confidis verbis, ac promissis belua istius? Accipis excusationes eius? Seruabit ne tibi fidem? seruabit, quam nunquam habuit, neq; cuiquam ad hanc vsque diem seruauit? Quis vnquam, bone Deus, flagitia huius truculentissimi Tyranni verbis posset recensere? quæ tamen silentio inuolui nefas esse duxi. Quandoquidem voluptas quadam est in criminofum, & improbum inuehi, & auctores vitiorum ac scelerum in lucem proferre, illosque nominatim appellare, quo ceteri à vitijs & flagitijs deterriti sese abstineant. Igitur sicut nec virtus merito relinquenda est quin laudetur, sic nec vitium quin vituperetur. Ex utroq; enim idem percipitur fructus,

& ex

De vita & gestis Scanderbegi,

Et ex bonis laudandis, Et ex improbis vituperandis. *Iustum est itaque, ut improbi omnes, Et flagitiosi male audiant. Verum Mahumetes hic tyrannus eo magis, quo ceteros sua improbitate excellit, superatq̃. Cuius quidem vitam, mores, Et facinora, quo notiora sint tibi, illaq̃, effugas, perstringendo quam breuissime percurram. Mahumetes infimo infeliciq̃ loco, humilimisq̃ parentibus natus est, ea gente, quam Barbarorum pessima locis loca mutare semper consuevit. Nam quum Scythia Meotici Barbarorum pessimi sint, ipse adhuc turpiore infamioeq̃ loco natus perhibetur. Scythia etenim illius regio est, sed villa Osmanach, ex qua Ottomanorum genus, siue familia originem traxit. Cuius homines se seruos esse gaudent, nihil eius progenitoribus turpius, nil uilius. Amurathes igitur eius pater, cui ex genere imperium tenere minime permissum erat, quum ex Ottomana familia esset, qua seruitio nata, atq̃, semper addicta fuisset, imperia Asia, aliaq̃, regna fraude sceleribusq̃, occupauit, omnia auxit, atq̃, propagauit, remq̃, a sordidis Et sceleratis profectam initijs eò prouexit, ut iam magnitudine labores sua. Ceterum ut ad mores etiam eius descendam: Mahumetes magna vi animi Et corporis, sed ingenio malo prauoq̃, humani generis hostis, Et communis inimicus sanguinis effusor, caput scelerum, Princeps omnium uitiorum, inuis ator mortis, Et pater omnium malorum, insatiabilis*

Vitz, mores,
ac facinora
Mahumetis.

homicida. Qui cum talibus natus esset auctoribus, Barbarã intemperantiam immanitatemq̃, seruans, idem semper aquabili pueritate per omnem aetatem fuit. Huic ab adolescentia bella, caedes, rapina, discordia grata fuere. Jbiq̃, iuuentutem exercuit suam, animus audax, subdolanus, varius, cuius-